

MTÜ VÕRTSJÄRVE ÜHENDUS

KOHALIKU ARENGU STRATEEGIA 2023–2027

2023

KOHALIKU TEGEVUSRÜHMA KONTAKTANDMED

MTÜ VÕRTSJÄRVE ÜHENDUS

Vaksali 2, Viljandi linn, 71020 Viljandimaa

Telefon: +372 5667 9371

E-post: info@vortsjarveyhendus.ee

www.vortsjarveyhendus.ee/**Strateegia kinnitatud** MTÜ Võrtsjärve Ühendus üldkoosolekul 30.03.2023

Muudetud üldkoosoleku otsusega 28.09.2023

Muudetud üldkoosoleku otsusega 29.08.2024

Muudetud volinike koosoleku otsusega 02.04.2025

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. TEGEVUSRÜHMA PIIRKONNA ÜLEVAADE JA HETKEOLUKORRA ANALÜÜS.....	9
1.1. Ülevaade kohaliku tegevusrühma tegevuspiirkonnast ja piirkondlikust eripärast.....	9
1.2. Tegevusrühma liikmeskond, juhtimine ja töökorraldus.....	12
1.3. Tegevuspiirkonna iseloomustus valdkonniti.....	13
1.3.1. Rahvastiku, asustuse ning sotsiaalvaldkonna ülevaade.....	13
1.3.2. Tööhõive ja ettevõtlus.....	20
1.3.3. Taristu.....	24
1.3.4. Kultuur ja kogukondlik aktiivsus.....	24
1.3.5. Haridus ja noored.....	25
1.3.6. Tegevuspiirkonna loodus ja ressursid.....	26
1.3.7. Innovaatilised elemendid kohalikus kontekstis.....	27
2. TEGEVUSPIIRKONNA ARENGUVAJADUSTE JA -POTENTSIAALI ANALÜÜS.....	29
2.1. Tegevuspiirkonna arenguvajadus.....	29
2.2. Tegevuspiirkonna arengupotentsiaal.....	32
3. 2014–2025 KOHALIKU ARENGU STRATEEGIA ANALÜÜS.....	35
3.1. Strateegia eesmärkide täitmine.....	37
4. STRATEEGIA 2023–2027.....	45
4.1. Kohaliku arengu strateegia 2023–2027 visioon.....	45
4.2. Kohaliku arengu strateegia strateegilised eesmärgid, mõõdikud ja meetmed.....	45
4.2.1. Meede 1: Ettevõtluse arendamine.....	49
4.2.2. Meede 2: Kogukondade edendamine.....	53
4.2.3. Meede 3: Koostöö.....	58
4.3. Euroopa Sotsiaalfond+ rakendamine.....	62
4.3.1. Meede 4: Sotsiaalse heaolu edendamine.....	63
4.4. Strateegia integreeritud ja uuenduslik lähenemine.....	68
5. 2023–2027 KOHALIKU ARENGU STRATEEGIA KOOSTAMISE PROTSESS.....	70
6. 2023–2027 KOHALIKU ARENGU STRATEEGIA SIDUSUS TEISTE ARENGUDOKUMENTIDEGA.....	73
6.1. Sidusus Euroopa Liidu arengudokumentidega.....	73

6.2. Sidusus riiklike arengudokumentidega	74
6.3. Sidusus regionaalsete ja kohalike arengudokumentidega	78
7. 2023–2027 KOHALIKU ARENGU STRATEEGIA JUHTIMINE JA SEIRE	83
7.1. Taotluste hindamine	83
7.1.1. Hindamisprotsess	83
7.1.2. Hindamise korraldus	85
7.1.3. Hindamiskriteeriumid	86
7.2. Seire ja strateegia uuendamise kord	90
7.3. Võrgustumine ja koostöö	91
7.4 Kohaliku tegevusrühma jätkusuutlikkus	93
8. STRATEEGIA RAHASTAMISKAVA	95
9. KASUTATUD KIRJANDUS	97
10. LISAD	99

Sissejuhatus

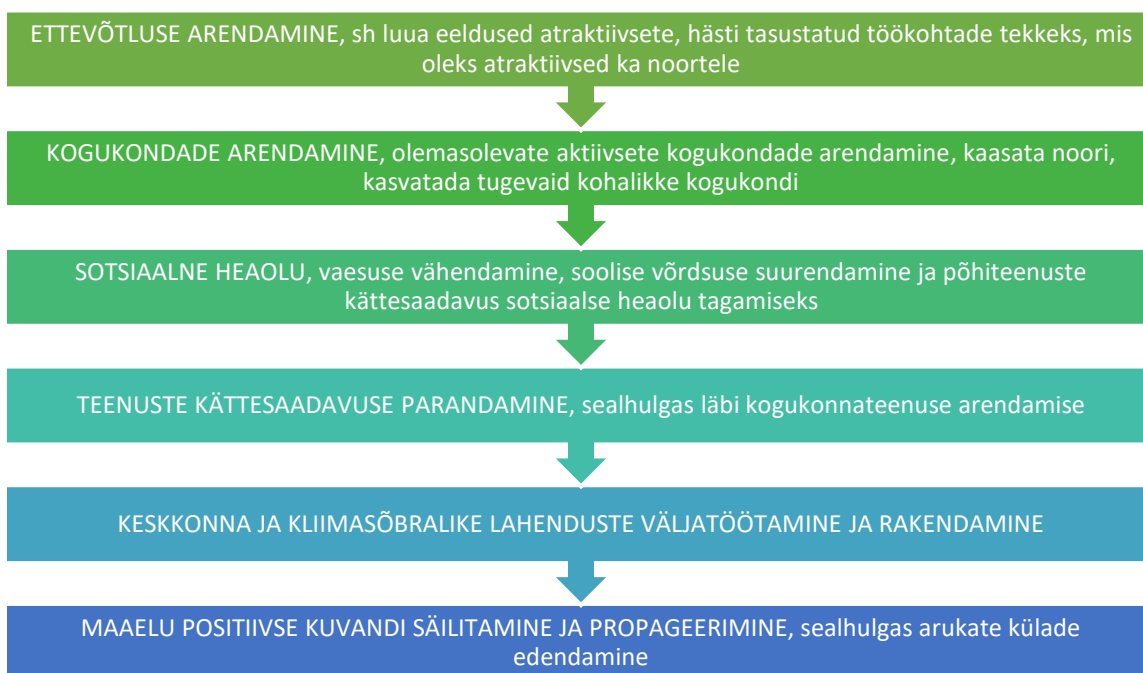
MTÜ Võrtsjärve Ühendus on asutatud 19. aprillil 2006. aastal ning registrisse kantud sama aasta 23. mail. MTÜ asutajateks on kaheksa omavalitsust: Kõo, Saarepeedi, Viiratsi, Kolga-Jaani, Tarvastu vallad ja Võhma linn Viljandimaalt ning Rannu ja Rõngu vallad Tartumaalt. Praegune Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkond hõlmab pärast 2017. aasta haldusreformi muudatusi kolme omavalitsuse territooriumeid: Põhja-Sakala vallast Võhma linn ja Kõo piirkond, Viljandi vallast Kolga-Jaani piirkond ning Elva vallast Rannu ja Rõngu piirkonnad. Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkond asub Kesk-Eestis Võrtsjärve, mis on ühtlasi loonud piirkonnale olulise identiteedi sümboli, ida- ja põhjakaldal. Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas elab 01.01.2022 seisuga 7779 inimest (Statistikaamet, 2022).

LEADER on Euroopa Liidu algatusprogramm, mille üldeesmärgiks on maapiirkondades atraktiivse elu- ja ettevõtluskeskkonna ning aktiivsete ja ühtehoidvate kohalike kogukondade terviklik arendamine LEADERi põhimõtte alusel. LEADER-lähenemise põhimõtted (Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2006) on järgmised:

1. Piirkonnapõhine lähenemine – poliitika rakendamisel võetakse aluseks kohalik tasand, mis võimaldab piirkonna potentsiaali äratundmist ja peamiste kitsaskohtade kindlakstegemist.
2. Altpoolt tulev algatus – kohalikud osalejad otsustavad strateegia väljatöötamise ja seavad kohaliku piirkonna prioriteetid.
3. Avaliku ja erasektori partnerlus – kohalikud tegevusrühmad liidavad avaliku ja erasektori ning määratlevad ja rakendavad kohalikku arengustrateegiat.
4. Uuendusmeelsuse soosimine – kohalike tegevusrühmi julgustatakse toetama tegevusi, mis otsiksid uuenduslikke lähenemisi maapiirkondade arendamisel ja probleemide lahendamisel.
5. Integreeritud ja mitut valdkonda hõlmav lähenemine – soositakse strateegiaid, mis toetavad kohalikku arengut terviklikult ning seovad erinevad sektorid omavahel.
6. Võrgustikutöö soosimine – eesmärk on vahetada saavutusi, kogemusi ja oskusteavet probleemide lahendamisel nii kohalike tegevusrühmade vahel, riigi sees, riikide vahel kui ka üleeuroopalisel tasandil.
7. Koostöö edendamine – ühistegevusprojektide korraldamine koos teises piirkonnas, liikmesriigis või isegi kolmandas riigis asuva LEADERi rühmaga või sarnast lähenemist rakendava rühmaga.

Käesoleva kohaliku arengu strateegia raames tuleb lisaks LEADER-lähenemise põhimõtetele hoida fookust LEADERi spetsiifilistel eesmärkidel (tabel 1).

Tabel 1. LEADERi spetsiifilised eesmärgid.

LEADER-lähenemisel põhinev projektitoetuste jagamine on seni toimunud valdavalt vaid Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ja Kalandusfondi toel. Käesolev strateegia on uuenduslik, sest tegevusrühmadele on avanenud vahendid ka Euroopa Sotsiaalfond+. CLLD (*Community Led Local Development*) ehk kogukonna juhitud kohalik areng on seda võimaldav LEADER-meetodi uuendus. Erinevate fondide rakendamine maapiirkondades loob paremad võimalused tagada arendustegevuse sidusus ja aitab vältida varasemalt piiratud tingimustest tulenenud kitsaskohti, kus teatud valdkonnad ning kohalikud vajadused (näiteks sotsiaalteenused, haridusvaldkond, lairibainternet, alternatiivenergeetika, sidususe loomine linnadega jt) jäid tähelepanu ja rahastuseta. Mitmekülgsema rahastamismehhanismi abil saavad LEADERi tegevusrühmad kohalike arengustrateegiate kaudu senisest komplekssemalt läheneda maapiirkonna arengu väljakutsetele.

Strateegiaperioodil 2023–2027 on LEADERi tegevusrühmadel esmakordselt võimalik rakendada lisaks Euroopa Sotsiaalfond+ (edaspidi ESF+) toetusi, millega rahastatakse tegevusi, mis aitavad kaasa pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamisele ning hoolduskoormuse leevendamisele või inimvääriskuse tagamisele, sh vaesuse vähendamisele ja sotsiaalse kaasatuse suurendamisele. Tegevuste kavandamisel tuleb järgida soolõime ja võrdse kohtlemise põhimõtet: arvestada tuleb projekti mõjuga võrdsete võimaluste edendamisele, mis soodustavad soolist võrdõiguslikkust, võrdset kohtlemist ja ligipääsetavust erinevatele ühiskonnagruppidele. ESF+ vahendite kasutamisel perioodil 2021–2027 on Eestis aluseks „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027“ (Vabariigi Valitsus, 2021).

LEADER-programmi vahendite kasutuselevõtmiseks perioodil 2023–2027 peavad kohalikud tegevusrühmad koostama kohaliku arengu strateegia, milles on kokku lepitud visioon, strateegilised eesmärgid ja nendele vastavad meetmed. Strateegia peab tuginema tegevuspiirkonna analüüsil, arvestades viimastel aastatel toimunud muudatusi. Käesolev dokument on MTÜ Võrtsjärve Ühenduse kohaliku arengu strateegia, mis on aluseks ühingu tegevusele perioodil 2023–2027. Strateegias on kirjeldatud tegevuspiirkonna arendamiseks püstitatud eesmärgid ja nende saavutamiseks rakendatavaid meetmeid. Strateegia viiakse ellu Eesti Ühise Põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023–2027 (edaspidi ÜPP) LEADER-meetme toel (Maaeluministerium, 2022). Strateegia kehtib kuni 31.12.2027.

Võrtsjärve Ühenduse strateegia loob aluse eesmärkide saavutamiseks ning vajalikeks tegevusteks, keskendudes neljale laiemale valdkonnale: ettevõtlus, kogukonnad, hoolekanne ja koostöö. Tegevuste fookuses on järgmised teemad: 1) piirkonna ühtse identiteedi loomine, ühisturunduse arendamine, sh teavitustegevuste läbimõeldud korraldamine; 2) koostöö arendamine ja võrgustumine erinevate siht- ja sidusgruppide sees ja vahel; 3) ettevõtluse edendamine, kohalike toodete ja teenuste kättesaadavuse suurendamiseks eesmärgiga rakendada olemasolevat potentsiaali, kohalikul tasandil uuenduslike lahenduste leidmine ja kasutamine, sh kogukonnateenuste¹ arendamine; 4) kogukondade arengu toetamine ja nende tugevdamine, sh aktiivsete kogukonnaliikmete järelkasv, kodanike ja sh noorte aktiveerimine, kogukondade kaasatuse ja nende aktiivsuse suurendamine; 5) hoolekande põhiteenuste kättesaadavuse ning erivajadusega ja eakate inimeste elukvaliteedi ja sotsiaalse heaolu parandamine tegevuspiirkonnas. Need valdkonnad on määratletud oluliste arengusuundadena selleks, et kujundada tegevuspiirkonnast heade tingimustega terviklik elukeskkond.

Strateegia dokument koosneb 10 peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade Võrtsjärve Ühendusest kui LEADERi tegevusrühmast. Teine osa sisaldab tegevuspiirkonna arenguvajaduste ja -potentsiaali ning SWOTi analüüsi. Kolmandas peatükis võetakse kokku strateegia perioodi 2014–2023 olulisemad tulemused. Neljandas peatükis tuuakse välja strateegia perioodi 2023–2027 visioon, strateegilised eesmärgid, mõõdikud ja meetmed. Viiendas peatükis antakse ülevaade strateegia koostamise protsessist. Kuuendas peatükis tuuakse välja strateegia sidusus peamiste Euroopa Liidu, riiklike ning regionaalsete ja kohalike arengudokumentidega. Seitsmendas peatükis antakse ülevaade strateegia juhtimise ja seire aspektidest. Ühtlasi on esitatud peatükis 7.1.3 projektitaotluste hindamiskriteeriumid. Kaheksandas peatükis esitatakse strateegia rahastamiskava. Üheksandas peatükis on ülevaade kasutatud kirjandusest ning kümnendast peatükist leiab strateegia lisad.

---

¹ Kogukonnateenus – kogukonna vajadustest lähtuvad teenused, mida tavaliselt käsitatakse kasumit teeniva majandustegevusena. Elukeskkonna parandamiseks võib olla vaja suurendada erinevate teenuste kättesaadavust kohalikul tasandil, kuid teenuse tarbijate piiratud hulk ei pruugi võimaldada teenuste osutamist kasumliku majandustegevusena. Seda arvestades on ettenähtud võimalus anda projektitoetust kõrgema protsendimääraga ka tavamõistest ettevõtluse valdkonda kuuluvate teenuste arendamiseks. Selliste teenuste hulka võib lugeda nt pesu pesemine, juuksuriteenused, mahla pressimine, matuseteenus jms.

Strateegia on koostatud koostöös piirkonna elanike, ettevõtjate, kolmanda sektori organisatsioonide esindajate, kohalike omavalitsuste ja teiste asjast huvitatud isikutega. MTÜ Võrtsjärve Ühenduse kohaliku arengu strateegia koostas koostöös tegevusrühmaga konsultatsiooniettevõtte Danico OÜ.

1. TEGEVUSRÜHMA PIIRKONNA ÜLEVAADE JA HETKEOLUKORRA ANALÜÜS

1.1. Ülevaade kohaliku tegevusrühma tegevuspiirkonnast ja piirkondlikust eripärast

MTÜ Võrtsjärve Ühendus on asutatud 19. aprillil 2006. aastal ning registrisse kantud sama aasta 23. mail. MTÜ asutajateks on kaheksa omavalitsust: Kõo, Saarepeedi, Viiratsi, Kolga-Jaani, Tarvastu vallad ja Võhma linn Viljandimaalt ning Rannu ja Rõngu vallad Tartumaalt. Asutajate hulka kuulus ka iga omavalitsuse territooriumil tegutsev üks ettevõtja ja üks mittetulundusühing. Seoses Eesti omavalitsuste haldusreformiga 2017. aastal ning Valga ja Viljandimaa Mulgi valdade liitumisega ühiseks tegevusrühmaks hõlmab praegune Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkond kolme omavalitsuse territooriumeid: Põhja-Sakala vallast Võhma linn ja Kõo piirkond, Viljandi vallast Kolga-Jaani piirkond ning Elva vallast Rannu ja Rõngu piirkonnad (joonis 1). Tegevuspiirkonda ümbritsevad põhjast Lõuna-Järvamaa Koostöökogu, läänest Rohelise Jõemaa Koostöökogu, Mulgimaa Arenduskoda, lõunast Valgamaa partnerluskogu ning idast Tartumaa Arendusselts ja Jõgevamaa Koostöökoda.

Joonis 1. MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkond

Võrtsjärve Ühenduse põhikirjaliseks eesmärgiks on ühise tegevuspiirkonna arendamine läbi kohaliku initsiatiivi, tuginedes nii avaliku-, era- kui ka mittetulundusliku sektori partnerlusele ja koostööle. Võrtsjärve Ühendus peab oluliseks, et piirkonna arendamise protsessi oleksid kaasatud nii kogukonna elanikud kui ka erinevad huvigrupid. Lai elanikkonna kaasamine tagab piirkonna

arendamise tulenevalt kohalikest vajadustest ja võimalustest, vastavalt seatud prioriteetidele ja eesmärkidele.

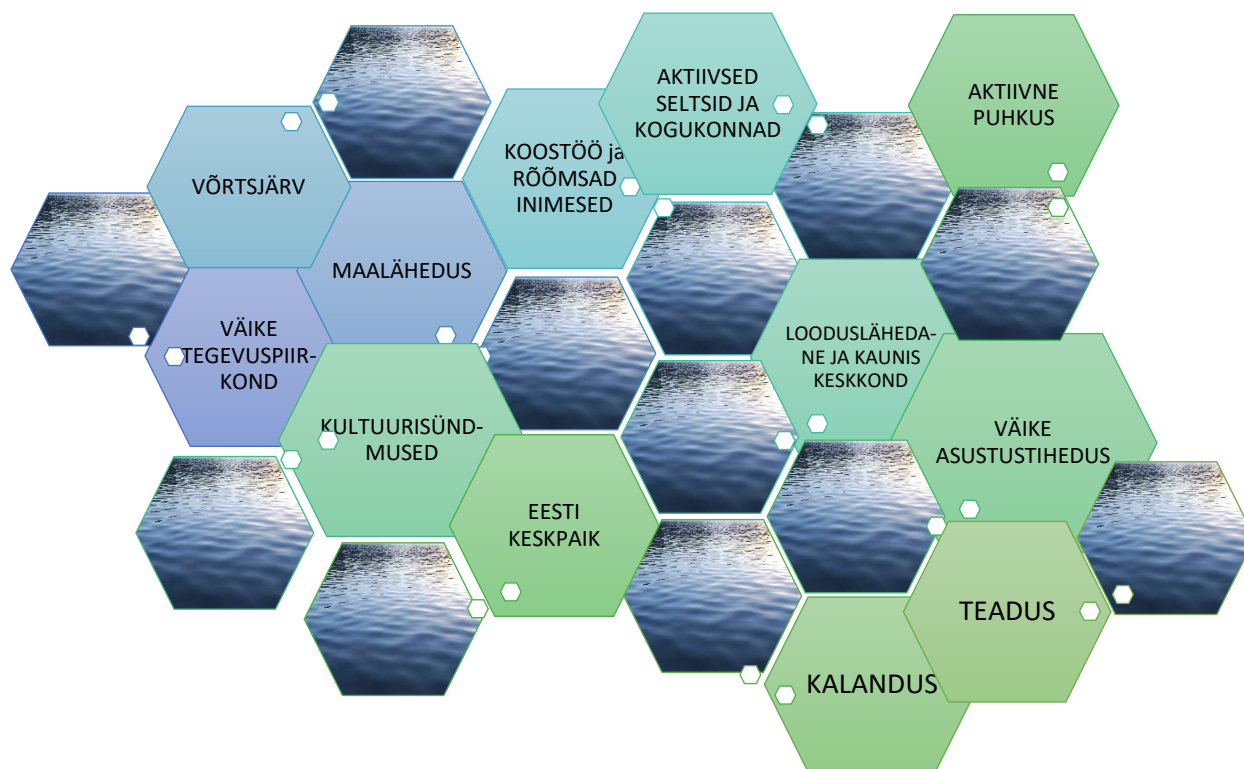
Lisaks eelnevale on Võrtsjärve Ühenduse põhikirjas välja toodud alaeesmärgid, mis iseloomustavad piirkonna arenguprioriteete. Nendeks on töökohtade loomine maapiirkonnas ning alternatiivpõllumajandusele² kaasaaitamine; kohalikele toodetele lisandväärtuse andmine, turgudele ligipääsu avardamine läbi kollektiivse tegevuse, uute piirkondlikust eripärast lähtuvate toodete ja teenuste väljatöötamine; elukvaliteedi parandamisele kaasaaitamine; loodus- ja kultuuriväärtustele parima kasutuse leidmine, turismi arendamine; loodushoid ja keskkonnasäästlik majandamine; sotsiaalsete riskide vähendamine ja rehabilitatsioon; seoste leidmine ja koostöö algatamine erinevate majandussektorite vahel; sotsiaalteenuste pakkumise ja korralduse arendamine, sealhulgas teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine; omaalgatuslike tegevuste toetamine ja koostöö arendamine erinevate valdkondade vahel; konkurentsivõime toetamine uute teadmiste ja tehnoloogiate kasutuselevõtmisega; kohaliku elu edendamine, tuginedes kolme sektori partnerlusele (avalik, ettevõtlus- ja mittetulundussektor) ning uutele toodetele ja teenustele kollektiivse tegevuse abil uute turgude leidmine.

Haldusreformi tulemusena toimunud muutuseid näeb Võrtsjärve Ühendus pikemas perspektiivis positiivse mõjurina tegevusrühma kestlikkuse tagamisel. Väikese tegevusrühma eeliseks on võimalus tegeleda piirkonna arendamisega süvitsi. See tähendab, et tegevusrühma juhatus ning töötajad on väga hästi kursis piirkonna peamiste probleemide ja arenguvajadustega. Lisaks on võimalik keskenduda ka taotluste esitamisele teistesse toetusmeetmetesse ning seeläbi toetada rohkem ka piirkonna arendajaid ja omavalitsusi.

Strateegia koostamise kaasamiseminaridel iseloomustati tegevusrühma piirkonna eripära kujundavaid elemente (joonis 2). Peamiseks piirkonna eripära iseloomustavaks elemendiks on tegevuspiirkonnaga külgnev Võrtsjärv ning seda ümbritsev kaunis looduskeskkond. Samuti väärtustatakse tegevuspiirkonna väiksust, mis lähendab inimesi ning võimaldab vahetut suhtlust ka tegevusrühmaga. Oluliste elementidena on välja toodud veel piirkonna asukoht Eesti keskel ning selle maalähedust ja hõredat asustust. Lisaks eelnevale väärtustatakse tegevuspiirkonna aktiivseid seltse ja kogukondi ning tuuakse välja, et tegevuspiirkonna inimesed on rõõmsad ning koostööaltid. Tegevuspiirkonnas toimuvad meeololukad kultuurisündmused ning oluline koht on järve lähedusest tulenevalt ka kalandusel ning teadusel, mille keskmeks on Võrtsjärve kaldal paiknev Eesti Maaülikooli Võrtsjärve õppekeskus.

---

² Alternatiivpõllumajanduse all on selle strateegia kontekstis toetatavad töötlemine ja lisandväärtuse loomine. Kohalik tegevusrühm on kehtestanud meetme raames täiendavad piirangud, mille alusel mittetoetatavate tegevuste hulka kuulub otsene põllumajanduslik tootmine.

Joonis 2. Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna peamised eripära kujundavad elemendid

1.2. Tegevusrühma liikmeskond, juhtimine ja töökorraldus

MTÜ Võrtsjärve Ühenduse liikmete nimekirjas on 31.03.2022 seisuga 29 liiget (tabel 2). Nendest kolm on piirkonnaga hõlmatud omavalitsuste esindajad Viljandi, Elva ja Põhja-Sakala Vallavalitsusest. Ettevõtteid on liikmete nimekirjas üheksa ning kolmanda sektori organisatsioone on 17. Ühingu liikmeks astumiseks on vajalik esitada juhatusele kirjalik avaldus.

Tabel 2. MTÜ Võrtsjärve Ühenduse liikmete nimekiri seisuga 31.03.2022

 Viljandi vald	1. Viljandivallavalitsus	 Elva vald	11. Elva Vallavalitsus	 Põhja-Sakala vald	21. Põhja-Sakala vallavalitsus
	2. Avasta Võrtsjärve MTÜ		12. MTÜ Rannu Kultuuri- ja Hariduselts		22. MTÜ Võhma Ajaloosõprade Selts
	3. Vaibla Külaselts		13. OÜ Vehendi		23. OÜ Prenton
	4. MTÜ Kolga-Jaani Villem Reimani nim Rahvamaja		14. OÜ Melior-M		24. MTÜ Sinule
	5. OÜ ML Eeriksaare		15. Rõngu Maanaiste Selts		25. OÜ Gift Line
	6. MTÜ Kolga-Jaani Tuletõrje Selts		16. MTÜ Käo		26. Koksvere Külaselts
	7. OÜ Nurmberg Ehitus		17. OÜ Waide		27. OÜ Ispre
	8. MTÜ Oiu Arendus		18. OÜ Ledin		28. MTÜ Kõo Külaselts
	9. MTÜ Kolga-Jaani Maanaiste Selts		19. MTÜ RLM		29. Koksvere Maanaiste Selts
	10. Meleski Klaasiajaloo Selts		20. MTÜ Muksu Klubi		

Võrtsjärve Ühenduse liikmeks vastuvõtmist võib taotleda juriidiline isik, kes vastab liikmetele esitatavatele nõuetele, soovib arendada ühingu eesmärkidega kooskõlas olevat tegevust, kohustub täitma ühingu põhikirja ning üldkoosoleku, volinike koosoleku ja juhatuse otsuseid. Asutajaliikmed loetakse vaikimisi ühingu liikmeteks. Seega on liikmeteks avaliku sektori kohalikud omavalitsusüksused, mittetulundussektori esindajatest mittetulundusühingud, mis ei ole avaliku sektori valitseva mõju all, ettevõtlussektori esindajatest äriühingute esindajad või äriregistris registreeritud füüsilisest isikust ettevõtjad. Seejuures kuulub liikmeskonda iga esindatud omavalitsuse kohta üks sama omavalitsuse haldusterritooriumil tegutseva ettevõtlussektori esindaja ja mittetulundussektori esindaja.

Ühenduse kõrgeimaks juhtimisorganiks on liikmete üldkoosolek, mille pädevusse kuulub organisatsiooni põhikirja ja eesmärgi muutmine. Samuti kinnitab üldkoosolek juhatuse ja volinike koosoleku liikmed ja nende arvu. Üldkoosoleku pädevuses on ka kõik teised seadusest tulenevad õigused.

Võrtsjärve Ühenduse juhtimiseks on moodustatud viieliikmeline volinike koosolek, mille pädevusse kuulub muuhulgas ühingu tegevuskava ja strateegia koostamine. Samuti kuulub volinike koosoleku pädevusse LEADER-meetme raames antava kohaliku tegevusrühma toetusega

seotud kohaliku tegevusrühma rakenduskava vastuvõtmine, projektitoetuste taotluste menetlemise ja hindamise korra kinnitamine ning teiste LEADER-meetme raames antava toetuse ja projektitoetusega seotud otsuste vastuvõtmine. Lisaks moodustab volinike koosolek LEADER-meetme raames antava toetusega seotud strateegia rakendamist hindava seirekomisjoni ja projektide valikut tegeva hindamiskomisjoni.

Ühingu tegevust korraldab kolmeks aastaks valitav 1–3-liikmeline juhatus, mida juhib esimees. Juhatus esimehe ja liikmete pädevusnõuded, lepingu tingimused ja tasu määrab volinike koosolek, lepingu sõlmib volinike koosoleku esimees. Juhatusse kuulub Võrtsjärve Ühenduse tegevuse korraldamine, liikmete vastuvõtmine ja liikmetega seotud toimingud. Juhatus otsusega värvatakse töötajad ning määratakse neile tasu. Samuti vastutab juhatus ühingu raamatupidamise, audiitoritele või revisjonikomisjonidele vajalike dokumentide esitamise ning aastaaruannete koostamise eest. Juhatusse kuulub muuhulgas ühingu varade haldamine, iga-aastase tegevusplaani koostamine ning tegevusrühma toetuse ja projektitoetustega seotud otsuste langetamine.

Tegevjuhi ülesanded on seotud Võrtsjärve Ühenduse igapäevase tegevuse, mille aluseks on kinnitatud strateegia, korraldamisega. Täpsemalt vastutab tegevjuht eelarve, meetmelehtede, rakenduskavade koostamise ja täitmise eest, samuti korraldab tegevjuht organisatsiooni asjaajamist ning mitmesuguseid sündmuseid. Meetmespetsialisti ülesanded on taotlusvoorude korraldamine ja läbiviimine, muuhulgas taotlejate nõustamine, hindamise korraldamine, aruandlus jms. Meetmespetsialist tegeleb ka Võrtsjärve Ühenduse projektidega. Tegevusrühma finantsjuhtimise koordineerimiseks on töövõtulepinguga palgatud raamatupidaja.

1.3. Tegevuspiirkonna iseloomustus valdkonniti

1.3.1. Rahvastiku, asustuse ning sotsiaalvaldkonna ülevaade

Tegevuspiirkonna kolmes vallas on kokku 62 küla, 5 alevikku ja 1 linn. Rahvastiku näitajatest on kõige suurema kohalike elanike arvuga asustusüksus Võhma linn ning kõige väiksema elanike arvuga on Maalasti küla. Kokku elas tegevuspiirkonnas Statistikaameti andmetel 01.01.2022 seisuga 7779 elanikku (tabel 3). Piirkonna territooriumi suuruseks on 786,3 km², keskmine asustustihedus on väike: umbes 10,6 inimest km² kohta. Tegevuspiirkonna asustustihedus jääb alla nii Tartu maakonna (47,1 in/km²) kui ka Viljandi maakonna (13,3 in/km²) keskmisele näitajale. Kogu Tartu maakonna elanikest (157 758) kuulub tegevusrühma piirkonda 2,7% elanikest ning kogu Viljandi maakonna elanikest (45 411) kuulub piirkonda 7,6% elanikest. Asustustihedus on suurim Võhma linnas: 667,0 elanikku km² kohta. See on eelkõige tingitud Võhma linna väikesest pindalast (1,94 km²). Muust rahvusest elanikke on tegevuspiirkonnas 342, nendest suurem osa (221 inimest) elab Elva vallas. Tegevuspiirkonna elanike seas on enim põhi- (17,4%), üldkesk- (13,9%) ja kutsekeskharidusega (17,7%) inimesi. 14,8% elanikest on kõrgharidusega (bakalaureus, magister, doktor või nendega võrdsustatud haridus), kusjuures kõrgharidusega inimestest on enim magistri või sellega võrdsustatud haridusega inimesi.

Tabel 3. Ülevaade tegevuspiirkonna asustusest (Statistikaamet, 2022)

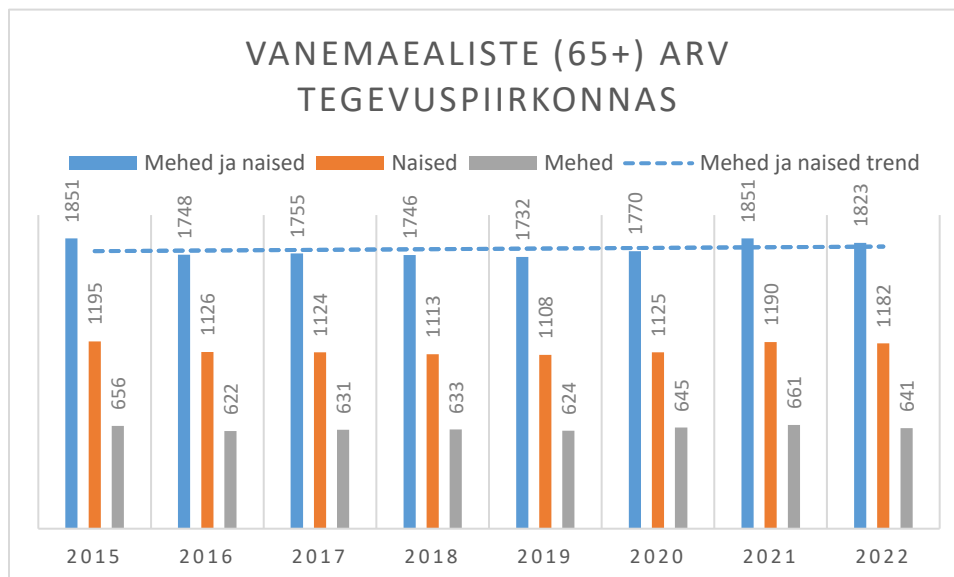
Kohalik omavalitsus	Tegevuspiirkonna asustusüksuste hõlmatav pindala km ²	Elanike arv tegevuspiirkonna asustusüksustes	Asustustihedus tegevuspiirkonna asustusüksustes in/km ²
Põhja-Sakala vald	151,4	2204	14,6
Viljandi Vald	313,3	1252	4,0
Elva vald	321,6	4323	13,4
Kokku	786,3	7779	32

Tegevuspiirkonna elanikest 7% on kuni 6-aastased lapsed, 13,4% elanikest on vahemikus 7–18 eluaastat, tööealisi vanuses 15–63 aastat on 60,3% ning 65-aastaseid ja vanemaid elanikke on 23% kogu elanikkonnast. Kuni 18-aastaste osakaal kogurahvastikust (20,4%) on samas suurusjärgus Eesti keskmise näitajaga (20,2%). Tööealisi on võrreldes Eesti keskmisega (59,6%) pisut rohkem.

Tabel 4. Rahvastiku vanuseline jaotus tegevuspiirkonnas aastatel 2015 ja 2022 (Statistikaamet, 2022)

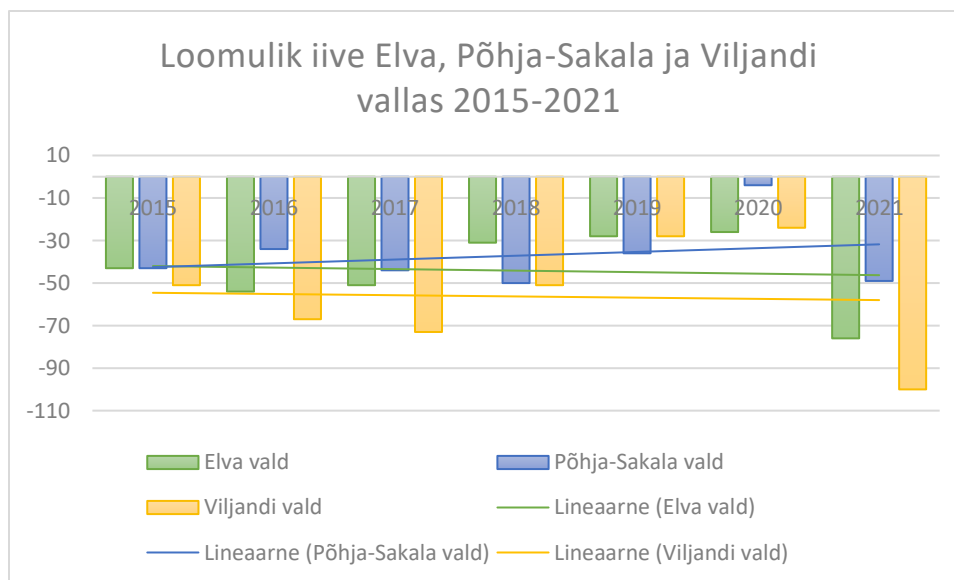
Aasta	Näitaja	0–6 a	7–18 a	15–64 a	65+ a
2015	Mehed ja naised	573	1010	4864	1851
	Mehed	296	541	2597	1195
	Naised	277	469	2267	656
2022	Mehed ja naised	549	1038	4594	1823
	Mehed	266	538	2478	641
	Naised	283	500	2116	1182

Eakate osakaal rahvastikus on kõrgem Eesti keskmisest näitajast (20,2%) ning on püsinud viimasel seitsmel aastal enam-vähem samas suurusjärgus (joonis 3), seega on sarnane seis prognoositav ka tulevastel aastatel. Kusjuures eakate puhul saab täheldada naiste pea poole suuremat osakaalu rahvastikust.

Joonis 3. Vanemaealiste (65+) arv Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas

Loomuliku iibe põhjal on Elva, Põhja-Sakala ja Viljandi valdadele iseloomulik sündivuse vähenemine (joonis 4) ning noorte lahkumine piirkonnast³. Siiski näitab kerget tõusvat trendi sündide arvu suurenemine Põhja-Sakala vallas.

Joonis 4. Loomulik iive Elva, Põhja-Sakala ja Viljandi valdades perioodil 2015–2021 (Statistikaamet, 2022)

³ Konfidentsiaalsusnõuete tõttu ei ole Statistikaametil võimalik iibe ning sisse- ja väljarände näitajaid tegevuspiirkonna asustusüksuste tasemel esitada.

Pendelränne⁴ toimub tegevuspiirkonnas peaausjalikult suurematesse tõmbekeskustesse, millest suurema osakaaluga on Elva ja Tartu linnad. Tartu maakonnas Elva ümbruse kandist toimub pendelränne valdavalt Elva linna, kuhu käib tööle 36,9% hõivatutest, ning Valguta kandist toimub pendelränne valdavalt Rõngu, kus töötab 21,7% hõivatutest. Rannu, Rõngu, Sangla ja Valguta kantide peamine pendelränne sihtkoht on Tartu linn, kuhu käib tööle vastavalt Rannu kandist 21,9%, Rõngu kandist 18,2% ja Sangla kandist 19,6% hõivatutest. Kõo asula on peamiseks pendelränne sihtkohaks Viljandi maakonnas asuvale Koksvere (12,6% hõivatutest) ja Pelistvere (16,9%) kantidele. Seevastu Kõo kandi peamine pendelränne sihtkoht on Põltsamaa, kuhu käib tööle 8,8% kandi hõivatutest. Võhma linna, Kolga-Jaani ja Leie kantide peamine pendelränne sihtkoht on Viljandi linn, kuhu käib tööle vastavalt Võhma linnast 12,3%, Kolga-Jaani kandist 15,6% ja Leie kandist 23,4% hõivatutest.

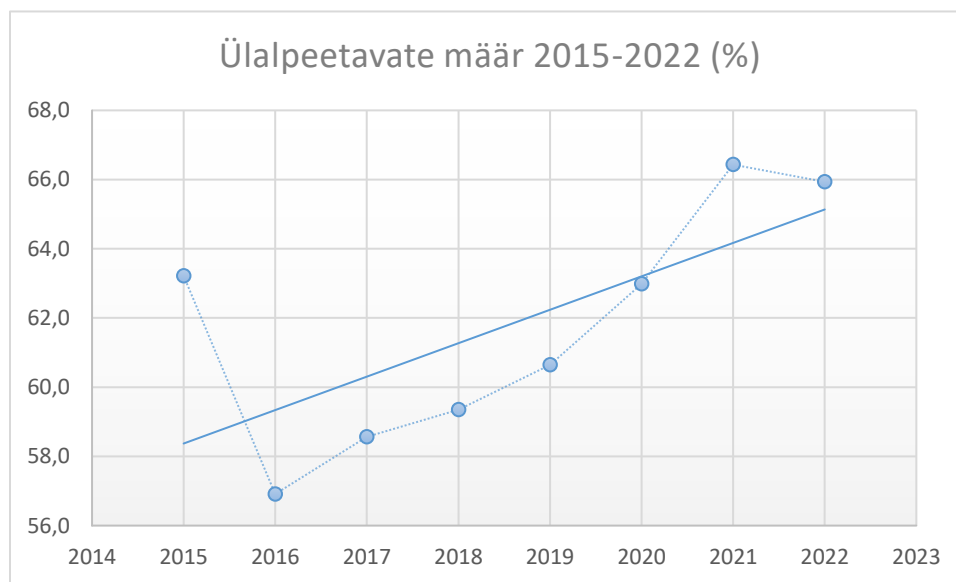
Majandusnäitajatest on oluline vaadata ka ülalpeetavate määra, mis iseloomustab (0–14-aastaste ja vähemalt 65-aastaste) põlvkondade summaarse arvukuse suhet tööealiste (15–64-aastaste) arvukusse. Mida väiksem see suhe on, seda väiksem koormus on töötajatel. Suurem ülalpeetavate määr näitab, et seda rohkem peab tööeline elanikkond ülal pidama mittetöötavaid elanikke. Ülalpeetavate määr oli 2021. aasta seisuga Eestis keskmiselt 58,2%, Viljandi maakonnas 64,0% ja Tartu maakonnas 58,5%. Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas oli see 2022. aastal keskmiselt 65,9%, ent võrreldes 2015. aastaga, on see näitaja tänaseks tõusnud (joonis 5). Ülalpeetavate määr on selgelt tõusva trendiga ning seega saab prognoosida tegevuspiirkonnas töötava elanikkonna koormusejärk-järgulist tõusu. Ülalpeetavaid on enim vanusegrupis 15–64 aastat (4688 inimest), kusjuures meeste ja naiste osakaalud on võrreldavad. Vanusegrupis 65+ on ülalpeetavaid 1823, ent nendest suurem osa on naised: 1182 inimest. Alla 14-aastaseid ülalpeetavaid on tegevuspiirkonnas kokku 1268 inimest ning ka selles vanusegrupis jaguneb meeste ja naiste osakaal enam-vähem võrdselt. Kõikide vanusegruppide peale kokku on muust rahvusest ülalpeetavaid 342 inimest. Haridustaseme⁵ järgi on tegevuspiirkonnas enim ülalpeetavaid kutsekeskharidusega (1042 inimest) ja põhiharidusega (1016 inimest). Kõrgharidusega ülalpeetavaid on kokku 679 inimest. Kolme valla rahvastiku vanuseline jaotus meeste ning naiste lõikes on võrreldav Eesti keskmise meeste ning naiste vanuselise jaotusega.

---

⁴ Pendelränne on esitatud kandipõhiselt - kant siinses kontekstis on asulate grupp. Peamine sihtkoht näitab kanti, kuhu käib tööle kõige suurem arv elukoha kandi hõivatuid (välja arvatud elukoha kant).

⁵ Haridus on arvatud alates 15-aastastele.

Joonis 5. Ülalpeetavate määra muutus Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas perioodil 2015–2022 (Statistikaamet, 2022)

Erivajadusega inimesi on tegevuspiirkonnas kokku 1694, kusjuures nendest 1018 elab Elva vallas, 416 Põhja-Sakala vallas ja 260 Viljandi vallas (Statistikaamet, 2022). Tegevuspiirkonnas oli 2022. aasta seisuga rohkem naissoost erivajadusega inimesi, ent meessoost erivajadusega inimeste arv on võrreldes 2018. aastaga rohkem vähenenud. Ainult puudega on rahvastikust naiste osakaal (486 inimest) tunduvalt suurem meeste omast (277 inimest). Vähenenud töövõimega ja nii puude kui ka vähenenud töövõimega inimeste arvud on naiste ja meeste lõikes omavahel võrreldavad. Vanuselise jaotuse järgi on tegevuspiirkonnas enim erivajadusega inimesi (12,1%) tööealiste vanusegrupis: 15–64 aastat (tabel 5). See on ka arvuliselt suurima inimeste arvuga vanusegrupp, mistõttu on oodatav suurim erivajadusega inimeste hulk. Samuti on palju erivajadusega inimesi vanusegrupis 65+. Siit saab järeldada, et suurim vajadus hooldamiseks, sotsiaalseks kaasamiseks ja iseseisva elu toetamiseks on seotud just nende vanusegruppidega.

Tabel 5. Ülevaade tegevuspiirkonna erivajadustega inimeste hulgast soo, vanuse, rahvuse ning erivajaduse tüübi järgi (Statistikaamet, 2022)

Erivajadusega inimesed tegevuspiirkonnas			
	2018	2022	Muutus
Mees	814	737	-77
puue	332	277	-55
vähenenud töövõime	186	214	28
mõlemad	296	246	-50
Naine	993	957	-33
puue	517	486	-31
vähenenud töövõime	183	219	36
mõlemad	293	252	-41
0–14-aastased			
puue	93	74	-19
9–20-aastased	84	87	3
puue	62	52	-10
vähenenud töövõime	<i>ei avaldata⁶</i>	10	
mõlemad	22	25	3
15–64-aastased	1035	943	-92
puue	90	27	-63
vähenenud töövõime	368	429	61
mõlemad	577	487	-90
65+			
<i>Konfidentsiaalsusnõuete tõttu pole täpsustatud, kas tegemist on puude või vähenenud töövõimega</i>	678	677	-1
Muu rahvus	123	110	-13
puue	65	54	-11
vähenenud töövõime	26	31	5
mõlemad	32	25	-7

Igas omavalitsuses on korraldatud kohustuslikud sotsiaalteenused⁷, mis on suunatud inimeste toimetulekuraskuste vältimiseks (Sotsiaalministeerium, 2022). Näiteks pakutakse koduteenust, tugisikuteenust, turvakodusid, sotsiaaltransporditeenust jne. Koduteenus on mõeldud inimestele, kes vajavad abi toimingutes, mis on vajalikud kodus elamiseks, kuid mida inimene ise enam teha ei suuda, näiteks küttepuude tuppa toomine, toidu valmistamine vms. Sotsiaaltransporditeenuse eesmärk on võimaldada isikul, kellel puue takistab isikliku või ühissõiduki kasutamist, kasutada tema vajadustele vastavat transpordivahendit tööle või õppeasutusse sõitmiseks või avalike teenuste kasutamiseks. Tugisikuteenuse eesmärk on iseseisva toimetuleku toetamine

⁶ Ei avaldata konfidentsiaalsusnõuete tõttu (Statistikaamet, 2022).

⁷ Sotsiaalhoolekande seaduse alusel on KOV kohustatud osutama 13 sotsiaalteenust, lisaks millele võidakse korraldada ka teisi sotsiaalteenuseid (Sotsiaalministeerium, 2022).

olukordades, kus teenuse saaja vajab sotsiaalsete, majanduslike, psühholoogiliste või tervislike probleemide tõttu oma kohustuste täitmisel kõrvalabi.

Päevakeskused paiknevad tegevuspiirkonnas Võhmas ja Rannus, kusjuures viimases on see liidetud rahvamaja struktuuri. Päevakeskustes on võimalik osa võtta vaba aja ja ühistegevustest, ent vajadusel ka pesu pesta ja hoolitseda isikliku hügieeni eest. Psüühilise erivajadusega inimestele pakub tuge Rõngu päevakeskus. Päevakeskuste teenused on mõeldud erinevatele sihtgruppidele: eakad, puudega inimesed, psüühikahäirega inimesed ja teised valla inimesed, kes vajavad abi või nõustamist.

Tegevuspiirkonna igas omavalitsuses asub vähemalt üks hoolekandeesutus. Põhja-Sakala vallas on 29 kohaga Pilistvere hooldekodu, Viljandi vallas 20 kohaga Kolga-Jaani hooldekodu ning Elva vallas 70 kohaga SA Rõngu Hooldekodu ja 50 kohaga Uderna hooldekodu. Kusjuures Kolga-Jaani piirkonna elanikud on leidnud koha ka teistes hooldekodudes, näiteks Viljandi valla Pärsti pansionaadis.

Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna sotsiaalvaldkonna uuringu (2022) analüüsi põhjal on hinnatud kõrvalabi, juhendamise, järelevalve ja pikaajalise hoolduse teenuse kättesaadavust valdavalt heaks. Seejuures on kiidetud piirkonna hooldekodude kvaliteeti ning positiivsena on välja toodud ka see, et külades, kus puudub ühistransport, on korraldatud bussiring kauplusesse. Samas on ära märgitud, et teenuste kvaliteet erineb piirkonniti palju. Ühtlasi ei saa paljud abivajajad endale lubada hooldekodu teenust kalli hinna tõttu ning hooldekodudes on kohtade puudus klientidele ja puudus hooldustöötajatest, kellest olemasolevad on tööga ülekoormatud.

Sotsiaalvaldkonna uuringu (2022) kohaselt on tegevuspiirkonnas hoolduskoormusega hõivatute osakaal märkimisväärne (53,8% vastanutest on andnud hinnangu keskpärane). Hoolduskoormusega inimene on siin kontekstis tööeline hooldaja, kes hooldusvajadusega pereliikme hooldamise tõttu ei saa osaleda või jätkata osalemist tööturul täis- või osalise tööajaga või kellel on oht hoolduskoormuse tõttu tööturult välja langeda. Tegevuspiirkonna eakate, suure hoolduskoormuse ning erivajadusega inimeste sotsiaalset kaasatust on samuti hinnatud valdavalt keskpäraseks (61,5% vastanutest), kusjuures võrdselt jagunevad vastused kesise ja hea (15,4% vastanutest) hinnangu vahel. Eelnevale selgituseks on toodud, et kõikides piirkondades ei ole päevakeskuseid ning nende tegevus on piirkonnaüleselt koordineerimata. Puudu on päevahoiuteenus eakatele ning intervallhoolduse kättesaadavus ei ole piisav. Probleeme esineb nende inimeste kodust väljatoomisega, kes on aastaid olnud oma lähedase hooldajad, sest nende tööalased oskused ei ole enam asjakohased ja puudub valmisolek elukestvaks õppeks. Samuti on märgitud, et eakatele on piirkonniti vaba aja sisustamiseks tegevusi piisavalt, ent erivajadusega inimestele on võimalusi tegevusteks vähe. Tegevuspiirkonna ehitusliku keskkonna, välialade, info ja kommunikatsiooni ligipääsetavust eakatele ja erivajadusega inimestele, arvestades nende erinevaid puudeliike, on hinnatud valdavalt keskpäraselt (61,5% vastanutest), ent 30,8% vastanutest peab ligipääsetavust kesiseks ning ülejäänud 7,7% isegi halvaks. Sellest järeldub, et piirkonnas on ligipääsetavus erinevatele asutustele ning informatsioonile pigem tugevalt piiratud. Teiste hulgas on välja toodud, et ka teatud perearstikeskustesse on erivajadusega inimestel kehv ligipääs.

Elva valla arengukavas (Elva vallavolikogu määrus 01.10.2018) on peamise probleemina välja toodud, et kuigi tugiisikuteenust vajavad sotsiaalselt toimetulematud pered ja erivajadusega

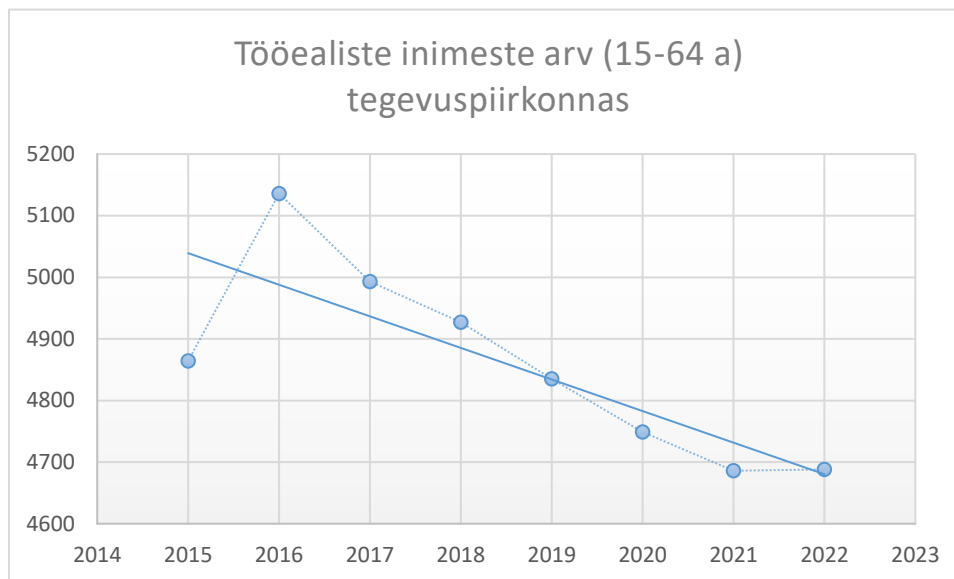
inimesed, ei jagu tugiisikuid neile piisavalt. Samuti selgub Põhja-Sakala valla arengukavast (Põhja-Sakala vallavolikogu, 2020) vajadus sobivaks hooldusteenuseks dementsetele inimestele. Vajaka on ka sellistest tugiteenustest nagu koduteenus, sotsiaaltransport, tugiisiku- ja isikliku abistaja teenus, võlanõustamine, psühholoog ja logopeed. Ühtlasi peetakse oluliseks vajaduseks abivajaduse märkamise ja ennetustöö tõhustamist. Põhja-Sakala valla arengukavas on lisaks eelnevale toodud välja kasvav vajadus eakatele mõeldud teenuste järele. Eelkõige on puudu vaheetapp koduse hakkamasaamise ja hooldekodu vahel. Samuti on vajadus sotsiaalmaja järele, kus oleksid eluruumid endaga toime tulevate kuid ööpäevaringse järelevalve vajadusega inimestele ning mis täidaks ka turvakodu funktsiooni. Samuti on arengukavas välja toodud koostöö vajadus Lahmuse kooliga, mis küll ei paikne Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas, ent on valla kool, mis on suunatud erivajadustega lastele.

1.3.2. Tööhõive ja ettevõtlus

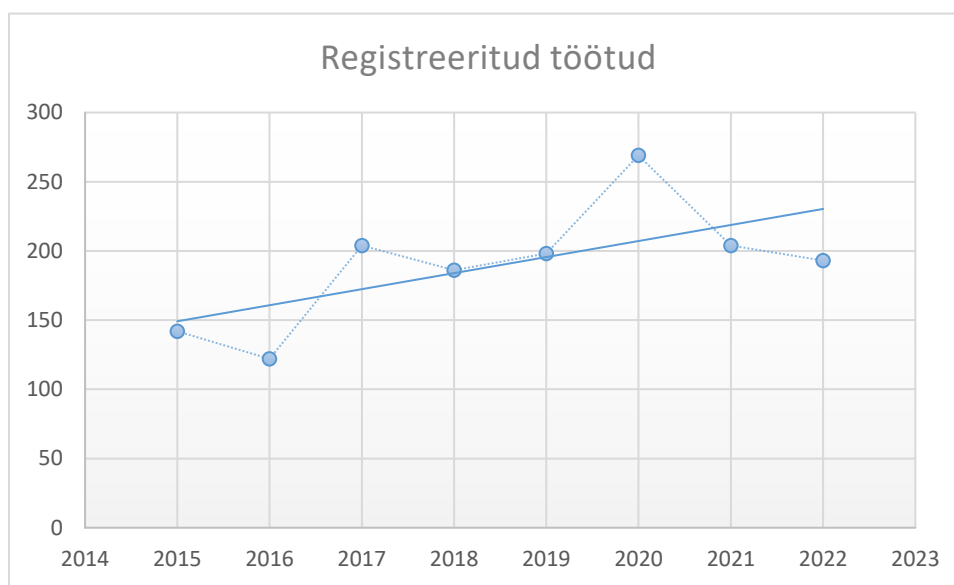
Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkond on kogu ulatuses valdavalt maapiirkond. Suurem osa elanikest elab külades. Ainsas linnas, Võhmas, elab 2022. aasta alguse seisuga 1294 inimest. Tööealiste inimeste arv oli tegevuspiirkonnas 2015. aastal 4864 ning 2022. aastal 4688, kusjuures tööealiste inimeste arv on väheneva trendiga (joonis 6), mis viitab ühtlasi elanikkonna vananemisele. Aastaid 2015–2022 iseloomustab registreeritud töötute arvu kõikumine, ent kasvav trend prognoosib tegevuspiirkonnas töötute hulga suurenemist (joonis 7). Siiski selgub Statistikaameti (2022) andmetest, et võrreldes 2015. aastaga on töötute arv kõigis tegevuspiirkonda kuuluvates valdades suurenenud aastani 2020, ent järgneval kahel aastal veidi vähenenud. Kõige vähem registreeritud töötuid on 2022. aasta seisuga tegevuspiirkonna Viljandi valla asustusüksustes (32 inimest), ent kõige suurema töötute arvuga on tegevuspiirkonna Elva valla asustusüksused, kus on registreeritud töötuid 106. Võrreldes 2015. aastaga on töötute arv 2022. aastaks kasvanud kõigis tegevuspiirkonna kohaliku omavalitsuse asustusüksustes. Töötuse määr oli tegevuspiirkonna 15–74 aastaste isikute lõikes 2021. aastal 5,4% ja 2022. aastal 5%. See jääb alla Eesti keskmisele 2021. aasta näitajale (6,2%) ja Viljandi maakonna 2020. aasta näitajale (5,9%), ent ületab pisut Tartu maakonna 2021. aasta töötuse määra (5,2%)⁸.

---

⁸ Töötuse määra puhul puuduvad andmed 2022. aasta kohta Eesti, Tartu ja Viljandi maakondade keskmiste kohta. Samuti puuduvad töötuse määra andmed Viljandi maakonna 2021. aasta kohta.

Joonis 6. Tööealiste inimeste arv Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas (Statistikaamet, 2022)

Joonis 7. Registreeritud töötute arv aastatel 2015–2022 Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas (Statistikaamet, 2022)

Tegevuspiirkonna palgatöötaja kuu keskmine brutotulu on 1259 eurot⁹ (Statistikaamet, 2021). See on madalam Eesti keskmisest kuu keskmisest brutotulust, mis on 1475 eurot. Elva valla palgatöötaja kuu keskmine brutotulu jääb alla Tartu maakonna keskmisele, mis on 2021. aasta seisuga 1497,85 eurot. Viljandi maakonnas asuvate Viljandi ja Põhja-Sakala valdade palgatöötajate kuu keskmine brutotulu on madalam kui Viljandi maakonna keskmine brutotöötasu,

⁹ Palgatöötaja kuu keskmise brutotulu saamiseks on jagatud kuu keskmine väljamaksete summa väljamaksete saajate keskmise arvuga kuus. Tulusaaja elukoht on määratud isiku elukoha järgi vastavalt tegevuspiirkonna hõlmatusel valdade lõikes.

mis on 2021. aasta seisuga 1288,52 eurot. Meeste kuu keskmine brutotulu on tegevuspiirkonna valdades võrdlemisi suurem naiste kuu keskmisest brutotulust (tabel 4).

Tabel 4. Elva, Põhja-Sakala ja Viljandi valdade palgatöötaja kuu keskmine brutotulu (EUR) võrdlustabel: mehed ja naised koos ning eraldi (Statistikaamet, 2022)

2021	Mehed ja naised	Mehed	Naised
Elva vald	1333,29	1455,41	1211,58
Põhja-Sakala vald	1281,34	1447,80	1103,25
Viljandi vald	1277,43	1408,04	1142,28

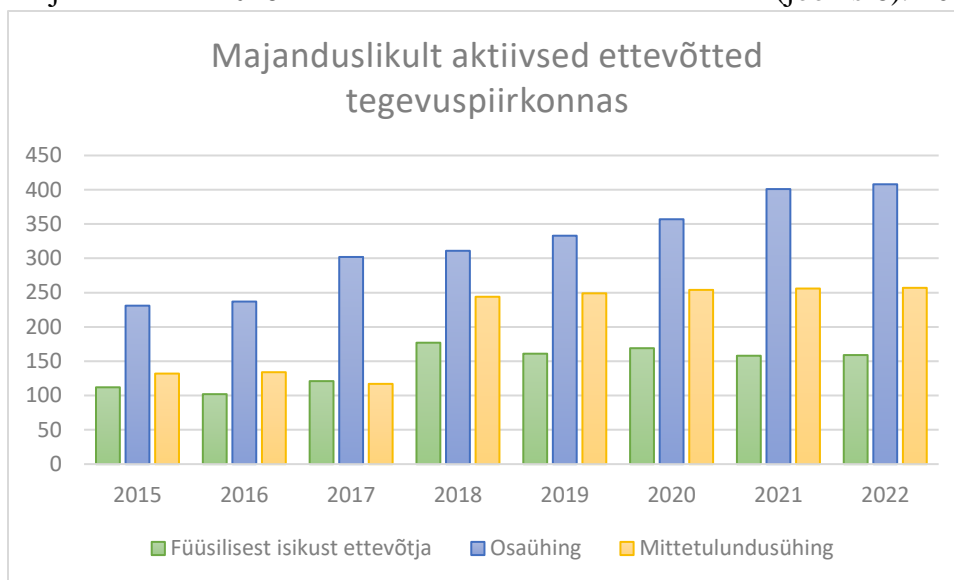
Demograafiline tööturusurveindeks¹⁰ näitab tööturule saabujate osatähtsust võrreldes tööturult lahkujatega (tabel 5). Kõrgeim on see näitaja Elva vallas, olles alates 2017. aastast langenud 0,6 punkti võrra tasemele 0,90 aastal 2022. Siiski on näitaja Elva vallas kõrgem Eesti üldnäitajast (0,87). Madalaim on demograafilise töösurveindeks Viljandi vallas, kus see näitaja on 2017. aastaga võrreldes kasvanud 2022. aastaks 0,09 punkti võrra (0,72). Tegevuspiirkonda hõlmavates kohalikes omavalitsustes viitab demograafiline töösurveindeks tulevikuvaates pigem tööjõupuuduse tekkimise võimalusele.

Tabel 5. Demograafilise tööturusurveindeksi muutus tegevuspiirkonda hõlmavates kohalikes omavalitsustes ning maakondades (Statistikaamet, 2022)

		Demograafiline tööturusurveindeks	Tartumaa	Viljandimaa	Eesti
2017	Elva vald	0,96	1,09	0,7	0,83
	Põhja-Sakala vald	0,66			
	Viljandi vald	0,63			
2022	Elva vald:	0,90	1,11	0,74	0,87
	Põhja-Sakala vald	0,73			
	Viljandi vald	0,72			
Muutus	Elva vald	0,06	0,02	0,04	0,04
	Põhja-Sakala vald	0,07			
	Viljandi vald	0,09			

¹⁰ Demograafilise tööturusurve indeks suurem kui 1 prognoosib tööjõu pakkumise suurenemist. Vastupidi: 1-st väiksem indeks prognoosib tööjõupuuduse tekkimise võimalust. Indeks on mõneti ebatäpne, sest tööjõu pakkumist mõjutab ka piirkonnast välja- ja sisseränne, mida on keeruline prognoosida.

Sarnaselt Eestile tervikuna tegevuspiirkonna ettevõtete arv kasvab pidevalt. Aastatel 2015–2022 kasvas suhteliselt võrdses tempos nii osaühingute kui ka mittetulundusühingute arv, ent füüsilisest isikust ettevõtjate hulk on 2018. aastast alates mõnevõrra vähenenud (joonis 8). 2022. aastal oli

tegevuspiirkonna levinuim ettevõtlusvorm osaühing. Valdavalt on tegevuspiirkonna ettevõtted ¹¹ mikroettevõtte (61 ¹²ettevõtte). Ülejäänud ettevõtted on väikese (1% ettevõtetest) ja keskmise suurusega ettevõtted. Suured ettevõtted tegevuspiirkonnas puuduvad (Statistikaamet, 2022).

Joonis 8. Majanduslikult aktiivsed ettevõtted tegevuspiirkonnas

Ettevõtlusaktiivsus (ettevõtete arv 1000 elaniku kohta) on tegevuspiirkonnas viimastel aastatel kasvanud (75 ettevõtet 1000 elaniku kohta), kuid jääb Eesti keskmisele (109 ettevõtet 1000 elaniku kohta) siiski alla. Enim ettevõtteid oli 2022. aasta septembri seisuga Võhma linnas (63 ettevõtet), sellele järgnesid Rõngu (30 ettevõtet) ja Käärdi (29 ettevõtet) alevikud. Vähima ettevõtete arvuga on Arjassaare, Pilistvere, Utukolga ja Verevi külad, kus on registreeritud üks ettevõte.

Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna ettevõtjate osakaal elanikest (17%) jääb mõnevõrra alla Eesti keskmisele (24%). Tegevuspiirkonnas on kõige suurem ettevõtlushõivatus põllumajanduse, metsamajanduse ning kalapüügi valdkonnas. Vähem esineb haridusalast, mäetööstust ja veevarustus, kanalisatsiooni ning jäätme- ja saastekäitlusettevõtlust. Suur osakaal ettevõtlushõivatusel on ehitusel, töötleva tööstusel ja hulgi- ja jaekaubandusel (tabel 6). Viimast iseloomustab ka see, et kuigi osa väiksemaid toidupoode on kinni pandud, on mõned ka laiendanud ja tootmist suurendanud. Kusjuures suuremate keskuste juurde toodud Omniva ja teiste

¹¹ Mikroettevõtte – ettevõtte, mis annab tööd kuni 10 inimesele ning mille käibe (määratletud ajavahemikul saadud raha) maht ei ületa 2 miljonit eurot. Väikeettevõtte – ettevõtte, mis annab tööd kuni 50 inimesele ning mille käibe maht ei ületa 10 miljonit eurot. Keskmise suurusega ettevõtte – ettevõtte, mis annab tööd kuni 250 inimesele ning mille käibe ei ületa 50 miljonit eurot. Suur ettevõtte – ületab keskmise suurusega ettevõtte näitajaid.

¹² Siia on arvestatud ka mikroettevõtted kuni 10 töötajaga, kuid mille käibenumbrid Statistikaametil puuduvad.

teenusepakkujate pakiautomaadid on lisanud väärtust ettevõtjatele, kes e-poe kaudu kaupu välja saadavad.

Tabel 6. Tegevuspiirkonna ettevõtlushõivatus tegevusala järgi (Statistikaamet, 2022)

Ettevõtteid	Tegevusala	Ettevõtteid	Tegevusala
192	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	16	Kinnisvaraalne tegevus
68	Ehitus	15	Majutus ja toitlustus
63	Töötlev tööstus	15	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg
59	Hulgi- ja jaekaubandus	10	Tervishoid ja sotsiaaltoetused
33	Kutse-, teadus- ja tehnikaalne tegevus	9	Finants- ja kindlustustegevus
24	Info ja side	6	Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine
24	Haldus- ja abitegevused	3	Haridus
23	Muud teenindavad tegevused	2	Mäetööstus
20	Veondus ja laondus	1	Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus

1.3.3. Taristu

Riigiteede hoolduse eest kannab tegevuspiirkonnas hoolt Maanteeamet, kellega teeb kohalik omavalitsus koostööd riigimaanteeade olukorra parandamiseks. Kohalike teede ja tänavate hooldamist korraldab kohalik omavalitsus. Tegevuspiirkonna teedest on paljud kruusakattega ning teede olukord on mitmes omavalitsuses hinnatud rahuldavaks (Elva vallavolikogu määrus 01.10.2018, Põhja-Sakala vallavolikogu, 2020).

Raudteeühendusega on tegevuspiirkonnas seotud Võhma linn, mida läbib Viljandisse suunduv rong. Lisaks läbib raudtee Elva linna, mis jääb küll Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnast välja, ent annab teatud piirkonna elanikele võimaluse lihtsamalt Tartu või Valga suunas liikuda (Elron, 2022). Nii Rõngu kui ka Rannu piirkondades toimub hommikuti ja õhtuti bussidega õpilaste vedu. Rõngu piirkonnas on korraldatud kord nädalas toimuv vallaelanike tururing, mis toob elanikud Rannaküla ja Aakre piirkondadest Rõngu kokku. Lisaks osutatakse kaks korda kuus, iga kuu esimesel kolmapäeval ja eelviimasel neljapäeval, elanikele transporditeenust Elva suunal. Rannu piirkonnas pakutakse, lisaks õpilaste veole, kord nädalas ühistransporti Elvasse (esmaspäeval) ja sealt tagasi (reedel) (Elva vald, 2022).

1.3.4. Kultuur ja kogukondlik aktiivsus

Külaliikumine on Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas suhteliselt aktiivne. Elva valla territooriumil tegutsevad Rannu ja Rõngu rahvamajad, Valguta seltsimaja ning Rakke Külaselts, mis koondab Väike-Rakke ja Suure-Rakke tegusaid inimesi. Rahvamajad asuvad Rannus ja Rõngus. Lisaks esindavad 13 küla külavanemad (Elva vald, 2022).

Põhja-Sakala valla territooriumil on tegevuspiirkonnas külaliikumise näol esindatud viis küla järgmiselt: Koksvere Külaselts, Koksvere Maanaiste Selts, Kõo Külaselts, Venevere Külaselts, Võhma Vaba Aja Selts ning Pilistveres asuv rahvamaja (Põhja-Sakala vald, 2022).

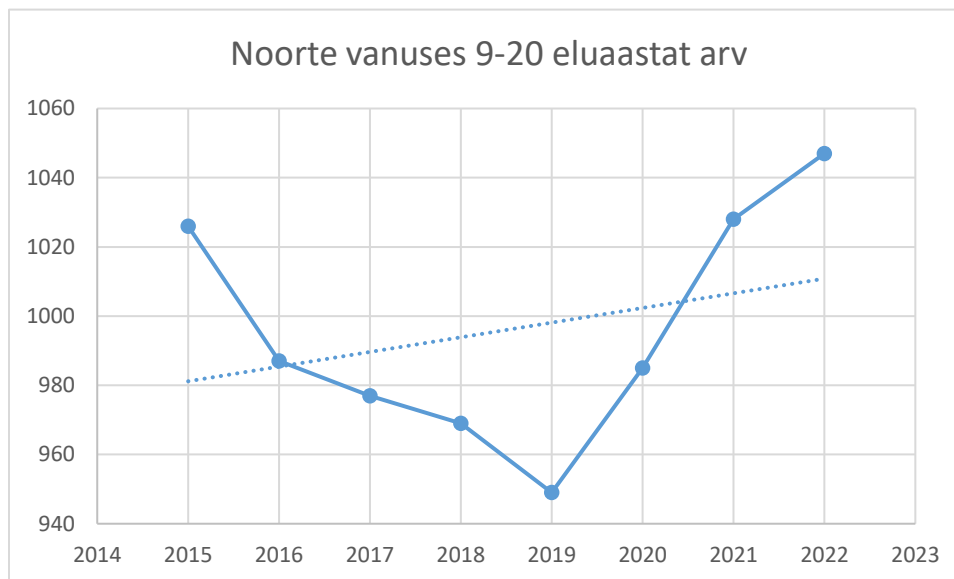
Tegevuspiirkonna territooriumil ei ole eraldi välja toodud külavanemate nimekirja Põhja-Sakala vallas ega ka Viljandi vallas. Viljandi valla kodulehe (2022) andmetel tegutseb Kolga-Jaani alevikus Kolga-Jaani Villem Reimani nimeline rahvamaja.

Võrtsjärve Ühenduse Elva valla tegevuspiirkonnas asub kuus raamatukogu, kaks muuseumit: Järvemuuseum ja Pillimuuseum. Põhja-Sakala vallas paikneb kolm raamatukogu ning Võhma muuseumituba. Viljandi vallas on kaks raamatukogu ning muuseumitest on silmapaistvaim Veski talu, kus saab vaadata käsitöö- ja vanavaranäitust ning iluaias rosaariumi.

Tegevuspiirkonnas toimub mitmeid traditsioonilisi sündmuseid. Strateegia koostamise kaasamiseminaridel ning Rannu ja Rõngu piirkondade kohvikutepäevade küsitlustel enim nimetatud piirkonna traditsioonilised sündmused on näiteks kodukohvikute päevad, erinevad lastelaagrid, laadad, kihelkonnapäev, muinastulede öö tähistamine, kontserdid, tervisespordi sündmused ja palju muud.

1.3.5. Haridus ja noored

Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas tegutseb 8 üldhariduskooli. Nendest ainus keskkool asub Rõngu alevikus, teised tegevuspiirkonna koolid pakuvad põhi- ja alusharidust. Enim õpilasi õpib Elva valla koolides (230 õpilast) ning kõige vähem õpilasi Viljandi vallas (81 õpilast), Põhja-Sakala vallas õpib 219 õpilast. Kokku õpib piirkonnas 2022. aasta oktoobri kuu seisuga 530 õpilast. Lasteaedasid on tegevuspiirkonnas 7 ning seal käib kokku 376 last. Enim lapsi käib Elva valla lasteaedades ja lasteaed-algkoolides. Kui üldiselt võib Eesti maapiirkondades täheldada üldist noorte arvu vähenemist, siis ühenduse tegevuspiirkonnas näitavad olemasolevad andmed, et noorte, vanuses 9–20 eluaastat, arv on kasvava trendiga (joonis 9).

Joonis 9. 9–20-aastaste noorte arv tegevuspiirkonnas aastatel 2015–2022 (Statistikaamet, 2022)

Võrreldes noorte hulka tegevuspiirkonna asustusüksuste kaupa on samuti näha pigem noorte hulga kasvu. Tegevuspiirkonna Elva valla asulates elas 2015. aastal 565 noort vanuses 9–20 aastat ning 2022. aastal 601 noort. Põhja-Sakala valla asulates elas 2015. aastal 286 noort ja 2022. aastal 288 noort, Viljandi valla asulates elas 2015. aastal 175 noort ja 2022. aastal 158 noort. Seega on noorte arvuline muutus olnud positiivne 36 noore võrra Elva valla asulates ja 2 noore võrra Põhja-Sakala valla asulates. Tegevuspiirkonna Viljandi valla asulates on noorte arvuline muutus olnud aga negatiivne 17 noore võrra. Võrreldes eelmise strateegiaperioodiga ei ole noorte üldine arv oluliselt muutunud, ent prognoositav on noorte arvu vähenemine ka edaspidi.

Võrtsjärve Ühenduse piirkonnas asub 5 noortekeskust- ja tuba. Need kuuluvad MTÜ Eesti avatud Noortekeskuste Ühendusse, mille eesmärk on luua Eesti avatud noortekeskuste võrgustik ja toetada liikmete tegevust. Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas asuvad noortekeskused on Võhma Avatud Noortetuba, Kõo Noortetuba, Kolga-Jaani Avatud Noortekeskus, Leie Avatud Noortekeskus, Rannu Pere- ja Noortekeskus, MTÜ Rõngu Noortekeskus.

1.3.6. Tegevuspiirkonna loodus ja ressursid

Looduslikult on tegemist mitmekesise piirkonnaga, mida ühendavaks põhiliseks elemendiks on nii Eesti kui ka Baltikumi suurim siseveekogu Võrtsjärv. Järv on ajalooliselt tekkinud mandrijää poolt tekitatud madalasse lohku, mille keskmine sügavus on vaid 2,8 m. Peipsit arvestamata on järve pindala suurem kui teised Eesti järved kokku – keskmise veeseisu korral ligikaudu 27 000 ha. Võrtsjärves asub mitu väikest saart, järves elab peaaegu 35 liiki kalu ning kaldaaladel pesitseb palju linde. Ühtlasi on järv tähtis peatuspaik ka rändlindudele. Tuntuim kala Võrtsjärves on angerjas, ehkki pärast paisu ehitamist Narva jõele on angerjate loomulik rändetee ära lõigatud. Seetõttu on tänapäeval järves elavad angerjad sinna inimeste poolt asustatud.

Piirkonna suuremad looduse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks loodud looduskaitsealad on Maalasti ja Parika looduskaitsealad ning osaliselt hõlmab tegevuspiirkond ka Alam-Pedja looduskaitseala. Elupaikade ja kasvukohtade kaitseks on

moodustatud Võrtsjärve hoiuala, mis hõlmab tervet järve ja selle kaldaalasid (Maa-ameti geoportaal, 2023). Lisaks leidub piirkonnas väiksemaid kaitse all olevaid alasid ning looduse üksikobjekte.

Kõo piirkonna loodus on metsane, ent majanduskeskkond on enam sobivam põllumajanduseks või muud liiki maamajanduslikuks tegevuseks. Kolga-Jaani piirkonnas on suur soode osakaal, mistõttu on piirkonna territooriumil arvestatav turbaressursi olemasolu. Tässi, Soosaare ja Parika rabades asuvad tööstuslikult kasutatava turba tootmisalad. Järtsaare ja Taganurga küldes asuvad kruusakarjäärid, milles on piisavalt kruusavarusid nii kohaliku valla vajaduste rahuldamiseks kui ka vajadusel ümberkaudsete valdade varustamiseks.

Rannu piirkond paikneb Võrtsjärve idakaldal, mida iseloomustavad ilusad vaated ja looduskaunid kohad. Siiski on piirkond ka tugevate põllumajandustraditsioonidega, mida soodustavad Võrtsjärve lähedusest tingitud lokaalsed ilmastikuolud, näiteks stabiilne temperatuur ja sademete hulk. Piirkonnas on mitmeid siseveekogusid, näiteks madal looduslik rabajärv, Mustjärv, milleni viib korrastatud matkarada ning ühtlasi kuulub järv ka Natura 2000 võrgustikku.

Rõngu piirkonnale lisab oluliselt külastuslikku väärtust juurdepääs Võrtsjärvele. Piirkonna loodus on tänu lähedalasuvale Lõuna-Eesti kuppelmaastikule ja metsasusele vahelduseks Võrtsjärvest põhja poole jäävate kohalike omavalitsuste looduslikule väljanägemisele, ent sarnaselt Rannu piirkonnale, on ka siin palju põllumajanduseks sobivaid maid.

Võhma linna puhul on tegemist väikese linnaga, kus on tänu rikkalikule haljastusele palju rohelist. Linnaelu kulgeb valdavalt rahulikus tempos ning igast linna punktist on loodusesse võimalik jõuda lühikese jalutuskäiguga. Võhma linna ümbritsev loodus sarnaneb Kõo piirkonna looduskeskkonnaga. Palju on metsa ja soid, ent sarnaselt teistele tegevuspiirkonna aladele domineerivad maastikuvaadetes suuresti põllumaad. Võhmast ei ole kaugel ka Navesti jõgi, mis pakub lisaks metsadele ja rabadele kohalikele elanikele võimalusi looduses lõõgastumiseks. Võhma linn on tänu oma väiksusele pigem looduskeskne asula kui linnastunud asum.

1.3.7. Innovaatilised elemendid kohalikus kontekstis

Võrtsjärve Ühenduse eelmise perioodi strateegias olid uuenduslik lähenemine ja innovaatiliste lahenduste rakendamise võimalused hõlmatud meetmesse 1: konkurentsivõimeline ettevõtlus. Seeläbi sooviti projektide kaudu leida lahendusi probleemidele, mille raames saaks kasutusele võtta uusi ja innovaatilisi lahendusi ning laiendada koostööd teadusasutustega.

Eelmisel perioodil lõpetatud uuenduslikke projekte, mille tulemusena kasutavad kohalikud ettevõtted paremaid tehnoloogiaid, pakuvad paremaid teenuseid või uusi tooteid, on piirkonnas mitmeid. Näiteks on Ispre OÜ soetanud järvehoolduskomplekti, mis võimaldab varasemast paremini säilitada kohaliku veekogu ujumiskõlblikkust, OÜ Lõuna-Eesti Mesi on kasutusele võtnud päikeseenergia lahenduse ning Eesti Valgus OÜ on investeerinud tootmisprotsessi arendamisesse näiteks rapsivaha ning korduvkasutatavate küünlavormide kasutuselevõttuga, et muuta tootmine keskkonnasõbralikumaks. Vaibla Puhkekeskus on tõstnud konkurentsivõimet pakutavate lisateenuste mitmekesistamise ning töökohtade arvu suurendamise kaudu. LEADER-projekti tegevuse raames soetati näiteks telk koos sisustusega ning loodi uued võimalused suurematele gruppidele toitlustuse pakkumiseks ja erinevat laadi ürituste läbiviimiseks. Covid-19

levikust ajendatult lahendas MTÜ Veski Ajaratas kätepesu probleemi avalikel üritustel projektiga „Mobiilne soe vesi“. Uuenduslik oli ka Nordveo OÜ-le kaasaegsete rehvitöö seadmete soetamine ettevõtte põhitegevusala toetuseks, ent millest sündis võimalus uue teenuse pakkumiseks: piirkonnas oli täiesti puudu suurte veoautode, põllutöömasinate jne rehvivahetuse ja paranduse teenus. Tänapäevaks vajavad ja kasutavad nende teenust just piirkonna põllumehed ja teised ettevõtted, kus on kasutusel suured masinad.

Kusjuures uuenduslikuks peetakse muuhulgas tegevusi ja investeeringuid, mis on uuenduslikud just kohalikul tasandil – seega võivad need teistes piirkondades olla juba igapäevased või tavalised nähtused. Eelmise perioodi uuenduslikest ettevõtmistest toodi kaasamiseminaridel välja näiteks uue koolihoone rajamine Võhma linna, basseini lasteaia rajamine Kolga-Jaani ning uute mänguväljakute, väljõusaalide ja teiste spordirajatiste rajamine. Lisaks märgiti uuenduslike lahendustena tegevuspiirkonnas järgmiseid tegevusi: laagrid lastele ja noortele, kirikute renoveerimine, rajatud kergliiklusteed, Mustjärve matkarada, uus inventar erinevatesse asutustesse, koostöö ettevõtjatega, söögikohad (näiteks Võrtsu Sahver ja Ingli kohvik), rakendatud on uuenduslike lahendusi energia tootmises, rajatud päikeseparke.

2. TEGEVUSPIIRKONNA ARENGUVAJADUSTE JA - POTENTSIAALI ANALÜÜS

Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna arenguvajadustest ja -potentsiaalset ülevaate andmiseks viidi läbi valdkondlikud kaasamiseminarid, küsitlused ning täiendavad arutelud strateegia juhtrühmaga. Samuti arvestati Võrtsjärve Ühenduse eelmise perioodi strateegia rakendamise tulemustega, võttes arvesse, et käesoleva strateegia koostamise ajal oli eelmine strateegia veel kehtiv ning toimusid ka taotlusvoorud. Käesolev peatükk käsitleb peamisi järeldusi, mis on Võrtsjärve Ühenduse kohaliku arengu strateegia aluseks ning millest lähtuvalt on paika pandud visioon, püstitatud eesmärgid ja töötatud välja meetmed.

2.1. Tegevuspiirkonna arenguvajadus

Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna analüüsi tulemuste põhjal on tulevikku vaatavalt vaja keskenduda ettevõtluse edendamisele, kogukondade tugevdamisele ning lisaks piirkondliku ühtsuse edendamisele. Oluline on ergutada eelkõige tegevuspiirkonna sisest ent ka väljapoole suunatud ettevõtjate, kogukondade, kolmanda sektori organisatsioonide ning kohalike omavalitsuste vahelist koostööd ning kohalikul tasandil uuenduslike lahenduste kasutuselevõttu. Vajadus on ühtse tegevuspiirkonna identiteeditunnetuse tekkeks, mis soodustaks külastajate tagasipöördumist meeldivaid elamusi pakkunud piirkonda. Eelnevat arvestades on vajadus ka piirkondlike ja sektoritevaheliste koostöövõrgustike hoidmise, loomise ning arendamise järele.

Tulenevalt võimalusest kasutada strateegia rakendamise perioodil täiendavalt ESF+ vahendeid, analüüsiti strateegia koostamise käigus ka vajadusi sotsiaalvaldkonna toetamiseks või arendamiseks. Analüüsi põhjal selgus vajadus pöörata rohkem tähelepanu tegevuspiirkonna sotsiaalvaldkonnale laiemalt, et tuvastada ja kaardistada selle toimimist süvitsi ning määratleda täpsemalt vajalikud tegevused valdkonna edendamiseks. Tegevuspiirkonnas on eakate osakaal rahvastikust üsna kõrge ning ka ülalpeetavate inimeste hulk on kasvava trendiga. Seetõttu on tegevustega oluline toetada erivajadustega, eakate ja suure hoolduskoormusega inimeste toimetulekut ning parandada nende elukvaliteeti. Piirkonna ehitusliku keskkonna, välialade, info ja kommunikatsiooni ligipääsetavust eakatele ja erivajadusega inimestele, arvestades nende erinevaid puudeliike, hinnati Danico OÜ poolt 2022. aastal läbiviidud sotsiaalvaldkonna uuringu kohaselt valdavalt keskpäraselt, ent ülejäänud vastajad pidasid tingimusi kesiseks või halvaks. Tegevuspiirkonna sotsiaalvaldkonna väljakutseks on asutuste võimekuse tõstmine, et tagada abivajajatele parem ligipääs pakutavatele teenustele ning tõsta seeläbi inimeste iseseisva toimetuleku võimalusi. Ehkki piirkonnas on olemas toimiv huvialane tegevus, hinnati piirkonna eakate, suure hoolduskoormusega ja erivajadustega inimeste sotsiaalset kaasatust piirkonnas keskpäraseks.

Olukorra parandamiseks tuleb tegevuspiirkonnas panustada sidusa ühiskonna tekkimisse, arvestades käesoleva strateegia ESF+ fookust erivajadusega inimestel, eakatel ning suure hoolduskoormusega inimestel. Sidusa ühiskonna loomist soodustab sotsiaalse tõrjutuse vältimine ühiskondlikul tasandil ning sihipärane ja otstarbeline koostöö, et tõsta fookusgruppide elukvaliteeti mitmekesiste ja sisuliste tegevuste arendamise kaudu. Sidusale ühiskonnale on

iseloomulik kõikide inimeste võrdne ja eelarvamusteta kohtlemine, sõltumata nende soost, vanusest, rassist, etnilisest kuuluvusest, perekonnaseisust või elukohast. Igal inimesel peab olema võimalus osaleda täisväärtuslikult ühiskonna elus, töötada, ennast teostada ja olla majanduslikult aktiivne. Valdkonna eesmärgiks on ühtlasi suurem informeeritus tegevuspiirkonnas olemasolevate tugiteenuste osas ning koostöö suurendamine külakogukondadega. Vajalik on tõsta erinevate ühiskonna sihtgruppide teadlikkust hoolekande-, hoolduskoormuse- ja inimväärikuse tagamisest, näiteks seminaride, koolituste või teabepäevade kaudu.

Ettevõtlusaktiivsus on piirkonnas kõrge. Ettevõtlusvaldkonna väljakutseks on kohaliku majanduselu elavdamine kohalike teenuste osatähtsuse tõstmiseks. Vajalikud ning ka kohalikud tooted ja teenused peaksid olema kättesaadavad ilma peamisesse tõmbekeskusesse sõitmata. Turismivaldkonnas on väljakutseks võimaluste leidmine aastaringse teenuse pakkumisel. Ettevõtlusvaldkonnas on sageli probleemiks vähene koostöö erinevate ettevõtlusvormide ning ka kogukondade vahel. Samuti on koostöö valguses suureks väljakutseks Võrtsjärve ümbrusest kui ühtse identiteediga piirkonna kuvandi loomine. Oluline on tõsta tegevuspiirkonna ettevõtete konkurentsivõimet ning avardada ligipääsu erinevatele turgudele, samuti leida võimalusi piirkonda panustamiseks kohalikul tasandil uuenduslike lahenduste kaudu. Muuhulgas tuleb arvestada, et ühelt poolt on ilmnunud tegevuspiirkonna ettevõtetel tööjõu puudus, mis väljendub eelkõige hooajalistel kohtadel ning oskustööliste puuduses. Tegevuspiirkonna ettevõtted on mitmel puhul korraldanud transporti, et tuua töölisi sisse väljastpoolt tegevuspiirkonda. Teisalt on jätkuv vajadus toetada mikro- ja väikeettevõtlust, et soodustada aastaringsete töökohtade loomist ning mitmekesistamist.

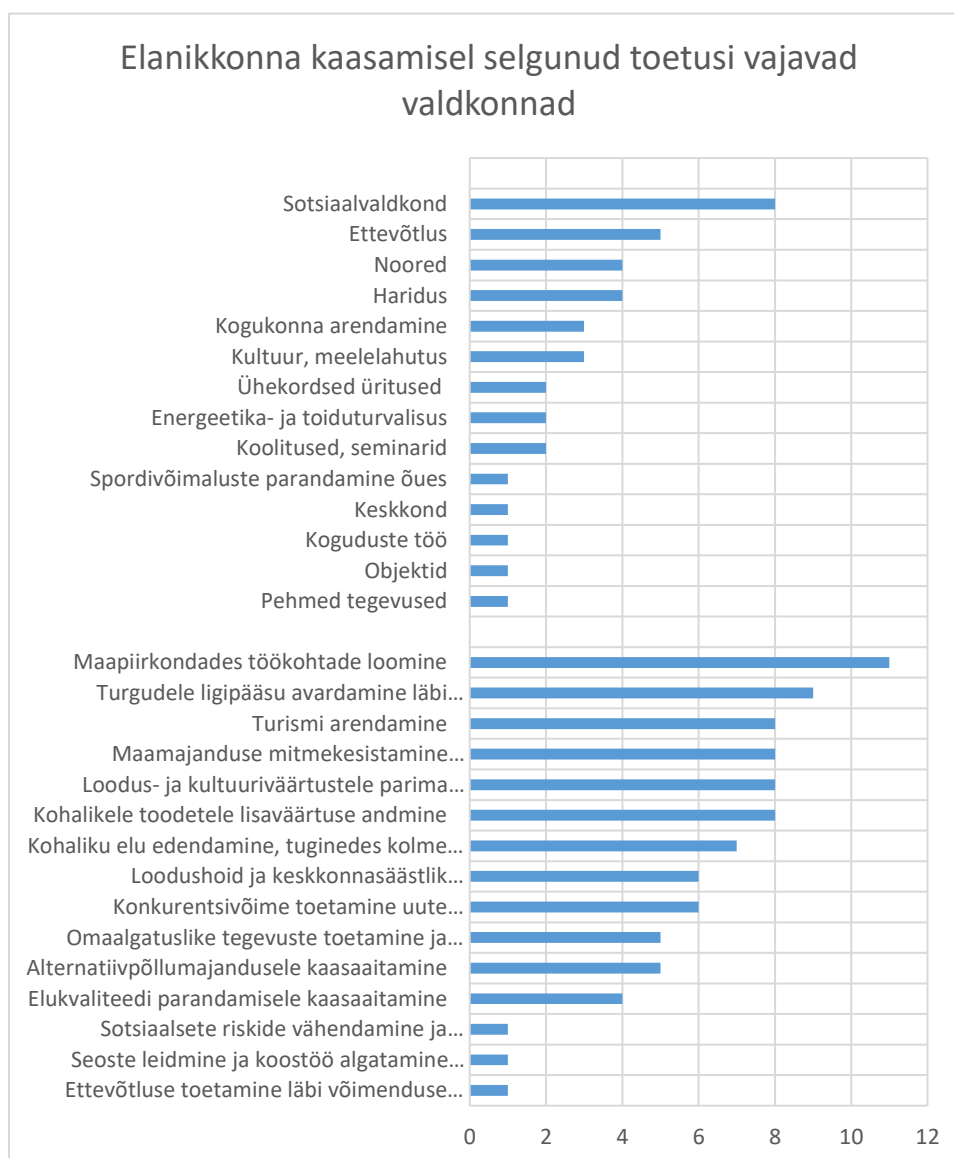
Kaasamiseminaridel selgus, et tegevuspiirkonna taristu vajab rohkem tähelepanu. Peamiste miinustena toodi välja kruusateede rohkus ning harva liiklusega ühistransport, millega inimesed saaksid liikuda soovitud sihtpunkti, olgu see pood, arst või huviring. Samuti toodi taristu puudusena välja kehv internetiühendus.

Kolmanda sektori organisatsioonide arengud on olnud pigem positiivsed – olemas on võimalused tegevuste läbiviimiseks näiteks rahva- või seltsimajades. Väljakutseks on aga organisatsioonide võimestamine, et tõsta nende majanduslikku toimetulekut. Oluliseks on peetud aktiveerida kogukonnaliikmeid, sealhulgas kasvatada ettevõtlikke järeltulijaid praegustele eestvedajatele, kaasata noori, soodustada põlvkondadevahelist lõimumist ning edendada võimalusi sisulisteks tegevusteks.

Kaasamiseminaride arutelude ja 6.–12. klassi noortele suunatud küsitluse (2022) põhjal selgus, et noortekeskused on tegevuspiirkonna noortele väga oluliseks paigaks oma vaba aja sisustamisel. Peamiste vajadustena kaardistati noorte omaalgatuste toetamine ning kaasamine kogukonna tegemistesse, sh otsustusprotsessidesse. Samuti selgus, et rohkem on vaja võimalusi nii iseseisvalt vaba aja veetmiseks, näiteks erinevaid rajatise mänguväljakutest ja turnimisrajatistest külakiikedeni, kui ka laiemat valikut huviringides osalemiseks.

Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkond piirneb Võrtsjärvega ning on rikas loodus-, ajaloo- ja kultuuriobjektide poolest. Väljakutsena on kaardistatud vajadus kasutada ära külgnemine kõrget puhkemajanduslikku potentsiaali omava järvega ning seda ümbritseva looduskeskkonnaga.

Strateegia koostamisel läbiviidud küsimustike (LEADERi toetused, 2022, tegevusrühma aastapäeva küsimustik) vastustest (joonis 10) selgub, et enim toetusi soovitakse suunata ettevõtluse edendamisse: maapiirkondades töökohtade loomisele, turgudele ligipääsu avardamiseks läbi kollektiivse tegevuse, turismi arendamiseks, maamajanduse mitmekesistamiseks mittepõllumajanduslikus suunas ja kohalikele toodetele lisandväärtuse andmisesse. Samuti soovitakse panustada sotsiaalvaldkonda (sh füüsilise ja vaimse tervise edendamisesse), loodus- ja kultuuriväärtustele parima kasutuse leidmisesse, noorte ning haridustegevuse arendamiseks. Lisaks peetakse oluliseks kohaliku elu edendamist, tuginedes kolme sektori (avalik, ettevõtlus- ja mittetulundussektor) partnerlusele.

Joonis 10. Elanikkonna kaasamisel selgunud toetusi vajavad valdkonnad Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas

Tegevustega, mis on suunatud arenguvajaduste täitmiseks, toetab käesolev strateegia LEADERi põhiprintsiipe: piirkonnapõhine lähenemine, altpoolt tulev algatus, avaliku ja erasektori partnerlus, uuendusmeelsuse soosimine, integreeritud ja mitut valdkonda hõlmav lähenemine, võrgustikutöö soosimine, koostöö edendamine.

2.2. Tegevuspiirkonna arengupotentsiaal

Arenguvajadustele vastamise eelduseks on keskendumine tegevuspiirkonna peamiste tugevustele, et leida lahendusi nõrkustega toimetulekuks (tabel 7). Olulisel kohal on Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna hea elu- ja looduskeskkond. Piirkonda iseloomustab peaaesjalikult Võrtsjärv ise ning seda ümbritsev mitmekesine loodusmaastik, mis on põimunud vaadetega traditsioonilisele põllumajandusmaastikule. Tegevuspiirkonnas on küll tegutsemas aktiivseid inimesi, kes esindavad jätkusuutlikke väikeettevõtteid ja on tegusad kogukonnaelu edendamisel, ent arengupotentsiaalina saab siiski käsitleda vajadust koostöö suurendamiseks inimeste, kogukondade, ettevõtete ja kohalike omavalitsuste vahel. Ühtlasi on kasvav vajadus uute eestvedajate leidmiseks. Hoolekande valdkonnas on küll olemas teatav tugi kõikide kohalike omavalitsuste poolt ning vastavates asutustes toimivad huviringid. Eakate, erivajadustega ja suure hoolduskoormusega inimeste hakkamasaamise, aktiivsuse ja iseseisvuse suurendamiseks on võimalik nende elukvaliteedi parandamine, sh sisuliste tegevuste arendamise ja vaimse tervise toetamise teel. Tähtsat rolli omab Võrtsjärve Ühendus tegevusrühmana, mida on hinnatud kui tugevat tegevusrühma, mille väiksus on selle eeliseks. Ettevõtluse arendamise vallas on vajadus toetada tegevuspiirkonna ettevõtete konkurentsivõime tõstmist ning muuhulgas ka kohalikul tasandil uuenduslike lahenduste kasutuselevõttu.

Tegevuspiirkonna arengupotentsiaali hindamiseks viidi läbi SWOT-analüüs. Analüüsi tarvis koguti sisend valdkondlikelt kaasamiseminaridelt ning ühtlasi viidi läbi ka eraldi SWOT-analüüsile suunatud seminar, kus oli võimalik osaleda erinevate valdkondade esindajatel.

Tabel 7. MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna SWOT-analüüs

<p style="text-align: center;">TUGEVUSED</p> <ul style="list-style-type: none"> • Võrtsjärv ja selle ümbrus kui ressurss, mida iseloomustab hea asukoht Kesk-Eestis ning puhas ja vaikne looduskeskkond. • Tegevuspiirkonnas on võimalus taotleda erinevaid toetusi ja need on kättesaadavad kõigile. Näiteks võetakse Võrtsjärve Ühenduse tegevusrühmas piirkonna elavdamiseks ette ka LEADER-programmi väliseid projekte (nt Erasmus). • Tegevuspiirkonnas tegutsevad tugevad väikeettevõtted, sh tugevad põllumajandus- ja turismiettevõtted. Ettevõtluses tegutsejad pakuvad kohalikke tooteid ning loovad piirkonda teenuseid ja töökohti. • Tegevuspiirkonnas on mitmeid tugevaid kogukondi ning tegutsevad külaseltsid. Muuhulgas on tegu ka tugeva kalandus-, väiketalunike- ja vabatahtlike päästeseltside kogukondadega. 	<p style="text-align: center;">NÕRKUSED</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vähene koostöö ja võrgustumine erinevate huvigruppide vahel: kogukonnad, ettevõtjad, kohalikud omavalitsused, kolmanda sektori organisatsioonid (mh hoolekandega seotud organisatsioonid). Omavalitsuste kaugenemine kohalikust inimesest. • Puudub tegevuspiirkonna ühisturundus ning kohalikke kultuuri- ja loodusobjekte ei ole ühendatud terviklikuks Võrtsjärve kohaidentiteedi kandjaks. • Ettevõtluse arengut pärsivad nii tööpuudus, kvalifitseeritud tööjõupuudus kui ka võimaluste vähesus tegevuse edendamiseks (näiteks laienemiseks, tootlikumate masinate ostmiseks vms). • Tegevuspiirkonna infrastruktuur takistab piirkonnasiseste võrgustike teket: harv ühistransport, mustkatteta teed ning kehv internetiühendus. • Puhkepotentsiaali pärsivad Võrtsjärve ümber paiknev hooldamata puhketaristu (nt vananenud rajatised supluskohtades), kehv ligipääs järvele ning puhkekohtade ja matkaradade (nt RMK) vähesus. • Vananeva elanikkonna kasv pärsib kvaliteetsete hoolekandeteenuste pakkumist piirkonnas ning suureneb lähedaste hoolduskoormus. • Vähe ajaveetmise võimalusi eakatele ja erivajadusega inimestele võib süvendada üksildustunnet ning vaimseid probleeme.
<p style="text-align: center;">VÕIMALUSED</p> <ul style="list-style-type: none"> • Võrtsjärve piirkonna kui tervikliku kohaidentiteediga paiga tutvustamine tagab võimaluse panustada aastaringi toimiva turismisektori arendamisse. Piirkonna edendamine erinevate turundusvõtete kaudu võimaldab rohkem kaasata erinevaid siht- ja huvigruppe koostööle ja võrgustumissündmustele nii tegevuspiirkonnasiseselt, väljastpoolt piirkonda kui ka rahvusvahelisel tasandil. • Kahe Võrtsjärve ümber paikneva LEADERi tegevusrühma vahelise koostöö suurendamine. • Koostöö suurendamine inimeste, kogukondade, asutuste, ettevõtete ja spetsialistide vahel tagab parema infoliikumise, tugevdab ühtset kogukonda ja soodustab võrgustumist ka väljaspool tegevuspiirkonda. • Parem infoliikuvus olemasolevate tugiteenuste ja huviringide osas ning eakate ja erivajadusega inimeste kaasamine tõstavad nii hoolekandeteenuste kui ka inimeste elukvaliteeti. • Kaasata vahendeid ettevõtluse ja kogukondliku elu arendamiseks toetusmeetmete kaudu. 	<p style="text-align: center;">OHUD</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tegevuspiirkonna ääremaastumine ning jätkuv väljarände trend soodustavad elanikkonna vananemist. • Ebakindluse suurenemine sõdade, haiguste, looduskatastroofide tõttu ning hinnatõus ja maksukoormuse suurenemine. • Haldusreformist tulenev Võrtsjärve piirkonna killustatus, mis pärsib ühtse visiooni loomist. • Eestvedajate ja „sädeinimeste“ väsimine. • Võrtsjärve ökoloogilise olukorra halvenemine.

Arvestades nii kaasamiseminaride aruteludel ning uuringutest selgunud tegevuspiirkonna arenguvajadusi, arengupotentsiaali ja tegevuspiirkonna analüüsi laiemalt, on käesoleva strateegia arengufookuses järgmised teemad:

- piirkonna ühtse identiteedi loomine, ühisturunduse arendamine, sh teavitustegevuste läbimõeldud korraldamine;
- koostöö arendamine ja võrgustumine erinevate siht- ja sidusgruppide sees ja vahel;
- ettevõtluse edendamine, kohalike toodete ja teenuste kättesaadavuse suurendamiseks, eesmärgiga rakendada olemasolevat potentsiaali, kohalikul tasandil uuenduslike lahenduste leidmine ja kasutamine, sh kogukonnateenuste arendamine;
- kogukondade arengu toetamine ja nende tugevdamine, sh aktiivsete kogukonnaliikmete järelkasv, kodanike ja sh noorte aktiveerimine, kogukondade kaasatuse ja nende aktiivsuse suurendamine;
- hoolekande põhiteenuste kättesaadavuse ning erivajadusega ja eakate inimeste elukvaliteedi ja sotsiaalse heaolu parandamine tegevuspiirkonnas.

3. 2014–2025 KOHALIKU ARENGU STRATEEGIA ANALÜÜS

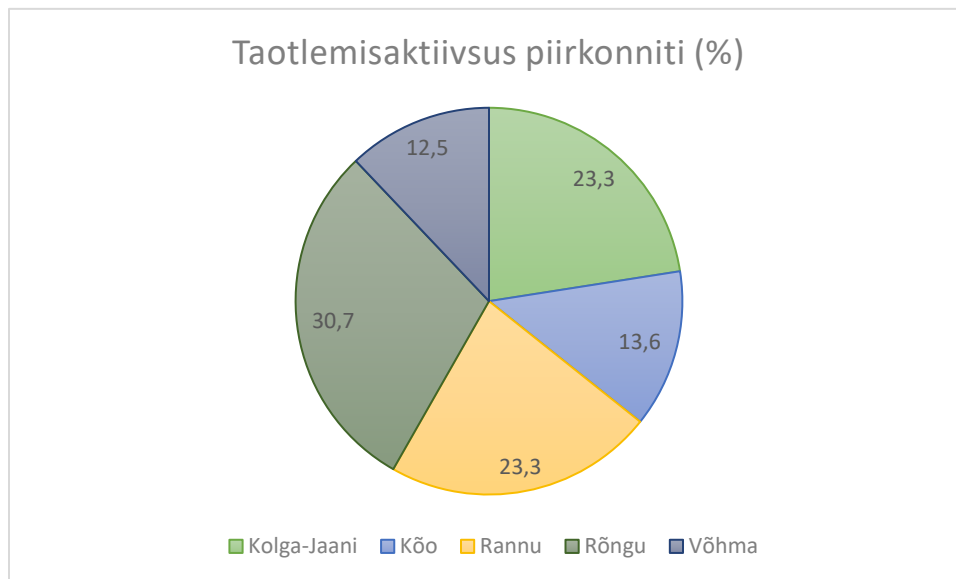
Käesoleva kohaliku arengu strateegia, perioodiks 2023–2027, koostamise ajal oli veel kehtiv eelmise perioodi strateegia aastateks 2014–2025. Selle peatüki analüüs käsitleb eelmise perioodi strateegia eesmärkide täitmist, tulemusi ning rahaliste vahendite kasutamist peamiselt 2022. aasta oktoobri kuu lõpu seisuga.

Võrtsjärve Ühenduse strateegia rakendamise ja tegevusrühma edendamise kogu eelarve oli 2014–2025 perioodil 3 061 680 eurot. Aastatel 2014–2022 esitati Võrtsjärve Ühenduse piirkonnast tegevusrühmale 247 projekti, millest Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (edaspidi PRIA) kiitis 31.10.2022. aasta seisuga heaks 176 projekti. Määratud toetuste summa oli 2 261 686 eurot, millest 31.10.2022 seisuga oli välja makstud 75,5%. Lisaks strateegia rakendamise toetusele kasutati kohaliku tegevusrühma administreerimiseks määratud toetust summas 602 553 eurot, millest 31.10.2022 seisuga oli kasutatud 79,6%. 2022. aasta oktoobri kuu seisuga oli lõpetatud projekte 124, pooleliolevaid projekte 42 ning katkestatud projekte 10. Võrtsjärve Ühenduse eelmise perioodi eelarve kasutamisest annab ülevaate tabel 8.

Tabel 8. Strateegia perioodi 2014–2025 eelarve kasutamise ülevaade seisuga 11.2022

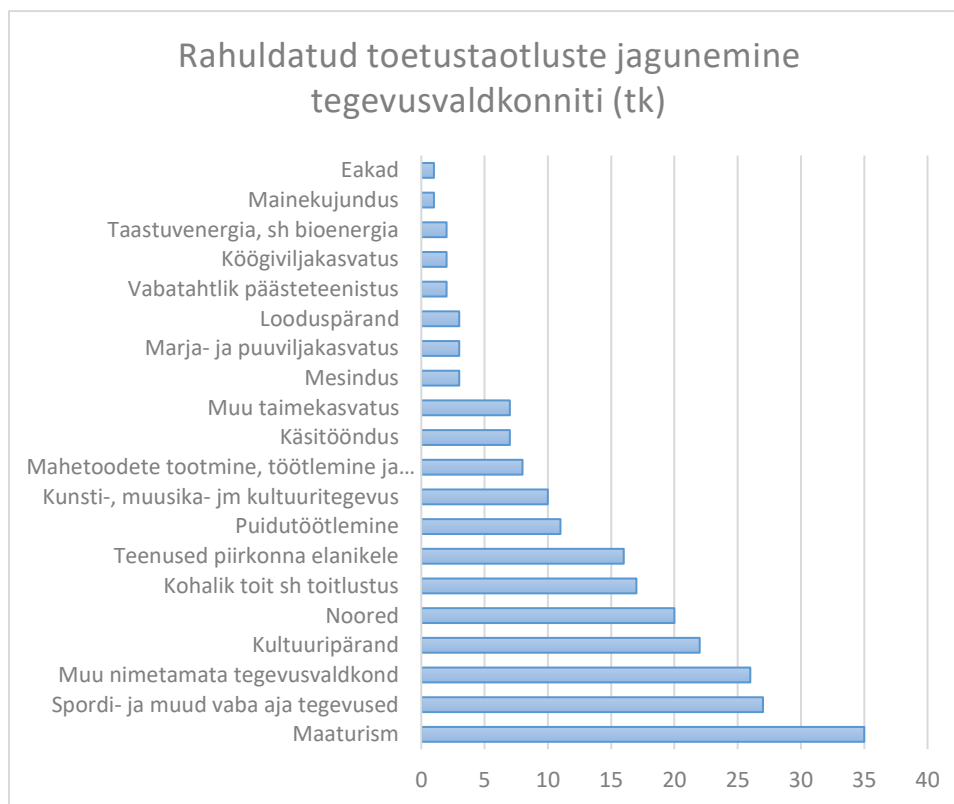
Kogu eelarve (eur)	3 061 680	Toetustaotluste rahuldamine (eur)		Maksmine (eur)	
Tegevusrühma ülalpidamise eelarve (eur)	612 336	Rakenduskavade alusel kasutatud tegevuskulud 2015–2021	479 876	Väljamakstud tegevuskulud	548 453
		Rakenduskavade alusel määratud tegevuskulud 2022–2023	122 577	Tegevuskulude tõendamata ettemaks	9 953
Projektitoetuste eelarve (eur)	2 449 344	PRIA määratud projektikulud	2 261 686	Väljamakstud projektikulud	1 706 694
		Vabad projektitoetuse vahendid	187 658	Määratud projektikulud, mis on maksmata	554 992

Rahastuse saanud projektide arvu järgi olid 2022. aasta seisuga kõige aktiivsemad toetuse taotlejad ootuspäraselt Rõngu piirkonnas – see on ka suurim piirkond. Taotlejate aktiivsus oli madalaim Võhma piirkonnas (joonis 11). Kogu piirkonda hõlmavaid projekte oli 13, millest 8 taotlejaks oli Võrtsjärve Ühendus.

Joonis 11. Taotlemisaktiivsus Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna piirkondades

Toetuste jagunemist valdkonniti iseloomustab joonis 12, millelt selgub, et valdav osa toetustest olid määratud maaturismi arendamiseks, sellele järgnevad spordi- ja muud vaba aja tegevused ning kultuuripärand.

Joonis 12. Rahuldatud toetustaotluste jagunemine tegevusvaldkondade kaupa

Perioodi 2014–2025 strateegiat muudeti ühe korra seoses Covid-19 taasterahastu meetmete lisandumisega ettevõtjatele ja mittetulundussektorile. Nende kahe meetme taotlusvoorud toimusid 2022. aastal.

3.1. Strateegia eesmärkide täitmine

Võrtsjärve Ühenduse arengustrateegia 2014–2025 perioodi visioon oli: „Aastal 2020 on MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkond konkurentsivõimeline, atraktiivne ja jätkusuutlik külastus-, elu- ja ettevõtluspiirkond. Piirkonnas tegutsevad aktiivsed noored.“ Tulenevalt visioonist püstitas Võrtsjärve Ühendus ühe strateegilise eesmärgi: viia visioon ellu aastaks 2020 (MTÜ Võrtsjärve Ühendus, 2021).

Tulenevalt visioonist ja strateegilisest eesmärgist püstitati strateegias kolm prioriteeti:

- 1) konkurentsivõimeline ettevõtlus;
- 2) atraktiivne elukeskkond ja toimiv kodanikuühiskond;
- 3) kogukonnaga sidustunud aktiivsed noored.

Strateegia prioriteetide saavutamiseks rakendati nelja meetet:

- 1) konkurentsivõimeline ettevõtlus;
- 2) atraktiivne elukeskkond ja toimiv kodanikuühiskond;
- 3) kogukonnaga sidustunud aktiivsed noored;
- 4) koostöö.

Nendele meetmetele lisandus perioodi jooksul kaks meetet seoses COVID-19 laialdasest levikust põhjustatud negatiivsete mõjude vähendamiseks ettevõtetele:

- 5) Covid-19 taasterahastu meede ettevõtlusele;
- 6) Covid-19 taasterahastu meede mittetulundussektorile.

Järgnevalt on esitatud kokkuvõtlik ülevaade eelmise perioodi meetmete rakendamisest ja elluviidud projektidest.

Prioriteet 1: Konkurentsivõimeline ettevõtlus

Prioriteedi saavutamine toimus strateegia meetme „Konkurentsivõimeline ettevõtlus“ kaudu. Meetme üldeesmärk sätestas, et MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas tegutsevad jätkusuutlikud kohalikku ressursi ja tööjõudu tulemuslikult kasutavad ettevõtted ning piirkonnas on arenenud ja innovaatiline ja alternatiivne ettevõtlus.

2022. aasta oktoobrikuu lõpu seisuga viidi ellu 58 investeringuprojekti, mille tulemusena saavad kohalikud ettevõtted pakkuda kõrgema kvaliteediga kaasaegsemaid tooteid ja teenuseid ning rakendada keskkonnasäästlikke lahendusi. Projektide raames on uuendatud ettevõtete tootmiseadmeid ja kassasüsteeme, ostetud tööks vajalikke masinaid, renoveeritud ning ehitatud hooneid, uuendatud tootmisprotsesse, optimeeritud energiakulu ning rajatud päikeseenergiat töötavaid lahendusi. Innovaatilistest lahendustest võiks välja tuua iseteeninduslike juurviljamüügipunktide loomise. Selle projekti idee ja teostus on uuenduslik nii tegevuspiirkonnas kui ka Eestis tervikuna. Projektiga on antud suurem lisandväärtus tegevuspiirkonna kohalikule toorainele, see soodustab kohaliku kauba tarbimist ning pakub omanäolist meelelahutust ka turistidele.

Meetme 1 taotlejad on välja toonud, et LEADERi toetused on andnud võimaluse parandada teenuse kvaliteeti ning kiirendanud ettevõtlusalaste eesmärkide saavutamist. Samuti on meede 1 aidanud toetada alustavaid ettevõtteid ning edendada maapiirkondade elu, muuhulgas ka töökohtade säilitamise näol.

2021. aasta seisuga ületati sihttasemed mõlema tulemusindikaatori puhul (tabel 9). Selle põhjal saab järeldada, et tegemist on olnud vajaliku meetmega, mille abil on tegevuspiirkonda loodud juurde mitmeid töökohti. Samuti on edukalt edendatud kohalikul tasandil uute ja uuenduslike toodete, teenuste ja pakettide arendamist.

Tabel 9. Ülevaade meetme 1 projektide taotlemisest perioodil 2014–11.2022.

Meede 1: Konkurentsivõimeline ettevõtlus		
Kokku taotlusi: 89 Kogu makstud summa: 876 906 EUR	Lõpetatud projekte: 58 Pooleli: 25 Katkestatud: 6	
Tulemusindikaator	Eesmärk	Tulemus
Projektide tulemusel loodud uued töökohad	15	29
Projektide elluviimise tulemusel tekkinud uued ja uuenduslikud tooted, teenused, paketid (2021. aasta seisuga)	8	14
Õppetunnid ja ettepanekud uueks perioodiks		
Ettepanek: Jätkata ettevõtluse meetme rakendamist kohaliku ettevõtluse konkurentsivõime tõstmiseks/võimendamiseks ja töökohtade loomiseks.		
Ettepanek: Tõsta ettevõtluse arengut toetavas meetmes uuel perioodil maksimaalset toetuse summat, et oleks võimalik toetada suuremahulisi projekte, mis panustavad LEADERi eesmärkide saavutamisse.		

Prioriteet 2: Atraktiivne elukeskkond ja toimiv kodanikuühiskond

Prioriteedi saavutamine toimus strateegia meetme „Atraktiivne elukeskkond ja toimiv kodanikuühiskond“ kaudu. Meetme üldeesmärk sätestas, et MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna elukeskkond on atraktiivne ning kohalikud kogukonnad on elujõulised, tugevad, mitmekesiste tegevusvõimalustega ning jätkusuutlikud.

2022. aasta oktoobrikuu lõpu seisuga viidi ellu 53 investeringuprojekti, mille tulemusena panustati erinevate tegevuste kaudu mitmesse valdkonda. Näiteks käsitöö edendamiseks loodi Rahvariide Kooli jätkuprojekt. Kultuuripärandi säilitamiseks panustati tuntud Rannu inimeste mälestuspinkide soetamisega, rahvarõivaste soetamisega, kahes kirikus oreli restaureerimisega, kirikute remontimisega, muuseumi sisustamise ja kütteseadme soetamisega. Kunsti-, muusika- jm kultuuritegevuse soodustamiseks soetati erinevaid seadmeid ning renoveeriti pillimuuseumi sissekäik. Maaturismi edendamiseks loodi projekt kultuuripärandi turundamiseks ning spordi- ja muude vabaaja tegevuste edendamiseks loodi mänguväljakuid, välijõusaale, *discgolf*'i park, minigolfväljak. Vabatahtliku päästeteenistuse parendamiseks ehitati Kolga-Jaani Tuletõrje Seltsile olmeruumid ja ennetustuba ning osteti järvepäästeks paat.

Meetme 2 taotlejad on välja toonud, et LEADERi toetused on aidanud mõtteid kiiremini realiseerida ning projektid on aidanud kohalikel MTÜ-del oma tegevusi ellu viia ja seeläbi aktiveerida ka liikmeskonda. Samas toodi välja ka asjaolu, et Covid-19 laialdane levik on seganud planeeritud eesmärkide saavutamist.

Tulemusindikaatorite põhjal saab järeldada, et 2021. aasta seisuga olid sihttasemed saavutamata kõikide tulemusindikaatorite osas (tabel 10). Selle põhjuseks on suuresti 2020. aasta Covid-19 pandeemia, mille tõttu jäid toimumata paljud üritused ning kaasnesid tarneraskused ning üldine hinnatõus.

Tabel 10. Ülevaade meetme 2 projektide taotlemisest perioodil 2014–11.2022.

Meede 2: Atraktiivne elukeskkond ja toimiv kodanikuühiskond		
Kokku taotlusi: 68 Kogu makstud summa: 637 331 EUR	Lõpetatud projekte: 53 Pooleli: 11 Katkestatud: 4	
Tulemusindikaator	Eesmärk	Tulemus (2021)
Kogukondades osutavate kogukonnateenuste arv	15	0
Ühistegevuses osalenud kodanikeühenduste arv	18	2
Tekkinud kohalikest teenustest kasusaavate elanike arv	240	0
Õppetunnid ja ettepanekud uueks perioodiks		
<ul style="list-style-type: none"> • Õppetund: Tulemusindikaatori „Tekkinud kohalikest teenustest kasusaavate elanike arv“ eesmärk on saavutamata mõistete ebaselge kasutamise tõttu. Tulemusindikaatorid tuleb uues strateegias formuleerida nii, et need annaks edasi üheselt mõistetavat ja asjakohast informatsiooni lõpetatud projektide kohta. • Õppetund: Mõistete selge kasutamine. Eelmise perioodi strateegias jäi ebaselgeks, mida või milliseid tegevusi on mõeldud mõistetega „kogukonnateenused“ ning „kogukondades osutatavad teenused“. Nimelt on eelmise perioodi strateegias sõnastatud tulemusindikaator “Kogukondades osutavate teenuste arv”, ent seiretabelis on küsitud andmeid tulemusindikaatorile “Kogukondades osutavate kogukonnateenuste arv”. Kogukonnateenuse projekt oli eraldi projekt LEADERi määruse järgi ning selle puhul kehtisid eraldi tingimused. Seda arvestades ei ole Võrtsjärve Ühenduse tegevusrühmas esitatud eelmisel perioodil ühtki kogukonnateenuse osutamise projekti. Kogukondades osutavate teenuste arv on aga laiem mõiste ja sinna alla saab liigitada igasuguseid kogukondade ja kolmanda sektori projekte. Tegevusrühm on märkinud, et kogukonnateenuse mõiste tekitab segadust ka taotlejates, mistõttu tuleks uues strateegias mõisted paremini sõnastada või selgitada. Kogukonnateenuste projektide puudumine näitab ühtlasi ka tegevuspiirkonna ettevõtete tugevust – ettevõtted on võimelised teenuseid osutama ilma täiendavate soodustusteta. Küll aga ei välista see, et tulevikus võiks vajadus kogukonnateenuste järele tekkida. 		

Prioriteet 3: Kogukonnaga sidustunud aktiivsed noored

Prioriteedi saavutamise toimus strateegia meetme „Kogukonnaga sidustunud aktiivsed noored“ kaudu. Meetme üldeesmärk sätestas, et MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas tegutsevad tulemuslikult toimetavad, motiveeritud ning kogukonnaga sidustunud aktiivsed noored liidrid.

2022. aasta oktoobrikuu lõpu seisuga viidi ellu 11 projekti, mille tulemusena rajati näiteks Rannu alevikku välitegevusala ning kohalikku Pere- ja Noortekeskusesse ehitati mängunurk ja ronimissein. Rõngu piirkonnas loodi võimalusi noorte tööks kohalikus pastoraadis ning ehitati noortekeskusele suveterrass. Samuti arendati noorte vaba aja veetmise võimalusi Võhma linnas. Arendati ka noortetubade teenuseid: loodi projekt selleks, et noored oleksid tolerantsemad, keskkonda säästvamad ja ettevõtlikumad ning korraldati laager „Keskkonnasäästlik ettevõtlus ja ühistegevused eakatega on LAHE!“.

Tulemusindikaatorite põhjal saab järeldada, et sihttasemed ületati kolme tulemusindikaatori puhul (tabel 11). Sihttasemed jäid saavutamata kahel tulemusindikaatoril: uute algatuste arv piirkonnas (saavutati 33% eesmärgist) ja noorte ühistegevuste arv (saavutati 49% eesmärgist). Viimaste tulemusindikaatorite mittedaavutamise põhjuseks on Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas toimunud mitmed suurte osalejate arvuga lastelaagrid: ühistegevuste arv on olnud planeeritud

väiksem, ent kasusaajate hulk on olnud suur. Samuti tasub välja tuua, et ootus meetmele oli algselt suuremale noorte omaalgatusele. Praktika näitas, et sellisel kujul meede siiski tööle ei läinud.

Tulemusindikaatori „Tegutsevate noortevolikogude arv“ eesmärk oli viie noortevolikogu loomine, ent tegelikkuses loodi vaid kolm noortevolikogu – seda 2017. aasta haldusreformi tõttu. Nimelt kuulus haldusreformieelselt tegevuspiirkonda viis valda ning eesmärk oli moodustada noortevolikogu igasse valda. Haldusreformijärgselt on tegevuspiirkonnas aga kolm valda, mis on kõik tänaseks noortevolikoguga esindatud.

Tabel 11. Ülevaade meetme 3 projektide taotlemisest perioodil 2014–11.2022

Meede 3: Kogukonnaga sidustunud aktiivsed noored		
Kokku taotlusi: 11 Kogu makstud summa: 74 415 EUR	Lõpetatud projekte: 11 Pooleli: 0 Katkestatud: 0	
Tulemusindikaator	Eesmärk	Tulemus (2021)
Noorte ühistegevuses osalevate inimeste arv	50	393
Noorte ühistegevuste arv	35	17
Uute algatuste arv piirkonnas	6	2
Tegutsevate noortevolikogude arv	5	3
Noorteühingute arv	6	69
Õppetunnid ja ettepanekud uueks perioodiks		
<ul style="list-style-type: none"> • Õppetund: Otsida koostöövõimalusi tugevate partneritega, kellega on suhted jätkusuutlikumad ning ühised eesmärgid kannavad sarnaseid huvisid. • Õppetund: Möödunud perioodil tuli meetmesse pigem investeringuprojekte, mis aitavad küll kaudselt kaasa ka noorte omavahelisele koostööle, ent ootus meetmele oli tegelikult teine. Sellest tulenevalt on uue perioodi ootus noorteprojektidele, et esitatakse rohkem algatusi ja ühistegevustele suunatud projekte. • Ettepanek: Arvestades et noorte meetme projektid ei läinud tegevuspiirkonnas oodatud kujul käima, on ettepanek hõlmata noorte kaasamine ning noorte algatusega seotud projektid uuel perioodil kogukondade edendamise meetme alla. • Ettepanek: Uue perioodi strateegia koostamisel kaaluda, milliseid noortele suunatud tegevusi võiks eelisjärjekorras toetada, kas investeringuid või ühistegevusprojekte. 		

Meede 4: Koostöö

Koostöö meede loodi Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnasiseste, piirkonnaüleste ning rahvusvaheliste koostöövõrgustikega koostöö edasi arendamiseks. Strateegias püstitatud kolme prioriteedi saavutamiseks sõnastati meetme nr 4 üldeesmärk järgmiselt: MTÜ Võrtsjärve Ühendus läbi toimiva koostöö kohaliku tegevuspiirkonna jätkusuutlik arendamine.

Strateegiaperioodil 2008–2013 alustati tööd esimese sihtgrupiga, milleks oli üksikvanematega pered. Tugeva võrgustiku loomiseni veel ei jõutud, mistõttu nähti vajadust tegevusega jätkata perioodil 2014–2025. Tugeva võrgustiku loomine ei õnnestunud ootuspäraselt ka perioodil 2014–2025. Tegevusrühma eesmärk oli kutsuda sihtgrupp kokku ning aidata neil organiseeruda läbi

huvitavate ja harivate tegevuste. Tugeva võrgustiku loomine ebaõnnestus tegevusrühma hinnangul peamiselt sihtgrupi vähese algatusvõime ja järjepideva tegevuse puudumise tõttu.

Samuti arendati perioodil 2008–2013 koostööd kultuuritöötajatega. Lisaks tegevusrühma piirkonnale kaasati ka Valga maakonna Puka ja Põdrala valla kultuuritöötajad, kellega moodustati seltsing Võrtsjärve Kultuuriselts. Perioodil 2014–2025 sooviti selle võrgustiku tegevustesse jätkuvalt panustada, et kutsuda piirkonnas ellu uusi jätkusuutlikke ning Eesti mastaabis tuntuks saavaid sündmuseid. Käesoleva strateegia koostamise ajal ei olnud kultuuriselts aktiivne. Tegevusrühma hinnangul võis seda mõjutada osade asutajate liikumine teise tegevuspiirkonda ning inimeste piiratud võimalused aktiivselt seltsi tegevustesse panustamisel.

Arvestades et noortele suunatud tegevused olid tegevusrühma üks eelmise perioodi strateegia prioriteetidest, peeti pikemas perspektiivis väga oluliseks tegevuspiirkonna noortevõrgustiku teket. Eesti-sisese koostöö peamiseks suunaks sätestati ühine Võrtsjärve piirkonna arendamine koos Tartumaa Arendusseltsiga, Mulgimaa Arenduskojaga ja Võrtsjärve kalanduspiirkonnaga. Rahvusvahelist koostööd oli plaanis meetme raames jätkata olemasolevate partneritega ning leida ka uusi partnereid. Üheks väliskoostöö prioriteediks olid noored ja ettevõtlus, eriti noorte ettevõtlus. Käesoleva strateegia koostamise ajal kestis koostööprojekt Tartumaa Arendusseltsi ja Kalanduse LEADERiga. Väliskoostööprojekte ei ole perioodil 2014–2025 LEADER-programmi raames eraldi tehtud. Selleks on tegevusrühm kasutanud Erasmus+ vahendeid.

Tulemusindikaatorite põhjal ületati sihttasemed kolme näitaja lõikes (tabel 12). Kusjuures koostööprojektide arvu puhul oli eesmärgiks 3–7 projekti, mille puhul ei olnud määratletud mitu projekti tuleb teha Eesti-siseselt ning mitu välisprojekti ja ühisprojekti läbi viia. Seega on püstitatud eesmärk küll saavutatud, ehkki näiteks välisprojekte ei ole tegevusrühm teinud. Sihttase jäi saavutamata näitaja „koostööprojektide kasusaajad“ osas, mille puhul saavutati 13% püstitatud eesmärgist. Selle näitaja eesmärki seades arvestati kasusaajatena laiemat ja pigem kaudset sihtgruppi, ent praktikas osutus tegelike kasusaajate arvutamine sel viisil keerukaks. Seetõttu kajastuvad tulemustes ainult otsesed kasusaajad (näiteks kui õppereisil käis külaseltsi esindaja, siis kaudseid kasusaajaid peaks olema rohkem kui ainult külaseltsi esindaja).

Tabel 12. Ülevaade meetme 3 projektide taotlemisest perioodil 2014–11.2022

Meede 4: Koostöö		
Kokku taotlusi: 8 ¹³ Kogu makstud summa: 118 041 EUR	Lõpetatud projekte: 2 Pooleli: 6 Katkestatud: 0	
Tulemusindikaator	Eesmärk	Tulemus (2021)
Koostööprojektide arv	3–7	7 (Eesti-siseseid 1, välisprojekte 0, ühisprojekte 6)
Koostööprojektide kasusaajad	300	38
Ühistegevuses osalenud ühenduste ja ettevõtjate arv	18	87 ühendust, 41 ettevõtjat
Projektide rakendamisest kasusaajate arv	240	646
Õppetunnid ja ettepanekud uueks perioodiks		
<ul style="list-style-type: none"> • Ettepanek: Vaatamata sellele, et üksikvanematega peredega tugeva võrgustiku loomiseni möödunud perioodil ei jõutud, võiks töörühm sellegipoolest jätkata erinevate sihtgruppide aeg-ajalt kokkukutsumist, et soodustada organiseerunud huvigruppide tekkimist. Enim huvi on uue strateegia koostamise ajal üles näidanud näiteks sotsiaalvaldkonna esindajad. • Ettepanek: Juba käivitatud ning toimivate koostöövõrgustike järjepidevuse tagamiseks on vajalik koostöös partneritega leida uuenduslikke lahendusi tegevuspiirkonna arendamisel. Jätkuvalt soovitakse panustada kogemuste vahetamisse, uute teadmiste omandamisse ja uudsete lahenduste leidmisesse. Vajalik on luua ka uusi koostööprojekte ning toetada piirkonnasiseste, -üleste ning rahvusvaheliste koostöövõrgustike tekkimist ja toimimist. Väliskoostöö osas tuleb leida võimalusi uute võrgustike tekkimiseks ning seeläbi soodustada uuenduslike praktikate toomist piirkonda. 		

Covid-19 taasterahastu meetmed

2022. aasta alguses toimus üks voor nii Covid-19 taasterahastu meetmes ettevõtlusele kui ka Covid-19 taasterahastu meetmes mittetulundussektorile. I kvartalis toimunud voorudes esitati kokku 11 taotlust, mis kõik olid 2022. aasta oktoobrikuu lõpu seisuga ka rahastuse otsuse saanud (tabel 13). 2022. aasta oktoobris toimus teine taotlusvoor Covid-19 taasterahastu meetmes ettevõtlusele.

¹³ 2022. aasta novembrikuu seisuga on esitatud kokku 8 taotlust, ent eesmärkide tulemused on siin tabelis 2021. aasta seisuga, mistõttu need ei klapi kogu taotluste arvuga.

Tabel 13. 2022. aastal toimunud Covid-19 taasterahastu meetmete taotlusvoorud, eelarve ja esitatud projektide arv 2022. aasta oktoobrikuu lõpu seisuga

	Eelarve (EUR)	Kogu makstud summa (EUR)	Esitatud projektide arv
Covid19 taasterahastu meede ettevõtlusele			
Taotlusvoor 24.01.2022–31.01.2022	46 991	17 830	5 (sh 3 lõpetatud)
Taotlusvoor 24.10.2022–31.10.2022	40 831	-	0 (Projektide arv ei ole strateegia koostamise ajaks teada)
Covid19 taasterahastu meede mittetulundussektorile			
Taotlusvoor 24.01.2022–31.01.2022	34 850	10 234	6 (sh 2 lõpetatud)

Tagasiside toetuste taotlemise kohta Võrtsjärve Ühenduse tegevusrühmas

Kõikidel strateegia koostamise kaasamiseminaridel paluti osalejatel täita küsimustik¹⁴ LEADERi toetuste taotlemise kohta, et saada infot taotlemise korralduse osas. Vastuste analüüsil selgus, et valdav osa vastajatest (97%) on küll kuulnud LEADER-programmi toetustest, ehkki varasemalt oli toetusi taotlenud 61% vastajatest. Peamine põhjus, miks ei olnud vastaja LEADERi toetust veel taotlenud, oli vajaduse puudumine. Lisaks toodi välja, et hea idee saab ilma toetuseta ellu viia; piirkonnas on inimene, kes on piirkonna heaks toetust taotlenud; vastaja pole kuulunud sellisesse organisatsiooni, mis projektidega tegeleks; taotlemine pole olnud täpselt arusaadav või on keeruline; piiravaks on saanud ka omaosaluse suurus või selle puudumine. Peamise probleemina toetuste taotlemisel toodi välja lühike taotluste esitamise aeg, keeruline aruandlus Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametile ning projekti koostamise keerukus. Üldiselt hinnati aga taotluste esitamist ja menetlemist tegevusrühmas kergeks ja arusaadavaks ning kiideti head tuge nõustamisel.

Täiendavad tähelepanekud 2014–2025 strateegiaperioodi kohta

Tegevusrühm on välja toonud, et tänu infopäevadele ja laialdasele teavitamisele saavutati tulemus, kus kõik piirkonnad olid ühtmoodi aktiivsed taotlejad ja kõik piirkonnad said arenguiimpulsi. Sellele aitas kahtlemata kaasa taotlemise lihtsus ning see, et kohalik tegevusrühm ei nõudnud täiendavaid taotlusvorme. Positiivsena märgiti ka elukeskkonna ja kodanikuühiskonna meetme modelleerimist ühe meetmena. See tegi taotlejatel arusaamise lihtsamaks, vähendas meetme eelarve tükeldamist ning sellega seotud võimalikke ümbertõstmisi. Lisaks eelnevale toodi välja, et möödunud perioodil ei esitanud taotlejad ühtegi protesti ega vaiet.

¹⁴ LEADERi toetuste küsimustikule vastajaid oli kokku 44.

4. STRATEEGIA 2023–2027

Võrtsjärve Ühenduse kohaliku arengu strateegia aastateks 2023–2027 koostamisel määratleti strateegia visioon ning strateegilised eesmärgid. Toetusmeetmed töötati välja vastavalt strateegia ettevalmistamise perioodil läbi viidud kaasamisseminaridel ja küsitlustel tehtud ettepanekutele, tegevuspiirkonna arenguvajaduste analüüsile ning SWOT-analüüsi tulemustele. Ühtlasi arvestati MTÜ Võrtsjärve Ühenduse eelmise strateegiaperioodi, 2014–2025, analüüsi.

4.1. Kohaliku arengu strateegia 2023–2027 visioon

MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkond on ühtse kohaidentiteedi ja tiheda sotsiaalse koostöövõrgustikuga elujõuline tegevuspiirkond, kus on atraktiivne elukeskkond, areneb eeskätt kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinev konkurentsivõimeline väikeettevõtlus ja tegutsevad tugevad kogukonnad. Tegevuspiirkonna eakad, erivajadusega ja suure hoolduskoormusega inimesed on hoitud.

4.2. Kohaliku arengu strateegia strateegilised eesmärgid, mõõdikud ja meetmed

Vastavalt strateegilistele eesmärkidele rakendatakse MTÜ Võrtsjärve Ühenduse kohaliku arengu strateegias perioodil 2023–2027 nelja meetet, mille alt on toetatavad järgmised projektitoetuste liigid: investeringud, ühistegevused, koostöötegevused, kogukonnateenused ja väikeprojektid ehk vihmavarju-tüüpi projektide rakendamine.

Investeeringuprojektide abil viiakse ellu investeering, mis peab olema sihipärasest kasutuses vähemalt kolm aastat. Investeeringuid saab teha nii materiaalsesse kui immateriaalsesse varasse.

Ühistegevusteks nimetatakse projekte, mis viiakse ellu ühe- kuni kaheaastase tegevuskava alusel vähemalt kahe juriidilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja poolt, keda nimetatakse partneriteks ning kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusrühm. Tegevuskava peab sisaldama järgmiseid andmeid: ühistegevuses osaleva partneri nimi, registrikood ja kontaktandmed ning osalevate poolte üksikasjalik ülesannete kirjeldus; ühistegevuse ning selle eesmärgi ja tulemuse kirjeldus, sealhulgas laiem mõju tegevuspiirkonnale; tegevuskava elluviimise periood, sealhulgas ühistegevuse ajakava; selle olukorra kirjeldus, mille lahendamisele on ühistegevus suunatud.

Koostöötegevusteks nimetatakse projekte, milles osaleb vähemalt kaks kohalikku tegevusrühma, kes rakendavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/1060 artikli 32 nõuetele vastavat strateegiat. Koostööprojektis võib lisaks osaleda muu avaliku ja erasektori partnerlusel põhinev ühendus, kelle põhikirjaline eesmärk on suunatud maaelu arendamisele ja kes on oma piirkonna kohta töötanud välja nimetatud nõuetele vastava strateegia. Partnerid sõlmivad koostööleppe.

Kogukonnateenused on kogukonna vajadustest lähtuvad teenused, mis peavad olema kirjeldatud strateegias. Kogukonnateenuse arendamiseks mõeldud projektide eesmärk on arendada teenust, mida tavaliselt käsitatakse kasumit teeniva majandustegevusena. Nende projektide rahastamine võetakse vastu üldkoosoleku otsusega.

Kohalikule tegevusrühmale antakse projektitoetust ka selleks, et korraldada kolmanda isiku poolt väikeprojekti rakendamist strateegias või rakenduskavas esitatud nõuete kohaselt.

Võrtsjärve Ühenduse kohaliku arengu strateegia 2023–2027 eesmärgid võtab kokku tabel 14.

Tabel 14. Võrtsjärve Ühenduse kohaliku arengu strateegia 2023–2027 strateegiakaart

MTÜ VÕRTSJÄRVE ÜHENDUSE STRATEEGIAKAART

VISIOON 2027	MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkond on ühtse kohaidentiteedi ja tiheda sotsiaalse koostöövõrgustikuga elujõuline tegevuspiirkond, kus on atraktiivne elukeskkond, areneb eeskätt kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinev konkurentsivõimeline väikeettevõtlus ja tegutsevad tugevad kogukonnad. Tegevuspiirkonna eakad, erivajadusega ja suure hoolduskoormusega inimesed on hoitud.			
	Fookusteemad:			
	1) Piirkonna ühtse identiteedi loomine, ühisturunduse arendamine, sh teavitustegevuste läbimõeldud korraldamine.			
	2) Koostöö edendamine ja võrgustumine erinevate siht- ja sidusgruppide sees ja vahel.			
	3) Ettevõtluse edendamine, kohalike toodete ja teenuste kättesaadavuse suurendamiseks eesmärgiga rakendada olemasolevat potentsiaali, kohalikul tasandil uuenduslike lahenduste leidmine ja kasutamine, sh kogukonnateenuste arendamine.			
	4) Kogukondade arengu toetamine ja nende tugevdamine, sh aktiivsete kogukonnaliikmete järelkasv, elanike ja sh noorte aktiveerimine, kogukondade kaasatuse ja nende aktiivsuse suurendamine.			
	5) Hoolekande põhiteenuste kättesaadavuse ning erivajadusega ja eakate inimeste elukvaliteedi ja sotsiaalse heaolu parandamine tegevuspiirkonnas.			
VALDKONNAD	ETTEVÕTLUS	KOGUKONNAD	KOOSTÖÖ	HOOLEKANNE
RAHASTUS-ALLIKAS	Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond	Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond	Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond	Euroopa Sotsiaalfond+
STRATEEGILISED EESMÄRGID	Tegevuspiirkonna ettevõtete konkurentsivõime on paranenud tänu mitmekesisele ja hea kvaliteediga pakutavale kohalike toodete ja teenuste valikule ning teadlikult tegutsevatele ning teadmishimulisele ettevõtjale.	Tegevuspiirkonna kogukonnad on tugevad, toimekad, sidusad ja koostööaltid. Eestvedajad on tegusad ning kogukondlikku tegevusse on kaasatud aktiivseid noori. Tegevuspiirkonna asustusüksustes on mitmekesiste võimalustega elukeskkond ning selleks vajalik taristu ja tegevused on läbimõeldult väljaarendatud	Tegevusrühm on koostööle avatud nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel tasandil. Tegevusrühm on aktiivne ning omab teadmiste saamiseks ja uuenduste rakendamiseks sobivat koostööpartnerite võrgustikku.	Eakad, erivajadusega ja suure hoolduskoormusega inimesed on tegevuspiirkonnas väärtustatud ühiskonnaliikmed.
MEETMED	Meede 1. Ettevõtluse arendamine.	Meede 2. Kogukondade edendamine	Meede 3. Koostöö	Meede 4. Sotsiaalse heaolu edendamine

Kohaliku arengu strateegia visiooni täitmiseks tuleb panustada nelja valdkonna arengusse. Need on ettevõtlus, kogukonnad, hoolekanne ja koostöö. Igas valdkonnas on püstitatud strateegilised eesmärgid ning välja töötatud nendele vastavad meetmed. Strateegia meetmed on omavahel sidusad, kuna panustavad piirkonna arengusse toetades erinevaid valdkondi.

Kõige olulisemaks eesmärgiks on jätkuvalt ettevõtluse arendamine, sest ettevõtluses tegutsejad pakuvad kohalikke tooteid, loovad piirkonda teenuseid ja töökohti ning panustavad seeläbi piirkonna majanduslikku arengusse. Ühtlasi soodustab see inimeste jäämist piirkonda, mis omakorda elavdab kogukondlikku elu. Sellele eesmärgile on kavas kulutada 60% jagatavatest toetustest (tabel 15). Tähtsusetl teisel kohal on kogukondade edendamine, mille osas on oluline organisatsioonide võimestamine, kogukonnaliikmete aktiveerimine ning ettevõtlike järeltulijate kasvatamine praegustele eestvedajatele ja noorte kaasamine. Sellele eesmärgile on kavas kulutada 30% jagatavatest toetustest.

Valdkondade üleselt on selgunud vajadus ergutada eelkõige tegevuspiirkonnasest, ent ka väljapoole suunatud ettevõtjate, kogukondade, kolmanda sektori organisatsioonide ning kohalike omavalitsuste vahelist koostööd. Samuti on oluline veelgi enam toetada piirkondlike ja sektoritevaheliste koostöövõrgustike hoidmist, loomist ning arendamist, mistõttu on eelmise strateegia perioodiga võrreldes tõstetud koostöö meetme osakaalu: 10% jagatavatest toetustest on suunatud koostöö edendamisele.

Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna edendamisel on oluline ka sotsiaalse heaolu toetamine, milleks on ette nähtud ESF+ vahendite kasutamine. Sotsiaalse heaolu toetamist tingib vajadus pöörata rohkem tähelepanu tegevuspiirkonna sotsiaalvaldkonnale laiemalt, et tuvastada ja kaardistada täpsemalt vajalikud tegevused valdkonna edaspidiseks edendamiseks. Ühtlasi on oluline suurem informeeritus tegevuspiirkonna tugiteenuste osas ning tõsta ühiskonna teadlikkust sotsiaalse heaolu tagamisest.

Tabel 15. Ülevaade jagatavate toetuste osakaaludest meetmete lõikes

Meede	Meetme nimetus	Osakaal rahastusest
1	Ettevõtluse arendamine	60%
2	Kogukondade edendamine	30%
3	Koostöö	10 %
4	Sotsiaalse heaolu edendamine	<i>Meetme osakaalu rahastusest ei määrata, sest antud meetme rahastamine toimub eraldiseisvast allikast.</i>

4.2.1. Meede 1: Ettevõtluse arendamine

Meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus

Ettevõtlus on Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas hoogsalt arenenud ning ka ettevõtete arv kasvab pidevalt. Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv 1000 elaniku kohta on viimastel aastatel kasvanud, ent jääb veel Eesti keskmisele veidi alla. Ka keskmine palgatase jääb alla Eesti keskmisele. See soodustab nii väljarännet tegevuspiirkonnast kui ka töötamist peamistes tömbekeskustes (Tartu ja Viljandi linnades). Kohalike turismiettevõtjate peamine probleem on madalhooaja majanduslik toimetulek, mistõttu on nende peamine väljakutse leida võimalusi paremaks majandamiseks talveperioodil. Lisaks on selgunud, et suuresti on kasutamata tegevuspiirkonna ressursid, teiste hulgas kaunis loodus ning paiknemine Võrtsjärve läheduses, millest viimane panustab juba oma olemusega piirkonna ühtse kohaidentiteedi tekkimisse.

Tegevuspiirkonnas on vajalik panustada ettevõtete tegevuse edendamisse, et tõsta kohalike toodete ja teenuste kvaliteeti ning muuta need kättesaadavamaks nii kohalikul tasandil kui ka teistes piirkondades. Muuhulgas on meetme fookuses uute töökohtade loomine ja võimekuse tõstmine vajalike investeeringute kaudu. Ettevõtluse edasiseks arenguks on oluline toetada eelkõige mikro- ja väikeettevõtlust ning alustavaid ettevõtjaid.

Sektori edendamiseks on meetme raames soodustatud uuenduslike lahenduste kasutuselevõtmine ning arendamine. Teiste hulgas on soodustatud tegevused, mis aitavad kaasa keskkonnasäästlikkusele või on suunatud kliimamuutuste leevendamisele või nendega kohanemisele. Meetme raames toetatakse muuhulgas ühistegevusprojekte, mis viiakse ellu vähemalt aastase tegevuskava alusel vähemalt kahe juriidilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja poolt.

Ettevõtluse arendamise strateegilised eesmärgid ja nende tulemusnäitajad kajastuvad tabelis 16, meetme iseloomustus, mis sisaldab meetmespetsiifilisi näitajaid, sh väljundnäitajaid, kajastub tabelis 17.

Meetme seos SWOT-analüüsiga

Ettevõtluse arendamise meede võimaldab tegevuspiirkonna ettevõtjatel tõsta oma ettevõtte konkurentsivõimet mitmel erineval tasemel lähtuvalt SWOT-analüüsist ning toimekeskkonna analüüsi käigus selgunud vajadustest. Olemasoleva potentsiaali (tugevad väikeettevõtted, sh põllumajandus- ja turismiettevõtted, kohalike toodete ja teenuste olemasolu, Võrtsjärv ja selle ümbrus, ressursid ning looduskeskkond) ja väliste võimaluste (piirkond kui terviklik paik, turundus, koostöö, võrgustumine) kasutamise kaudu panustab strateegia tegevuspiirkonna nõrkuste (vähene koostöö ja võrgustumine erinevate huvigruppide vahel, piirkonna puudulik ühisturundus, tööpuudus, napid ressursid konkurentsivõimet parandavateks investeeringuteks) vähendamise ning väliskeskkonnast tulenevate ohtude (ääremaastumine, väljaränne, ebakindlus, killustatus) hajutamisse.

Tabel 16. Ettevõtluse arendamise strateegilised eesmärgid tulemusnäitajatega

Strateegiline eesmärk	Tegevuspiirkonna ettevõtete konkurentsivõime on paranenud tänu mitmekesisele ja hea kvaliteediga pakutavale kohalike toodete ja teenuste valikule ning teadlikult tegutsevale ning teadmishimulisele ettevõtjale.	
Tulemusnäitaja	Sihttase	Andmed
Projekti tulemusel loodud uued või täiustatud tooted või teenused	10	Projektide elluviijate tagasiside.
Projekti tulemusel loodud võimalused aastaringseks turismiks (projektide arv)	5	Projektide elluviijate tagasiside.
Projekti tulemusel loodud uute ja säilitatud töökohtade arv	20	Projektide elluviijate tagasiside. ¹⁵
Arendatud ettevõtete arv	15	Projektide elluviijate tagasiside. ¹⁶
Projektide arv, mis aitavad kaasa keskkonnasäästlikkusele, kliimamuutuste leevendamisele ja nendega kohanemisele.	4	Toetatud tegevuste ehk projektide arv, kusjuures tegevus ei tohi olla tehtud põllumajandusettevõtetes.

Tabel 17. Meede nr 1: Ettevõtluse arendamine

Näitaja	Näitaja sisu
Rahastusallikas	Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond
Meetme osakaal rahastusest	60%
Toetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none"> * Materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud põhivarasse¹⁷, sh keskkonnasäästlikesse lahendustesse, kohapealsete toodete ning teenuste loomiseks või arendamiseks ja mikrotootmise edendamiseks. * Investeeringuga seotud kaasnevad tegevused. * Investeeringuga seotud järelevalvetegevused. * Investeeringut ettevalmistavad tegevused, kui investeering viiakse ellu sama projekti raames ja ettevalmistava tegevuse maht ei ületa 10% projekti kogumaksumusest. * Ühistegevused, mis viiakse ellu ühe- kuni kaheaastase tegevuskava alusel vähemalt kahe juriidilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja poolt ning kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusrühm.
Mittetoetatavad tegevused ¹⁸	<ul style="list-style-type: none"> * Kinnistu ja kinnisvara ost. * Investeeringut ettevalmistavad tegevused, kui need viiakse ellu eraldiseisva projektina.

¹⁵ Investeeringute puhul põhineb sihttase toetatud projektis loodud töökohtade arvul. Ei hõlma projekti elluviimiseks vajalikke töökohti (nt arhitekt, ehitajad), vaid töökohti, mis luuakse projekti valmimisel (nt kaupluse poemüüja). Näitaja arvutatakse täistööajale taandatud töötajatena ja näiteks pool töökohta arvestatakse väärtusena 0,5.

¹⁶ Sihttaseme puhul arvestada projekte, millega on toetatud VKE-sid, mittetulundusühinguid, riigiasutusi, põllumajandusettevõtete mitmekesistamist, et arendada maamajandusettevõtteid (välja arvatud toetus põllumajandusele, st põllumajanduslikule esmatootmisele), sealhulgas biomajandusettevõtteid. See näitaja ei piirdu uute loodud ettevõtetega. Arvesse võtmiseks peaksid tegevused aitama selgelt kaasa ÜPP eesmärkide saavutamisele, eelkõige edendades tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja kohalikku arengut maapiirkondades, tagades põllumajandustootjatele õiglase sissetuleku ja tasakaalustades võimu väärtusahelas.

¹⁷ Põhivara alla võib lugeda näiteks investeeringud taristusse, hoonetesse, seadmetesse, tarkvarasse jms.

¹⁸ Mittetoetatavad on ka kõik meetme määruuses loetletud mitteabikõlblikud tegevused.

	<ul style="list-style-type: none"> * Vabatahtliku töö arvestamine omafinantseeringuna. * Püsilukude rahastamine. * Mootorsõidukite ost. * Võrtsjärve Kalanduspiirkonna strateegias rahastatavad tegevused.
Toetuse saajad	MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas tegutsevad: <ul style="list-style-type: none"> * FIE-d * Mikro- ja väikeettevõtted¹⁹ * Kolmanda sektori organisatsioonid, juhul kui nende tegevus on suunatud ettevõtlusele (nt ettevõtete liidud)
Meetme sihtrühm	Tegevuspiirkonna ettevõtjad.
Nõuded taotlejale	<ul style="list-style-type: none"> * Taastuvenergia kasutuselevõttu toetatakse tingimusel, et vähemalt 50% toodetud energiast tarbitakse taotleja tootmisprotsessis. * Ei ole lubatud taotleda investeeringuid mitmes etapis. * Tegevusrühmale esitatavate dokumentide loetelu peab vastama rakenduskava meetmelehele.
Nõuded toetuse saajale	<ul style="list-style-type: none"> * Tegevus tuleb ellu viia MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas, välja arvatud turundustegevus ja koostöö tegevused. * Investeeringu puhul tuleb taotluses täiendavalt välja tuua objekti tasuvus- või jätkusuutlikkuse analüüs, kui toetuse summa ületab 10 000 eurot. * Toetuse saaja täidab rakenduskava meetmelehes toodud nõuded. * Ühistegevusena ellu viidav projekt peab hõlmama vähemalt ühte partnerit.
Toetussumma (EUR)	Minimaalne: 1000 Maksimaalne: kuni 60 000
Toetuse määr	kuni 60%
Väljundnäitaja	Sihttase
Ühistegevuses osalenud partnerite arv	6
Ühistegevuses osalenud inimeste arv	30
Uuenduslike projektide arv tegevuspiirkonnas	4
Ettevõtlusele suunatud projektide arv	50
Esmataotlejate arv	8

Meede nr 1 vastab järgmistele LEADERi spetsiifilistele erieesmärkidele:

- ettevõtluse arendamine, eelkõige uute tasuvate töökohtade ja/või innovaatiliste lahenduste kaudu (meede on suunatud tegevuspiirkonna majandusliku arengu edendamisele, et arendada eelkõige mikro- ja väikeettevõtteid, samuti on soodustatud alustavate ettevõtjate toetamine. Võrtsjärve Ühendus soovib toetatavate projektide abil luua või säilitada vähemalt 20 töökohta);
- teenuste kättesaadavuse parandamine (oodatud on taotlejad, kes muudavad kohalikud tooted ja teenused hõlpsasti kättesaadavaks);

¹⁹ **Mikroettevõtte** – ettevõtte, mis annab tööd kuni 10 inimesele ning mille käibe või bilansi maht ei ületa 2 miljonit eurot. **Väikeettevõtte** – ettevõtte, mis annab tööd kuni 50 inimesele ning mille käibe või bilansi maht ei ületa 10 miljonit eurot (https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-definition_en).

- keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste väljatöötamine ja rakendamine (projektide hindamisel antakse lisapunkte, kui projekt on suunatud keskkonnasäästlikkusele või kliimamuutuste leevendamisele või kohanemisele);
- maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine (kohalikest ettevõtjatest taotlejad iseloomustavad oma ettevõtlustegevuse kaudu ka tegevuspiirkonda).

Meede nr 1 vastab järgmistele EAFRDi prioriteetidele:

- Prioriteet 1. Teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajandus- ja metsandussektoris ning maapiirkondades. (Maapiirkonna ettevõtjatel on võimalus taotleda toetust projektidele, mis on suunatud uuenduslike lahenduste rakendamisele.)
- Prioriteet 3. Toiduahela korraldamise, sealhulgas põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja riskijuhtimise, edendamine põllumajanduses. (Meede 1 on suunatud kohaliku tooraine kasutamisele ning kohalikele toodetele lisandväärtuse andmisele ja nende kättesaadavuse parandamisele.)
- Prioriteet 5. Ressursitõhususe edendamine ning vähese CO₂-heitega ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele ülemineku toetamine põllumajanduses ning toiduainete- ja metsandussektoris. (Meede 1 on suunatud kohaliku tooraine kasutamisele ning kohalike toodete pakkumisele.)
- Prioriteet 6. Sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine. (Meede 1 panustab maapiirkondade majandusliku arengu edendamisse tegevuspiirkonna ettevõtete edendamise toetamise kaudu.)

Meede nr 1 panustab ÜPP 8. erieesmärgi elluviimisesse. Meetme abil soovitakse edendada tegevuspiirkonna tööhõivet ning ettevõtluse toetamise kaudu panustada majanduskasvu. Ettevõtlusalaste projektide toetamine soodustab ka maapiirkondade kohalikku arengut.

Meede nr 1 aitab enim kaasa Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/1060 artiklis 5 nimetatud järgmistele poliitikaeesmärkidele:

a) konkurentsivõimelisem ja arukam Euroopa majanduse uuendusliku ja aruka ümberkujundamise ja piirkondliku IKT-ühenduvuse edendamise kaudu;

b) keskkonnahoidlikum, vähese CO₂-neutraalsele majandusele üleminev ja vastupanuvõimeline Euroopa, edendades õiglast üleminekut puhtale energiale, rohelist ja siniseid investeeringuid, ringmajandust, kliimamuutuste leevendamist ja nendega kohanemist, riskiennetust ja -juhtimist ning säästvat linnalist liikumiskeskonda;

e) kodanikele lähemal olev Euroopa, kus edendatakse igat liiki piirkondade kestlikku ja terviklikku arengut ning kohalikke algatusi.

4.2.2. Meede 2: Kogukondade edendamine

Meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus

Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna kogukondade üheks identiteedi kujundajaks ja kandjaks on külad, ent sama oluline roll on kohalikul tasandil ka erinevatel seltsidel ja mittetulundusühingutel. Vaatamata juba tekkinud ja hästi toimivatele kogukondadele on kohati siiski vaja parandada kogukonnaliikmete vahelist lävimist. See tuleneb nii eestvedajate vähesusest, nende väsimisest ning vähesest aktiivsete kogukonnaliikmete järelkasvust. Samuti mõjutab kogukonnaliikmete omavahelist lävimist igapäevane pendelränne suuremate tõmbekeskuste ja elukoha vahel. Ka atraktiivsete töökohtade puudus ja madalad palgad soodustavad inimeste liikumist piirkonnast välja. Eelnevale lisaks iseloomustab piirkonda üldine rahvaarvu vähenemine ja vananemine. Kui üldiselt võib Eesti maapiirkondades täheldada üldist noorte arvu vähenemist, siis Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas näitavad andmed, et noorte, vanuses 9–20 eluaastat, arv on kergelt kasvava trendiga.

Tegevuspiirkonnas puudub ühisturundus ning ka kohalikke kultuuri- ja loodusobjekte ei ole ühendatud terviklikuks Võrtsjärve kohaidentiteedi kandjaks. Puhkepotentsiaali pärsvivad Võrtsjärve ümber paiknev hooldamata puhketaristu (nt vananenud rajatised supluskohtades), kehv ligipääs järvele ning puhkekohtade ja matkaradade vähesus. Vajadus on terviklikke võimalusi pakkuva ja kaasaegse elukeskkonna loomise järele, et soodustada inimeste piirkonda jäämist ja tulemist ka pikemas perspektiivis.

Meede on suunatud kogukondade tegevuse arendamiseks, et tugevdada kogukondlikke sidemeid. Soodustatud on ka koostöövõrgustike tegevuse hoogustumine, tegevuspiirkonna elukeskkonna parandamine ja maaelu põhiteenuste kvaliteedi tõstmine. Eesmärkide saavutamiseks soovitakse tagada tugevad kogukonnad, mis on toimekad ning avatud koostööle. Soovitakse elavdada eestvedajaid ning kaasata tegevustesse noori.

Eelnevale tuginedes edendatakse meetme raames kultuuri-, noorsoo- ja sporditegevusi. Selleks toetatakse elu- ja tegutsemiskeskonda parandavaid investeeringuid ning soodustatakse tulemuslike lahenduste leidmist piirkonna kultuuri- ja looduskeskkonna terviklikkuse ehitamisel, ent ka piirkonna ühtse identiteedi loomisel. Toimiva kodanikuühiskonna ning aktiivsete kogukonnaliikmete järelkasvu tagamiseks luuakse kogukondadele võimalused sündmuste, infopäevade, koolituste ning muude teavitussürituste korraldamiseks. Meetme raames toetatakse ühistegevusprojekte, mis viiakse ellu vähemalt aastase tegevuskava alusel vähemalt kahe juriidilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja poolt.

Võttes arvesse tegevuspiirkonna vaikselt kasvavat noorte hulka, on meede suunatud lisaks eelnevale ka noorte aktiveerimisele. Tegevuspiirkonna noortel on olemas tahe kogukonnas tegutseda, kusjuures iga tegevuspiirkonna omavalitsus on esindatud ka noortevolikoguga. Selleks, et tulevastel noortel oleks soov ja võimalused kodukanti jääda, saavad oma panuse anda eelkõige just tänased noored, ent vajaka jääb teadmistest, kogemustest ning rahalistest vahenditest. Vajalik on noorte kaasamine, nende tegevuse toetamine ning noorte vajadusi arvestavate teenuste tekkimine ja harivate sündmuste korraldamine. Selleks toetatakse algatusi, mis aitavad kaasa noorte omavahelisele koostööle ja ühistele tegevustele.

Kuigi Võrtsjärve Ühenduse strateegia meetmete kaudu ei ole kogukonnateenuste arendamist kavas esialgu toetada, võib see kõne alla tulla perioodi teises pooles sõltuvalt turusituatsioonist. Seetõttu

on siinkohal toodud välja selle põhimõte. Mõiste „kogukonnateenus“ tähendab kogukonna vajadustest lähtuvaid teenuseid, mida tavaliselt käsitatakse kasumit teeniva majandustegevusena. Elukeskkonna parandamiseks võib olla vaja suurendada erinevate teenuste kättesaadavust kohalikul tasandil, kuid teenuse tarbijate piiratud hulk ei pruugi võimaldada teenuste osutamist kasumliku majandustegevusena. Seda arvestades on ette nähtud võimalus anda projektitoetust kõrgema protsendimääraga ka tavamõistes ettevõtlike valdkonda kuuluvate teenuste arendamiseks. Selliste teenuste hulka võib lugeda näiteks pesupesemist, juuksuriteenuseid, mahlapressimist, matuseteenuseid jms. Juhul kui Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas ilmneb põhjendatud vajadus kogukonnateenuse järele, võib selleks toetust taotleda. Otsuse, kas projekt vastab eelpool loetletud tingimustele, teeb üldkoosolek.

Kogukondade edendamise strateegilised eesmärgid ja nende tulemusnäitajad kajastuvad tabelis 18, meetme iseloomustus, mis sisaldab meetmespetsiifilisi näitajaid, sh väljundnäitajaid, kajastub tabelis 19.

Meetme seos SWOT-analüüsiga

Meede aitab kaasa SWOT-analüüsi tugevuste säilimisele ja edendamisele.

Kogukondadel on suurepärane võimalus kasutada ära Võrtsjärve olemasolu ning head asukohta Kesk-Eestis piirkonna kogukondade omavaheliseks lävimiseks ning ühtse identiteedi loomiseks. Tegevuspiirkonnas on mitmeid tugevaid kogukondi ning tegutsevad külaseltsid, mis võiksid olla inspiratsiooniks vähemaktiivsetele kogukondadele ning neid rohkem aktiveerida. Muuhulgas on piirkonnas ka tugevad kalandus-, väiketalunike- ja vabatahtlike päästeseltside kogukonnad.

Meede on suunatud analüüsis ilmnenu nõrkuste leevendamisele.

Arvestades et tegevuspiirkonnas puudub ühisturundus ning kohalikke kultuuri- ja loodusobjekte ei ole ühendatud terviklikuks Võrtsjärve kohaidentiteedi kandjaks, on kohalikel kogukondadel võimalus siinkohal panustada piirkonna edendamisse. Kogukondliku tegevuse kaudu on võimalik parandada senist vähest koostööd ja võrgustumist erinevate huvigruppide vahel ning tuua muuhulgas ka kohalikud omavalitsused kohalikele inimesele lähemale. Tegusatel ja ettevõtlikel kogukondadel on võimalik oma tegevusega panustada ka piirkonna puhkepotentsiaali parandamisse.

Meetme rakendamisega kasutatakse väliseid võimalusi ning hajutatakse võimalikke ohte.

Võrtsjärve piirkonna kui tervikliku kohaidentiteediga paiga tutvustamine tagab võimaluse panustada aastaringi toimiva turismisektori arendamisse, mis omakorda tõstab maapiirkonna majanduslikku võimekust ning panustab seeläbi ka kogukondade paremasse toimimisse. Piirkonna edendamine erinevate turundusvõtete kaudu võimaldab rohkem kaasata erinevaid siht- ja huvigruppe koostööle ja võrgustumissündmustele nii tegevuspiirkonnasiseselt, väljastpoolt piirkonda kui ka rahvusvahelisel tasandil. Koostöö suurendamine inimeste, kogukondade, asutuste, ettevõtete ja spetsialistide vahel tagab parema infoliikumise, tugevdab ühtset kogukonda ja soodustab võrgustumist ka väljaspool tegevuspiirkonda. Kõik eelnev on hea selleks, et vähendada tegevuspiirkonna ääremaastumist ning pidurdada väljarände trendi tõusu. Oluline on panustada sellesse, et (noored) inimesed sooviksid jääda ja tulla piirkonda elama. See on võimalus kohalikele kogukondadele: aktiivsed, tugevad ja kokkuhoidvad kogukonnad meelitavad piirkonda uusi inimesi juurde ning soodustavad ka kohalike elanike püsimist piirkonnas.

Tabel 18. Kogukondade edendamise strateegilised eesmärgid tulemusnäitajatega

Strateegiline eesmärk	Tegevuspiirkonna kogukonnad on tugevad, toimekad, sidusad ja koostööaltid. Eestvedajad on tegusad ning kogukondlikku tegevusse on kaasatud aktiivseid noori. Tegevuspiirkonna asustusüksustes on mitmekesiste võimalustega elukeskkond ning selleks vajalik taristu ja tegevused on läbimõeldult väljaarendatud.	
Tulemusnäitaja	Sihttase	Andmed
Kogukonna edendamise projektide arv	38	Projektide elluviijate tagasiside.
Ühistegevuses osalenud partnerite arv	7	Projektide elluviijate tagasiside.
Noorte aktiivsus (otseselt ²⁰ kaasatud noorte (9–20 a) osakaal (%) piirkonna noortest)	10%	Projektide elluviijate tagasiside. Projektide elluviijate tagasisidest selgitab kohalik tegevusrühm välja projektiga kaasatud noorte (9–20 a) arvu ning arvutab selle põhjal protsentuaalse osakaalu piirkonna noortest.
Nende maapiirkondade elanike osakaal, kes saavad kasu paremast juurdepääsust teenustele ja taristule	10%	Arvutab tegevusrühm vastavalt projektide elluviijate tagasisidest selgunud maapiirkondade elanike arvule, kes saavad kasu paremast juurdepääsust teenustele ja taristule. ²¹

²⁰ Otseselt kaasatud noorte all on mõeldud neid noori, kes on projekti toimumisega otseselt seotud. Näiteks osalevad otseselt kaasatud noored õppereisil, ent kaudselt kasusaajaid võib olla rohkem.

²¹ Siinkohal tuleb hinnata projektidest kasu saanud rahvastikku ja nende osakaalu % maarahvastikust. Vältida tuleb sama elanikkonna topeltarvestust. Kui samas piirkonnas toetatakse erinevaid tegevusi, tuleb populatsiooni arvesse võtta ainult üks kord. Valem on „Maaelanikkond, kes saab kasu asjakohastest projektidest“ jagatud „Maarahvastik kokku“ x 100. „Maarahvastik kokku“ väärtus ÜPP strateegiakavas on 521 093,00. Kuid kohalik tegevusrühm võib oma strateegias alternatiivina kasutada tegevuspiirkonna rahvastikku kui tahta eesmärk seada, et kui palju tegevuspiirkonna rahvastikust on kasu saanud. Väärtus perioodi jooksul ei muutu. Maaeluministeeriumil on vajalik ÜPP strateegiakavas seada KTRide ülene eesmärk ja selleks peab strateegias kajastama kogu arvutuskäigu: projektidest kasu saanud rahvastiku eesmärk, aluseks võetud maarahvastiku väärtus ja arvutatud osakaalu eesmärk.

Tabel 19. Meede nr 2: Kogukondade edendamine

Näitaja	Näitaja sisu
Rahastusallikas	Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond
Meetme osakaal rahastusest	30%
Toetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none"> * Investeeringud asulate avalikku ruumi ning avalikuks kasutuseks mõeldud ehitistesse, rajatistesse, taristusse, sisustusse ja seadmetesse, sh keskkonnasäästlikesse lahendustesse; * Investeeringuga seotud järelevalvetegevused; * Investeeringut ette valmistavad tegevused, kui investeering viiakse ellu sama projekti raames ja ettevalmistava tegevuse maht ei ületa 10% projekti kogumaksumusest; * Elanikkonna teadmiste ja oskuste tõstmine (koolitused, seminarid, õppereisid jms) ning võrgustike tekke ja aktiivse järelkasvu toetamine; * Immateriaalse pärandi säilitamine (meedia, materjalid, sündmused); * Noori võimendavad tegevused (sündmused, koolitused, õppereisid, investeeringud); * Siseturvalisuse tõstmine, sh kogukondade kriisideks valmisoleku tagamine; * Kogukondlike ja uuenduslike sündmuste toetamine; * Piirkonna kohapärimuse teadvustamine ja säilitamine; * Ühistegevus, mis viiakse ellu ühe- kuni kahe- aastase tegevuskava alusel vähemalt kahe juriidilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja poolt, keda nimetatakse partneriteks ning kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusrühm. * Kogukonnateenuste arendamine
Mittetoetatavad tegevused ²²	<ul style="list-style-type: none"> * Investeeringut ettevalmistavad tegevused, kui need viiakse ellu eraldiseisva projektina. * Kinnistu ja kinnisvara ost. * Vabatahtliku töö arvestamine omafinantseeringuna. * Projekteerimine ainsa tegevusena. * Püsikulud. * Võrtsjärve Kalanduspiirkonna strateegias rahastatavad tegevused.
Toetuse saajad	<p>MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas tegutsevad:</p> <ul style="list-style-type: none"> * kolmanda sektori organisatsioonid; * omavalitsused. * Kogukonnateenuse projekti korral võivad taotlejaks olla ka FIE-d ning mikro- ja väikeettevõtte²³.
Meetme sihtrühm	MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna elanikkond.
Nõuded taotlejale	<ul style="list-style-type: none"> * Ei ole lubatud taotleda investeeringuid mitmes etapis. * Tegevusrühmale esitatavate dokumentide loetelu peab vastavama rakenduskava meetmelehele.
Nõuded toetuse saajale	<ul style="list-style-type: none"> * Tegevus tuleb ellu viia MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas või peab see olema suunatud piirkonna hüvanguks (nt koostööprojektide puhul). * Ühistegevusena ellu viidav projekt peab hõlmama vähemalt ühte partnerit.
Toetussumma (EUR)	<p>Minimaalne: 1000</p> <p>Maksimaalne: kuni 45 000</p>
Toetuse määr	kuni 90%

²² Mittetoetatavad on ka kõik meetme määruses loetletud mitteabikõlblikud tegevused.

²³ Mikroettevõtte – ettevõtte, mis annab tööd kuni 10 inimesele ning mille käibe või bilansi maht ei ületa 2 miljonit eurot. Väikeettevõtte – ettevõtte, mis annab tööd kuni 50 inimesele ning mille käibe või bilansi maht ei ületa 10 miljonit eurot (https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-definition_en).

Väljundnäitaja	Sihttase
Uute vaba aja veetmise võimaluste arv	7
Täiendatud vaba aja veetmise võimaluste arv	5
Keskkonnasäästlike lahenduste arv	3
Turvalisust tõstvate projektide arv	2
Ühistegevuses kaasatud organisatsioonide arv ²⁴	12
Noorte esitatud projektide arv	6
Projekti läbiviimisest kasusaavate ²⁵ noorte arv	30
Läbi viidud koolituste/infopäevade/sündmuste arv	8
Sündmustel/koolitustel/infopäevadel osalenute arv	90
Ühistegevusprojektide arv	3
Esmataotlejate arv	3

Meede nr 2 vastab järgmistele LEADERi spetsiifilistele erieesmärkidele:

- olemasolevate aktiivsete kogukondade arendamine, kaasata noori, kasvatada tugevaid kohalikke kogukondi (meede on suunatud kogukondade tegevuse arendamiseks, et tugevdada kogukondlikke sidemeid. Projektide läbiviimisega soovitakse tagada tugevad kogukonnad, mis on toimekad ning avatud koostööle. Soovitakse elavdada seniseid eestvedajaid ning leida võimalusi eestvedajate järelkasvuks. Ühtlasi on meede suunatud noorte aktiveerimisele, eelkõige nende omavahelise koostöö edendamiseks);
- maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine (kohalikud kogukonnad on ühed ilmekamad tegevuspiirkonda iseloomustavad huvigrupid, seega panustatakse kogukonnaprojektide kaudu tugevalt kohaliku maaelu ilmestamisesse ja propageerimisse. Meetme raames on soodustatud nii tegevuspiirkonna elukeskkonna parandamine ja maaelu põhiteenuste kvaliteedi tõstmine, et tagada maaelu atraktiivsus elukohana).

Meede nr 2 vastab järgmistele EAFRD prioriteetidele:

- Prioriteet 1. Teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajandus- ja metsandussektoris ning maapiirkondades (tegevuspiirkond on tervikuna maapiirkond ning kohalikel kogukondadel on võimalus taotleda toetust projektidele, mis on suunatud uuenduslike lahenduste rakendamisele).

²⁴ Käesoleva strateegia kontekstis loetakse siinkohal kokku projekti läbiviimiseks kaasatud organisatsioonide arv, mitte projekti läbiviivate partnerite arv (see on tulemusnäitaja).

²⁵ Projekti läbiviimisest kasusaavate noorte arvu all mõeldakse lisaks otseselt projekti läbiviimisele kaasatud noortele ka kaudseid kasusaajaid. Näiteks käib õppereisil üks noor, kes hiljem jagab oma kogemusi oma klassile – seega on kaudseid kasusaajaid näiteks 10.

- Prioriteet 6. Sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine (tegevuspiirkonnas tegutsevad tugevad kogukonnad meelitavad piirkonda elama ettevõtlikke inimesi, kes panustavad piirkonna majandusliku arengu edendamisse).

Meede nr 2 panustab ÜPP 2023–2027 8. erieesmärgi elluviimisesse: „Edendada tööhõivet, majanduskasvu, soolist võrdõiguslikkust, sealhulgas naiste osalemist põllumajanduses, sotsiaalset kaasatust ja kohalikku arengut maapiirkondades, sealhulgas ringbiomajandust ja säästvat metsamajandust“. Meetme abil soodustatakse kohalikku arengut maapiirkonnas läbi kultuuri-, noorsoo-, spordi- ja muude tegevuste, mis tugevdavad kogukondi ja edendavad nende aktiivsust ja ettevõtlikkust. Selleks toetatakse elu- ja tegutsemiskeskonda parandavaid investeeringuid ning soodustatakse tulemuslike lahenduste leidmist piirkonna kultuuri- ja looduskeskkonna terviklikkuse ja identiteedi loomisel.

Meede nr 2 aitab enim kaasa Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/1060 artiklis 5 nimetatud järgmistele poliitikaeesmärkidele:

b) keskkonnahoidlikum, vähese CO₂-heittega majanduselt CO₂-neutraalsele majandusele üleminev ja vastupanuvõimeline Euroopa, edendades õiglast üleminekut puhtale energiale, rohelist ja siniseid investeeringuid, ringmajandust, kliimamuutuste leevendamist ja nendega kohanemist, riskiennetust ja -juhtimist ning säästvat linnalist liikumiskeskonda;

e) kodanikele lähemal olev Euroopa, kus edendatakse igat liiki piirkondade kestlikku ja terviklikku arengut ning kohalikke algatusi.

4.2.3. Meede 3: Koostöö

Meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus

Tegevuspiirkonna arendamisel on väga olulisel kohal koostöö ja võrgustumine. Meetmega soovitakse koostöö ja võrgustumise edendamise kaudu aidata kaasa Võrtsjärve Ühenduse kohaliku arengu strateegia eesmärkide saavutamisele. See tähendab, et tegevused peavad panustama meetmetes 1 ja 2 välja toodud eesmärkide täitmisele. Võrgustumise eesmärk on vahetada saavutusi, kogemusi ja oskusteavet probleemide lahendamisel nii kohalike tegevusrühmade vahel kui ka üleeuroopalisel tasandil. Koostöö edendamisega soositakse ühistegevusprojektide korraldamist koos teises piirkonnas, liikmesriigis või isegi kolmandas riigis asuva LEADERi tegevusrühmaga või sarnast lähenemist rakendava rühmaga.

Koostöötegevusteks nimetatakse projekte, milles osaleb vähemalt kaks kohalikku tegevusrühma. Koostööprojektis võib lisaks osaleda muu avaliku ja erasektori partnerlusel põhinev ühendus, kelle põhikirjaline eesmärk on suunatud maaelu arendamisele ja kes on oma piirkonna kohta töötanud välja nimetatud nõuetele vastava strateegia. Ühistegevusprojektid viiakse ellu ühe- kuni kahe aastase tegevuskava alusel vähemalt kahe juriidilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja poolt, keda nimetatakse partneriteks ning kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusrühm.

Selleks, et tagada juba käivitatud ja toimivate võrgustike järjepidevus, on vajalik uuel rahastusperioodil koostööd edasi arendada seniste võrgustikega, ent suunata vahendeid ka uute partnerite leidmisesse ja hoidmisesse. Koostöö ja võrgustumine võimaldavad arendada erinevaid tegevuspiirkondi, leides ja rakendades uuenduslikke lahendusi nii kohalikul kui ka laiemal tasandil.

Pikemas perspektiivis on Võrtsjärve Ühendusele oluline sillutada teed tegevuspiirkonna elanike tervisliku eluviisi edendamiseks, et soodustada spetsiifilisemalt näiteks liikumisharjumuste tekkimist või tõsta teadlikkust tervislikust toitumisest. Ühtlasi on meetme raames kavas erinevate sihtgruppide võrgustustegevust jätkata ja aidata võrgustikel iseseisvalt tegutseda ja ka moodustuda.

Eesti-sisese koostöö edasiseks suunaks on ühine Võrtsjärve piirkonna arendamine koos Tartumaa Arendusseltsiga, Mulgimaa Arenduskojaga ja Võrtsjärve kalanduspiirkonnaga. Rahvusvahelise koostöö eesmärk on suurendada tegevusrühma ja selle liikmete organisatsioonilist võimekust. Väliskoostöö prioriteet on tegevuspiirkonna ettevõtete ja kogukondade võimestamine. Oluline on soodustada uute võrgustike tekkimist ning seeläbi uuenduslike praktikate toomist piirkonda. Seega on rõhk võrgustumisel teiste tegevusrühmadega nii individuaalsel kui ka organisatsiooni tasemel, et vahetada parimaid praktikaid LEADER-meetme rakendamisel.

Koostöö edendamise strateegiline eesmärk ja selle tulemusnäitajad kajastuvad tabelis 20, meetme iseloomustus, mis sisaldab meetmespetsiifilisi näitajaid, sh väljundnäitajaid, kajastub tabelis 21.

Meetme seos SWOT-analüüsiga

Meede aitab kaasa SWOT-analüüsi tugevuste säilimisele ja edendamisele.

Koostöö ja võrgustumistegevuste kaudu on tegevusrühmal võimalus tutvustada oma piirkonna eripärasid – eelkõige Võrtsjärve ja selle ümbrust, mida iseloomustab puhas ja vaikne looduskeskkond. Ühtlasi panustatakse koostöö ja võrgustumistegevuste kaudu tegevuspiirkonna ettevõtluse ja kogukondliku tegevuse jätkusuutlikkusele.

Meede on suunatud analüüsis ilmnunud nõrkuste leevendamisele.

Meede on suunatud leevendama vähest koostööd ja võrgustumist erinevate huvigruppide vahel, nagu kogukonnad, ettevõtjad, kohalikud omavalitsused, kolmanda sektori organisatsioonid (mh hoolekandega seotud organisatsioonid). Meetme kaudu saab panustada tegevuspiirkonna ühisturunduse loomisesse, et panna alus tervikliku Võrtsjärve kohaidentiteedi tekkimisele.

Meetme rakendamisega tuleb ära kasutada väliseid võimalusi ning hajutada võimalikke ohte.

Võrtsjärve piirkonna kui tervikliku kohaidentiteediga paiga tutvustamine tagab koostöö ja võrgustumise kaudu võimaluse panustada aastaringi toimiva turismisektori arendamisse. Piirkonna edendamine erinevate turundusvõtete kaudu võimaldab rohkem kaasata erinevaid siht- ja huvigruppe koostööle ja võrgustumissündmustele nii tegevuspiirkonnasiseselt, väljastpoolt piirkonda kui ka rahvusvahelisel tasandil. Oluline on leida võimalusi kahe Võrtsjärve ümber paikneva LEADERi tegevusrühma vahelise koostöö suurendamiseks. Koostöö suurendamine inimeste, kogukondade, asutuste, ettevõtete ja spetsialistide vahel tagab parema infoliikumise, tugevdab ühtset kogukonda ja soodustab võrgustumist ka väljaspool tegevuspiirkonda.

Ühtlasi pärsib koostöö ja võrgustumine tegevuspiirkonna ääremaastumist, luues meeldivamat keskkonda elamiseks nii kohalikele elanikele kui ka uutele tulijatele. Tugevad ja sidusad kogukonnad pakuvad turvatunnet ka perioodil, mil toimub ebakindluse suurenemine sõdade, haiguste, looduskatastroofide tõttu.

Tabel 20. Koostöö edendamise strateegiline eesmärk tulemusnäitajatega

Strateegiline eesmärk	Tegevusrühm on koostööle avatud nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel tasandil. Tegevusrühm on aktiivne ning omab teadmiste saamiseks ja uuenduste rakendamiseks sobivat koostööpartnerite võrgustikku.	
Tulemusnäitaja	Sihttase	Andmed
Koostööprojektide arv	3	Tegevusrühma projektide tagasiside.
Koostööprojektide rakendamisest otseste²⁶ kasusaajate arv	100	Tegevusrühma projektide tagasiside.
Ühistegevuses osalenud ühenduste ja ettevõtete arv	40	Tegevusrühma projektide tagasiside.
Maamajanduse arendamine: ÜPP toetusel arendatud maapiirkondade ettevõtete, sealhulgas biomajanduse ettevõtete arv	23	Tegevusrühma projektide tagasiside. ²⁷
Euroopa maapiirkondade ühendamise: nende maapiirkondade elanike osakaal, kes saavad kasu paremast juurdepääsust teenustele ja taristule ÜPP toetuse kaudu	6%	Tegevusrühma projektide tagasiside. ²⁸

²⁶ Otsese kasusaaja all on mõeldud isikuid, kes on otseselt seotud projekti läbiiviimisega. Näiteks on otsene kasusaaja isik, kes käis õppereisil või võttis osa koolitusest.

²⁷ Sihttaseme puhul arvestada projekte, millega on toetatud VKE-sid, mittetulundusühinguid, riigiasutusi, põllumajandusettevõtete mitmekesistamist, et arendada maamajandusettevõtteid (välja arvatud toetus põllumajandusele, st põllumajanduslikule esmatootmisele), sealhulgas biomajandusettevõtteid. See näitaja ei piirdu uute loodud ettevõtetega. Arvesse võtmiseks peaksid tegevused aitama selgelt kaasa ÜPP eesmärkide saavutamisele, eelkõige edendades tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja kohalikku arengut maapiirkondades, tagades põllumajandustootjatele õiglase sissetuleku ja tasakaalustades võimu väärtusahelas.

²⁸ Siinkohal tuleb hinnata projektidest kasu saanud rahvastikku ja nende osakaalu % maarahvastikust. Vältida tuleb sama elanikkonna topeltarvestust. Kui samas piirkonnas toetatakse erinevaid tegevusi, tuleb populatsiooni arvesse võtta ainult üks kord. Valem on „Maaelanikkond, kes saab kasu asjakohastest projektidest“ jagatud „Maarahvastik kokku“ x 100. „Maarahvastik kokku“ väärtus ÜPP strateegiakavas on 521 093,00. Kuid kohalik tegevusrühm võib oma strateegias alternatiivina kasutada tegevuspiirkonna rahvastikku kui tahta eesmärk seada, et kui palju tegevuspiirkonna rahvastikust on kasu saanud. Väärtus perioodi jooksul ei muutu. Maaeluministeeriumil on vajalik ÜPP strateegiakavas seada KTRide ülene eesmärk ja selleks peab strateegias kajastama kogu arvutuskäigu: projektidest kasu saanud rahvastiku eesmärk, aluseks võetud maarahvastiku väärtus ja arvutatud osakaalu eesmärk.

Tabel 21. Meede nr 3: Koostöö

Näitaja	Näitaja sisu
Rahastusallikas	Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond
Meetme osakaal rahastusest	10%
Toetatavad tegevused	* Võrgustiku koostööd soodustavate koolituste/infopäevade/sündmuste korraldamine ja läbiviimine. * Koostööprojektide (sh rahvusvaheliste) läbiviimine tegevuspiirkonna elavdamiseks. * Ühistegevusprojektide elluviimine kogukondade aktiveerimiseks ja võrgustumiseks. *Veeliiklusohutuse tagamine.
Mittetoetatavad tegevused ²⁹	* Investeeringut ettevalmistavad tegevused, kui need viiakse ellu eraldiseisva projektina. * Kinnistu ja kinnisvara ost.
Toetuse saajad	MTÜ Võrtsjärve Ühendus
Nõuded taotlejale	* Taotlused kinnitab üldkoosolek. * Taotluste vastuvõtmine ja menetlemine toimub jooksvalt.
Nõuded toetuse saajale	Tegevused on kooskõlas kohaliku arengu strateegiaga.
Toetussumma (EUR)	Maksimaalne: kuni 45 000
Toetuse määr	Koostöötegevus kuni 90% Kohaliku tegevusrühma piiriülese koostööprojekti ettevalmistamine kuni 100 %
Väljundnäitaja	Sihttase
Eesti-siseste koostööprojektide arv	2
Rahvusvaheliste koostööprojektide arv	1
Ühistegevusprojektide arv	3

Meede 3 vastab järgmistele LEADERi spetsiifilistele erieesmärkidele:

- Ettevõtluse arendamine, sh luua eeldused atraktiivsete, hästi tasustatud töökohtade tekkeks, mis oleks atraktiivsed ka noortele (meede panustab ettevõtete võimendamisse, mis läbi luuakse eeldused töökohtade tekkeks tegevuspiirkonnas).
- Olemasolevate kogukondade arendamine, kaasata noori, kasvatada tugevaid kohalikke kogukondi (meede soodustab koostööd ja võrgustumist inimeste, kogukondade, asutuste, ettevõtete ja spetsialistide vahel, tagades parema infoliikumise ja tugevdades kogukondi. Ühtlasi on soodustatud võrgustumistegevus ka väljaspool tegevuspiirkonda).
- Maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine, sh arukate külade edendamine (Võrtsjärve tegevuspiirkond on tervikuna maapiirkond. Võrtsjärve piirkonna kui tervikliku kohaidentiteediga paiga tutvustamine tagab koostöö ja võrgustumise kaudu võimaluse

²⁹ Mittetoetatavad on ka kõik meetme määruses loetletud mitteabikõlblikud tegevused.

turundada piirkonda, mis omakorda soodustab maaelu positiivse kuvandi säilitamist ning propageerib maal elamist).

Meede nr 3 vastab järgmistele EAFRD prioriteetidele:

- Prioriteet 1. Teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajandus- ja metsandussektoris ning maapiirkondades (meede soodustab koostöö ja võrgustumise kaudu uute ja uuenduslike lahenduste leidmist panustades seeläbi maapiirkonna arengusse).
- Prioriteet 6. Sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine (koostöö ja võrgustumise kaudu leitakse uusi partnereid, mis soodustab maapiirkonna majanduslikku arengut).

Meede nr 3 panustab ÜPP 2023–2027 8. erieesmärgi elluviimisesse: „Edendada tööhõivet, majanduskasvu, soolist võrdõiguslikkust, sealhulgas naiste osalemist põllumajanduses, sotsiaalset kaasatust ja kohalikku arengut maapiirkondades, sealhulgas ringbiomajandust ja säästvat metsamajandust“. Koostöö aitab kaasa kohalikule arengule maapiirkonnas panustades võrgustumis- ja muude tegevuste kaudu kogukondade edendamisse ning kohalike ettevõtete konkurentsivõime parandamisse.

Meede nr 3 aitab enim kaasa Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/1060 artiklis 5 nimetatud järgmistele poliitikaeesmärkidele:

b) keskkonnahoidlikum, vähese CO₂-heitega majanduselt CO₂-neutraalsele majandusele üleminev ja vastupanuvõimeline Euroopa, edendades õiglast üleminekut puhtale energiale, rohelist ja siniseid investeeringuid, ringmajandust, kliimamuutuste leevendamist ja nendega kohanemist, riskiennetust ja -juhtimist ning säästvat linnalist liikumiskeskonda;

e) kodanikele lähemal olev Euroopa, kus edendatakse igat liiki piirkondade kestlikku ja terviklikku arengut ning kohalikke algatusi.

4.3. Euroopa Sotsiaalfond+ rakendamine

MTÜ Võrtsjärve Ühenduse kohaliku arengu strateegia aastateks 2023–2027 panustab ESF+ eesmärkidesse. Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavas perioodiks 2021–2027 (Vabariigi Valitsus, 2021) on eraldi prioriteetne suund sotsiaalsele innovatsioonile: innovaatilised kogukondlikud lahendused sotsiaalhoolekandes, mida rakendatakse ESF+ erieesmärk (k) all. Erieesmärk (k) on parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet.

Võrtsjärve Ühenduse strateegia perioodil toetatud tegevused panustavad vähemalt ühte järgmistest eesmärkidest:

- pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine;
- inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

ESF+ raames toetatakse vastavalt erieesmärgile (k) kohalikke algatusi, mis parandavad sotsiaalteenuste kättesaadavust ja kvaliteeti; toetavad teenuste integreerimist ja koordineerimist; panustavad isikukesksete teenuste osutamisse; suurendavad inimeste igapäevast toimetulekut ja heaolu nende kodus; uute toetusmeetmete väljatöötamist eakatele, kes ei suuda üksi toime tulla, kuid vajavad hooldusasutustest vähem abi; uued meetmed uutele sihtrühmadele (nt vaimsete häiretega sõltlased, autismispektri häirega inimesed jne), mis võimaldavad eakatele, erivajadustega inimestele ja hoolduskoormusega inimestele paindlikke töötingimusi; toetavad tervena ja aktiivsena vananemist; aitavad kaasa keerukate probleemide tõhusamale lahendamisele ning suunavad täiendavaid vahendeid sotsiaalküsimustega tegelemiseks. Käesolevas peatükis kirjeldatud tegevusi viiakse ellu n-ö alt üles meetodil: toetatavad projektid valibvälja Võrtsjärve Ühenduse tegevusrühm lähtuvalt käesolevas strateegiates seatud eesmärkidest.

Ühtlasi panustab käesolev strateegia strateegiliste eesmärkide ja nendele vastavate meetmete kaudu ka „Heaolu arengukava 2023–2030“ (Vabariigi Valitsus, 2023) eesmärkidesse, mis omakorda panustab ka ÜPP strateegiliste eesmärkide saavutamisse. Heaolu arengukava eesmärgiks on Eesti, kus inimesed on hoitud, ebavõrdsus ja vaesus väheneb ning toetatud on kõikide inimeste pikk ja kvaliteetne tööelu.

4.3.1. Meede 4: Sotsiaalse heaolu edendamine

Meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus

Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas on suurim erivajadusega inimeste hulk tööealiste (15–64 aastat) ning eakate (65+) vanusegruppides. Eakate arv (65+) moodustab kogu rahvastikust 23%, kusjuures eakate meeste arv moodustab eakate koguarvust vaid 35%. Sellest tulenevalt on suurim vajadus kvaliteetsete hooldusteenuste pakkumiseks, sotsiaalse kaasatuse edendamiseks ning iseseisva elu toetamiseks seotud eelkõige eakate ning tööealiste vanusegrupiga.

Sotsiaalvaldkonna eesmärk on käesoleva strateegia kontekstis iga elaniku väärtustamine ühiskonnaliikmena. Eesmärgi saavutamiseks soovitakse, et eelkõige just eakad, erivajadusega ja suure hoolduskoormusega inimesed tunnevad end tegevuspiirkonnas elades väärtustatud ühiskonnaliikmetena. Ühtlasi on ootus, et projektides kavandatud tegevused loovad piirkonna teenustele juurde lisandväärtust ning on suunatud eelnimetatud fookusgruppides soolise võrdsuse edendamisele ja võrdse kohtlemise tagamisele, luues seeläbi tugeva vundamendi sidusale ühiskonnale. Ehkki igas tegevuspiirkonna omavalitsuses on korraldatud kohustuslikud sotsiaalteenused, mis on suunatud inimeste toimetulekuraskuste vältimiseks, tuleb süvitsi välja selgitada, millised on kitsaskohad just tegevuspiirkonna territooriumil ning mil viisil on võimalik

abivajajaid kõige tõhusamalt toetada. Selleks toetatakse sotsiaalset heaolu ja kaasamist, põhiteenuste kättesaadavust ja kvaliteeti ning hoolduskoormuse leevendamist käsitlevate uuringute läbiviimist, kusjuures soodustatud on oma ala ekspertide kaasamine.

Tegevuspiirkonnas tegutsevad küll eakate klubid ning kohati on võimalus ka eakatel osaleda huviringides, ent siiski on vajadus taskukohaste tegevuste mitmekesisuse järele (näiteks koolitused, erinevad huviringid jne). Täheldatud on, et ka tegevuspiirkonna erivajadusega inimestele on väga vähe nii vaba aja sisustamiseks mõeldud tegevusi kui ka sotsiaalset lävimist võimaldavaid üritusi. Kõikides piirkondades ei ole päevakeskuseid ja nende tegevus on piirkonnaüleselt koordineerimata. Ilmnud on, et tegevuspiirkonnas on puudu näiteks päevahoiuteenus eakatele ning intervallhoolduse kättesaadavus ei ole piisav. Probleeme esineb nende inimeste kodust väljatoomisega, kes on aastaid olnud oma lähedase hooldajad, kuna nende tööalased oskused ei ole tänapäevased, puudub valmisolek end üles töötada. Tegevuspiirkonna sotsiaalprobleemide tuvastamise aluseks on abivajaduse märkamine ning ennetustöö tõhustamine. Samuti on tähtsad ühiskonna teadlikkuse tõstmine ja eelpool nimetatud ühiskonnagruppide elukvaliteedi tõstmine.

Valdkonnas on oluline suurem informeeritus tegevuspiirkonnas olemasolevate tugiteenuste osas ning samuti on vaja tõsta erinevate ühiskonna sihtgruppide teadlikkust hoolekande-, hoolduskoormuse- ja inimväärikuse tagamisest. Seega toetatakse meetme raames teavitustegevusi ning koolituste, seminaride, teabepäevade või muude samalaadsete ürituse korraldamist. Sotsiaalse heaolu olukorra edendamiseks tuleb vältida sotsiaalset tõrjutust ühiskondlikul tasandil ning teha sihipärast ja otstarbelist koostööd, et tõsta eakate ning ka erivajadustega inimeste elukvaliteeti mitmekesisete ja sisuliste tegevuste arendamise kaudu. Ühtlasi toetatakse projekte, millega parandatakse pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti või leevendatakse hoolduskoormust.

Tegevuspiirkonna sotsiaalvaldkonna väljakutseks on tagada abivajajatele parem ligipääs pakutavatele teenustele ning tõsta seeläbi inimeste iseseisva toimetuleku võimalusi. Sotsiaalset heaolu edendava meetme abil on võimalik parandada väikeses mahus piirkonna ehitusliku keskkonna ja välialade ligipääsetavust eakatele ning erivajadusega inimestele. Nimelt võib maksimaalselt 15% projekti maksumusest kasutada investeeringuteks. Samuti on oluline info ja kommunikatsiooni ligipääsetavuse tagamine, arvestades seejuures erinevaid puuete liike (näiteks viipekeele tõlge või kirjutustõlge kuulmispuudega inimestele).

Sotsiaalse heaolu parandamisel tegevuspiirkonnas on oluline roll piirkonna elanikel tervikuna, sest sidusa ühiskonna aluseks on üksteisest lugupidavad ühiskonnarühmad, kellel on koos sõbralik ja turvaline olla (Statistikaamet, 2023). Seetõttu on oluline toetada sotsiaalvaldkonna koostööd külakogukondadega, ent ka teiste sidus- ja huvigruppidega nii tegevuspiirkonnas kui ka väljaspool. Seega soodustatakse meetme raames koostööd ja võrgustumist nii riigisiselt kui ka rahvusvaheliselt.

Sotsiaalvaldkonna edendamise strateegiline eesmärk ja selle tulemusnäitajad kajastuvad tabelis 22, meetme iseloomustus, mis sisaldab meetmespetsiifilisi näitajaid, sh väljundnäitajaid, kajastub tabelis 23.

Meetme seos SWOT-analüüsiga

Meede aitab kaasa SWOT-analüüsi tugevuste säilimisele ja edendamisele.

Sotsiaalse heaolu edendamisele aitab kaasa see, et käesoleval strateegiaperioodil on võimalus tegevuspiirkonnas taotleda toetusi spetsiifiliselt hoolekande valdkonnas ja need on kättesaadavad kõigile. Tegevuspiirkonnas on mitmeid tugevaid kogukondi, kelle võimuses on anda panus elanikkonna sotsiaalse heaolu tõstmisesse ning kaasata kõiki ühiskonnagruppe erinevatesse ettevõtmistesse. Samuti on võimalik ettevõtjatel anda oma panus sellesse, et tegevuspiirkonna elanikud tunneksid end väärtustatud ühiskonnaliikmetena.

Meede on suunatud analüüsis ilmnenu nõrkuste leevendamisele.

Vananeva elanikkonna kasv suurendab lähedaste hoolduskoormust, pärsib kvaliteetsete hoolekandeteenuste pakkumist piirkonnas ning eakatele ja erivajadusega inimestele on vähe ajaveetmise võimalusi, mis süvendab üksildust ning suurendab vaimse tervise probleeme. Eelnevat arvestades soodustab sotsiaalse heaolu edendamise meede valdkondlikku koostöö ja võrgustumise arendamist erinevate huvigruppide vahe, nagu: kogukonnad, ettevõtjad, kohalikud omavalitsused, kolmanda sektori organisatsioonid (mh hoolekandega seotud organisatsioonid). Ühtlasi on meetmes võimalik toetust taotleda ka kohalikul omavalitsusel, mis seeläbi võimaldab luua lähedasemat kontakti kohaliku elanikkonnaga.

Meetme rakendamisega tuleb ära kasutada väliseid võimalusi ning hajutada võimalikke ohte.

Koostöö suurendamine inimeste, kogukondade, asutuste, ettevõtete ja spetsialistide vahel tagab parema infoliikumise, tugevdab ühtset kogukonda ja soodustab võrgustumist ka väljaspool tegevuspiirkonda. Parem info liikuvus olemasolevate tugiteenuste ja huviringide osas ning eakate ja erivajadusega inimeste kaasamine tõstavad nii hoolekandeteenuste kui ka inimeste elukvaliteeti.

Tegevuspiirkonna ääremaastumine ning jätkuv väljarände trend soodustavad elanikkonna vananemist, ent sotsiaalse heaolu edendamise meetme raames on oluline panustada vahendeid eelkõige just vananeva elanikkonna eest hoolitsemisele. Sotsiaalse heaolu tugevdamine tegevuspiirkonnas vähendab stressi, mis kaasneb ebakindluse suurenemisega sõdade, haiguste, looduskatastroofide tõttu.

Tabel 22. Sotsiaalse heaolu edendamise strateegiline eesmärk tulemusnäitajatega

Strateegiline eesmärk	Eakad, erivajadusega ja suure hoolduskoormusega inimesed on tegevuspiirkonnas väärtustatud ühiskonnaliikmed.	
Tulemusnäitaja	Sihttase	Andmed
Sotsiaalse kaasatuse edendamisele suunatud projektide arv	21	Projektide elluvijate tagasiside.
Sotsiaalse kaasatuse edendamine (toetatud sotsiaalse kaasamise projektidega hõlmatud isikute arv)	250	Projektide elluvijate tagasiside.

Tabel 23. Meede nr 4: Sotsiaalse heaolu edendamine

Näitaja	Näitaja sisu
Rahastusallikas	Euroopa Sotsiaalfond+
Meetme osakaal rahastusest	Meetme osakaalu rahastusest ei määrata, sest antud meetme rahastamine toimub eraldiseisvast allikast.
Toetatavad tegevused	<ul style="list-style-type: none"> * Projektijuhtimine. * Uuringu tellimine ja läbiviimine. * Ekspertide kaasamine. * Valdkondliku koolituse, seminari, teabepäeva või muu samalaadse ürituse korraldamine. * Teavitustegevus (teabematerjali koostamine ja väljaandmine, veebilehe loomine, haldamine ja arendamine). * Koostöö ja võrgustumine (riigisisese ja välisriigis toimival seminaril, konverentsil, messil või õppereisil osalemine) * Ligipääsetavuse parandamine³⁰ (sh viipekeele tõlge või kirjutustõlge kuulmispuudega inimestele). * Asjakohased sõidukulud. * ESF+ sümboolika kulud. * Tegevuskulud, sealhulgas kulud bürootarvetele, sidekulud, infotehnoloogia, sealhulgas kontoritehnika hooldus- ja paranduskulud, kommunaalkulud, kontoriruumi rentimise kulud, teenustasu pangatoimingute eest, kulud valveteenusele, audiitoritasu, õigusabi kulud ning maamaks.
Mittetoetatavad tegevused ³¹	<ul style="list-style-type: none"> * Kinnistu ja kinnisvara ost. * Investeeringut ettevalmistavad tegevused, kui need viiakse ellu eraldiseisva projektina. * Vabatahtliku töö arvestamine omafinantseeringuna.
Toetuse saajad	<p>MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas tegutsevad:</p> <ul style="list-style-type: none"> * kolmanda sektori organisatsioonid (sh kohalik tegevusrühm ise); * ettevõtjad;

³⁰ Kuni 15% ulatuses on abikõlblikud ERF-tüüpi kulud, nt ehitise parendamise kulud; masina, seadme, sisseseade või muu põhivara ostmise, liisimise ja paigaldamise kulud, ligipääsetavust parandavad kulud, sh kaldtee.

³¹ Mittetoetatavad on ka kõik meetme määruses ja sotsiaalministeeriumi määruses „Kogukonna juhitud kohaliku arengu toetuse andmise tingimused ja kord“ loetletud mitteabikõlblikud tegevused.

	* kohalikud omavalitsused.
Meetme sihtrühm	MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna inimesed alates vanusest 16 aastat.
Nõuded taotlejale	<p>* MTÜ Võrtsjärve Ühenduse toetatavad tegevused panustavad vähemalt ühte järgmistest eesmärkidest:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pikajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine; - inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine. <p>* Tegevusrühmale esitatavate dokumentide loetelu peab vastama rakenduskava meetmelehele.</p> <p>* Kohalikud omavalitsused saavad ellu viia vaid täisealistele isikutele (16-aastased ja vanemad) suunatud tegevusi, mis loovad lisandväärtust sotsiaalhoolekande seaduses (SHS) sätestatud kohustuslikele KOV-teenustele, milleks on:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koduteenus: täisealise abistamine kodustes toimingutes ja asjaajamises; - väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus: täisealise abistamine ja hooldamine hoolekandeesutuses; - tugiisikuteenus: täisealise inimese ja/või lapse motiveerimine, juhendamine ja iseseisva toimetuleku arendamine; - täisealise isiku hooldus: puudega täisealise inimese abistamine õiguste ja kohustuste tagamisel; - isikliku abistaja teenus: puudega täisealise inimese abistamine igapäevastes toimingutes. <p>* Projekti maksumusest võib maksimaalselt 14% kasutada investeeringuteks.</p>
Nõuded toetuse saajale	<p>* Tegevus tuleb ellu viia MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas või see peab olema suunatud piirkonna hüvanguks (nt koostööprojektide puhul).</p> <p>* Toetuse saaja täidab meetmelehes toodud nõuded.</p>
Toetussumma (EUR)	Ühe projekti ühikuhind: 6029
Toetuse määär	100% abikõlblikest kuludest

Meede 4 vastab järgmistele LEADERi spetsiifilistele erieesmärkidele:

- sotsiaalne heaolu, vaesuse vähendamine, soolise võrdsuse suurendamine ja põhiteenuste kättesaadavus sotsiaalse heaolu tagamiseks (tegevuspiirkonnas on võimalus taotleda toetust projektidele, millega soodustatakse sotsiaalset kaasatust, sh sihipärast ja otstarbelist koostööd, mille eesmärk on vähendada inimeste tõrjutust ühiskondlikul tasandil, lisaks on oodatud projektitaotlused, millega parandatakse pikaajalise hoolduse teenuseid ja kvaliteeti ning leevendatakse hoolduskoormust);
- maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine (sotsiaalse heaolu leevendamine maapiirkonnas soodustab maaelu positiivse kuvandi paranemist tegevuspiirkonnas).

Meede nr 4 vastab järgmistele EAFRD prioriteetidele:

- Prioriteet 1. Teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajandus- ja metsandussektoris ning maapiirkondades (tegevuspiirkond on tervikuna maapiirkond, kus on võimalus taotleda toetust projektidele, mis sisaldavad uuenduslike lahenduste rakendamist hoolekande valdkonnas seotuna sotsiaalse kaasatuse parandamise või

pikaajalise hoolduse teenuste ja kvaliteedi parandamise ning hoolduskoormuse leevendamise).

- Prioriteet 6. Sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine (tegevuspiirkonnas on võimalus taotleda toetust projektidele, millega soodustatakse sihipärast ja otstarbelist tegevust, mille eesmärk on suurendada sotsiaalset kaasatust ühiskondlikul tasandil).

Meede nr 4 panustab ÜPP strateegiakava 2023–2027 8. erieesmärgi elluviimisesse: „Edendada tööhõivet, majanduskasvu, soolist võrdõiguslikkust, sealhulgas naiste osalemist põllumajanduses, sotsiaalset kaasatust ja kohalikku arengut maapiirkondades, sealhulgas ringbiomajandust ja säästvat metsamajandust“. Meede on suunatud sotsiaalse kaasatuse tõstmisele tegevuspiirkonnas.

Meede nr 4 panustab ESF+ erieesmärki (k), milleks on parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks).

Meede nr 4 aitab enim kaasa Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/1060 artiklis 5 nimetatud järgmistele poliitikaeesmärkidele:

d) sotsiaalsem ja kaasavam Euroopa, rakendades Euroopa sotsiaalõiguste sammast;

e) kodanikele lähemal olev Euroopa, kus edendatakse igat liiki piirkondade kestlikku ja terviklikku arengut ning kohalikke algatusi.

4.4. Strateegia integreeritud ja uuenduslik lähenemine

Võrtsjärve Ühenduse kohaliku arengu strateegia põhineb neljal valdkonnal (ettevõtlus, kogukonnad, hoolekanne ja koostöö), mis on maaelu edendamise aluseks ja mis panustavad visiooni täitmisesse. Strateegia koostamisel analüüsiti tegevuspiirkonna toimekeskkonna erinevaid aspekte ning viidi läbi kaasamisseminarid, et määratleda arenguvajadused. Tegevuspiirkonna arengupotentsiaali hindamiseks viidi läbi SWOT-analüüs ning tuvastati peamised fookusteemad:

- piirkonna ühtse identiteedi loomine, ühisturunduse arendamine, sh teavitustegevuste läbimõeldud korraldamine;
- koostöö arendamine ja võrgustumine erinevate siht- ja sidusgruppide sees ja vahel;
- ettevõtluse edendamine, kohalike toodete ja teenuste kättesaadavuse suurendamiseks, eesmärgiga rakendada olemasolevat potentsiaali, kohalikul tasandil uuenduslike lahenduste leidmine ja kasutamine, sh kogukonnateenuste arendamine;

- kogukondade arengu toetamine ja nende tugevdamine, sh aktiivsete kogukonnaliikmete järelkasv, kodanike ja sh noorte aktiveerimine, kogukondade kaasatuse ja nende aktiivsuse suurendamine;
- hoolekande põhiteenuste kättesaadavuse ning erivajadusega ja eakate inimeste elukvaliteedi ja sotsiaalse heaolu parandamine tegevuspiirkonnas.

Igale valdkonnale vastab konkreetne strateegiline eesmärk, mille elluviimist toetavad meetmed. Meetmetele on püstitatud mõõdetavad tulemus- ja väljundnäitajad. Strateegia integreeritust väljendab selle ülesehitus: kõik fookusteemad on jagatud valdkondadeks, mis on selgelt eesmärgistatud ja tegevustega toetatud. Ühtlasi on eelnimetatud strateegia osad otseselt seotud visiooniga. Strateegia fookuseeritus on tagatud toetusmäärade osakaaluga meetmete lõikes.

Kohaliku arengu strateegia uuenduslik olemus seisneb eelkõige selles, et tegu on spetsiifiliselt vaid MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonda katva strateegiaga. See asjaolu pakkus strateegia koostamisel rohkem väljakutseid, sest tegevuspiirkond ei kattu täpselt valdade ega maakondade piiridega. Strateegia kavandamise aluseks olid piirkonnas asuvad külad, mis seovad tegevuspiirkonna tervikuks. Ühtlasi lähtuti strateegia koostamisel mitmest maakondlikust ja kohaliku omavalitsuse arengukavast, uuringutest ja teistest asjakohastest dokumentidest.

Ühtlasi on strateegiaperioodil 2023–2027 kohalikel tegevusrühmadel võimalus oma strateegias käsitleda ka ESF+ eesmärke, kuid see ei ole kohustuslik. Võrtsjärve Ühendus on otsustanud panustada sel perioodil ka ESF+ eesmärkidesse, mis on uuenduslik osa kohaliku arengu strateegias. ESF+ raames toetatud tegevused panustavad vähemalt ühte järgmistest eesmärkidest: 1) pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine või 2) inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

5. 2023–2027 KOHALIKU ARENGU STRATEEGIA KOOSTAMISE PROTSESS

Võrtsjärve Ühenduse strateegia koostati perioodil mai 2022 kuni märts 2023. Strateegia koostamise protsessi koordineeris konsultatsiooniettevõtte Danico OÜ. Sisend strateegia koostamiseks põhineb järgmistel punktidel:

- tegevuspiirkonna analüüs;
- kaasamiseminaride tulemused;
- küsitluste tulemused;
- Võrtsjärve Ühenduse eelneva perioodi strateegia analüüs;
- arutelude tulemused.

Strateegia koostamisel esindasid ja vahendasid Võrtsjärve Ühenduse tegevusrühma seisukohti tegevjuht Karl Õmblus ja meetmespetsialist Jane Kipper. Strateegia koostamise protsessist ja kaasamise kavast annab ülevaate tabel 24.

Tabel 24. Ülevaade Võrtsjärve Ühenduse strateegia koostamise protsessist ja kaasamise kava

Aeg	Sündmus	Teema	Osalejate arv
11.05.2022	Strateegia koostamise avaseminar Rannu piirkonnas	Piirkonna elanike, ettevõtjate ja kohalike omavalitsuste kaasamine ja motiveerimine tegevuspiirkonna LEADERi strateegia koostamises ja endustegevustes osalemiseks.	9
12.05.2022	Strateegia koostamise avaseminar Võhma piirkonnas	Piirkonna elanike, ettevõtjate ja kohalike omavalitsuste kaasamine ja motiveerimine tegevuspiirkonna LEADERi strateegia koostamises ja endustegevustes osalemiseks.	18
12.05.2022	Kohtumine ja arutelu Viljandi maakonna Pensionäride Ühenduse juhatusega	LEADERi võimaluste tutvustamine, liikmete vajaduste arutelu ja motiveerimine edaspidi toimuvatel aruteludel osalemiseks.	7
12.05.2022	Strateegia koostamise avanõupidamine: MTÜ Võrtsjärve Ühendus ja Danico OÜ	Strateegia põhimõtted, taustainfo, ajakava.	4
11.06.2022	Rõngu kohvikutepäev Linaski OÜ õuel	Teabe kogumine kogukondlikul sündmusel: küsitlused kohalikele elanikele ja piirkonda külastavatele turistidele.	~30

28.06.2022	Haridusvaldkonna kaasamiseminar Järvemuuseumis	Valdkondliku sisendi kogumine grupitööde formaadis: tegevuspiirkonna minevik, olevik ja tulevikuvision.	17
29.06.2022	Sotsiaalvaldkonna kaasamiseminar Kimeli puhkekeskuses	Valdkondliku sisendi kogumine grupitööde formaadis: tegevuspiirkonna minevik, olevik ja tulevikuvision.	14
30.06.2022	Keskonnavaaldkonna kaasamiseminar Oiu sadamas	Valdkondliku sisendi kogumine grupitööde formaadis: tegevuspiirkonna minevik, olevik ja tulevikuvision.	6
23.07.2022	Rannu kohvikutepäev Järvemuuseumis	Teabe kogumine kogukondlikul sündmusel: küsitlused kohalikele elanikele ja piirkonda külastavatele turistidele.	~30
09-11.08.2022	Võrtsjärve Ühenduse õppereis Limbaži piirkonda: tutvumine Läti LEADER-projektidega.	Tutvumine Limbaži sotsiaalobjektide ja kogemustega, rühmatööna sotsiaalvaldkonna analüüs.	12
18.08.2022	Kultuurivaldkonna ja mittetulundussektori ning ettevõtlusvaldkonna kaasamiseminarid Kolga-Jaani rahvamajas	Valdkondliku sisendi kogumine grupitööde formaadis: tegevuspiirkonna minevik, olevik ja tulevikuvision.	Kultuurivaldkonna seminar: 22 Ettevõtlusvaldkonna seminar: 17
06-07.09.2022	SWOT-seminar Ruunawere hotellis ja Raplamaa LEADERi toetuste saajate külastamine	Sisendi kogumine strateegia koostamiseks grupitöö formaadis: tegevuspiirkonna tugevuste, nõrkuste, ohtude ja võimaluste määratlemine.	25
11.10.2022	Töökoosolek Viljandi, Tartu ja Jõgeva maakondade spordiliitude juhtidega tervisekäitumise kujundamise teemadel järgmiseks perioodiks	Arutelu sisendi kogumiseks strateegiasse: kuidas kujundada piirkonna elanikes teadlikku tervisekäitumist.	7
30.03.2023	MTÜ Võrtsjärve Ühenduse üldkoosolek	Strateegia tutvustamine ja tagasiside küsimine, strateegia vastuvõtmine.	20
Strateegia koostamise käigus läbi viidud küsitlused ja uuringud			
1	LEADERi toetuste küsimustik kaasamiseminaril osalejale.		
2	Küsitlus Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnas elavatele noortele (6.–12. klass).		
3	MTÜ Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna sotsiaalvaldkonna uuring.		
4	Info- ja ideekorje küsimustik kohaliku arengu strateegia 2023–2027 koostamiseks: tegevuspiirkonna elanikele.		
5	Info- ja ideekorje küsimustik kohaliku arengu strateegia 2023–2027 koostamiseks: tegevuspiirkonda külastavatele turistidele.		

Erinevatel aruteludel osales kokku ligi 200 inimest, teiste hulgas tegevuspiirkonna omavalitsuste, ettevõtete ja kolmanda sektori organisatsioonide ning peamiste koostööpartnerite esindajad. Strateegia koostamise info on kogu protsessi vältel olnud kättesaadav Võrtsjärve Ühenduse veebilehel, samuti on teavet levitatud vallalehtede ja sotsiaalmeedia vahendusel ning erinevate meililistide kaudu külaseltsidele, valdkonna spetsialistidele, organisatsioonidele jne. Seega on strateegia koostamisel kaasatud erinevaid huvigruppe. Strateegia koostamise tegevuskava on lisatud strateegiale lisana (lisa 1).

6. 2023–2027 KOHALIKU ARENGU STRATEEGIA SIDUSUS TEISTE ARENGUDOKUMENTIDEGA

Selles peatükis antakse ülevaade Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnaga seotud olulistest arengudokumentidest. Käsitlemist leiavad nii Euroopa Liidu arengudokumendid, riiklikud valdkondlikud arengukavad, maakonna ja piirkonna arengudokumendid kui ka tegevuspiirkonna kohalike omavalitsuste arengukavad. Iga dokumendi puhul on välja toodud seos Võrtsjärve Ühenduse strateegia eesmärkide ja meetmetega.

6.1. Sidusus Euroopa Liidu arengudokumentidega

Euroopa Liidu oluline fookusteema on regionaalpoliitika, mille elluviimiseks jagatakse liikmesriikidele toetust lisaks Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondile veel kolme struktuuri- ja ühe investeerimisfondi kaudu: Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond+, Õiglase Ülemineku Fond, Ühtekuuluvusfond ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfond. Kõik need fondid teevad koostööd, et toetada kooskõlas majanduse arengut kõigis EL riikides (Euroopa Parlament, 2022).

Võrtsjärve Ühenduse strateegia meetmetega haakuvad struktuurifondide prioriteetidest Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond ning sel perioodil esimest korda ka ESF+. Strateegia meetmed on suunatud maapiirkonna arengu edendamisele, hõlmates mikro-, väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arendamist ja nende konkurentsivõime tõstmist, sotsiaalse kaasatuse suurendamist, tööturule juurdepääsu loomist ja tööturult väljalangemise ennetamist.

ESF+ üldeesmärk on toetada liikmesriike COVID-19 pandeemia põhjustatud kriisi lahendamisel, saavutada suur tööhõive, õiglase sotsiaalkaitse ning oskustega ja vastupidav töäjõud, kes on valmis üleminekuks rohe- ja digimajandusele. ESF+ on Euroopa Liidu peamine vahend, mis on mõeldud inimestesse investeerimiseks. Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavas perioodiks 2021–2027 (Vabariigi Valitsus, 2022) on eraldi prioriteetne suund sotsiaalsele innovatsioonile: innovaatilised kogukondlikud lahendused sotsiaalhoolekandes. Seda rakendatakse ESF+ erieesmärk (k) all, milleks on parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet.

Käesolev strateegia panustab ESF+ eesmärkidesse meetme nr 4 „Sotsiaalse heaolu edendamine“ kaudu. Meetmest nr 4 toetatavad tegevused panustavad vähemalt ühte järgmistest eesmärkidest:

- pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine;
- inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

6.2. Sidusus riiklike arengudokumentidega

1. Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023–2027

LEADER-meetme põhimõtteks on arendada olemasolevaid aktiivseid kogukondi, kaasata noori ning kasvatada tugevaid kohalikke kogukondi. LEADER võimaldab sotsiaalse sidususe suurendamist ja vaesuse vähendamist tänu võimalusele edendada esmatasandi taristut, kohalikke baasteenuseid maaelanikkonnale ning külade kaasajastamist kogukondade aktiivsuse tõstmise kaudu (Maaeluministerium, 2022).

Käesolev strateegia panustab „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027“ erieesmärki nr 8 „Edendada tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja maapiirkondade arengut, sealhulgas biomajandust ja säästvat metsamajandust“ ja selles kavas nimetatud LEADERi eesmärkide saavutamisse meetmete 1, 2 ja 3 kaudu, hõlmates seejuures ettevõtluse arendamise, kohalike kogukondade tegevuse edendamise ja elukeskkonna parandamise, koostöö ja võrgustumistegevused ning tegevused, mis on suunatud sotsiaalse heaolu edendamiseks.

Strateegia meede nr 4 panustab toetatavate tegevuste abil ESF+ erieesmärki, milleks on parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks).

2. Üleriigiline strateegia „Eesti 2035“

Üleriigilise strateegia „Eesti 2035“ sihte on viis (Eesti Vabariigi Riigikogu, 2021):

- a) arukas, tegus ning tervist hoidev Eesti inimene;
- b) hooliv, koostöömeelne ja avatud ühiskond;
- c) tugev, uuendusmeelne ja teadmispõhine ning vastutustundlik majandus;
- d) kõigi inimeste vajadustega arvestav, turvaline ning kvaliteetne elukeskkond;
- e) Eesti on uuendusmeelne, teadmiste loomist ning kasutamist väärtustav riik.

Käesolev strateegia panustab meetmete kaudu pea kõikide sihtide saavutamisse. Meede 1 aitab kohalikul tasandil eelkõige kaasa tugeva, uuendusmeelse, teadmispõhise ja vastutustundliku majanduse arendamisse, võimaldades luua juurde töökohti ning paranda investeringute kaudu ettevõtete konkurentsivõimet. Meetmega soovitakse tagada kohalike teenuste ja toodete hea kättesaadavus nii tegevuspiirkonnas kui ka laiemalt. Meede 2 panustab eelkõige aruka, tegusa ning tervist hoidva Eesti inimese sihti ning hooliva, koostöömeelse ja avatud ühiskonna loomisesse. Meetmest 2 toetatavad tegevused on suunatud tugevate, sidusate ja hoolivate kogukondade hoidmisele ja loomisele. Samuti soovitakse meetmega 2 parandada elukeskkonna, et kasutada paremini piirkonna eripärast tulenevat potentsiaali. Meede 4 panustab nii tegusa ja tervist hoidva Eesti inimese sihti kui ka hooliva, koostöömeelse ja avatud ühiskonna sihti, toetades seda, et eelkõige eakad, erivajadusega ja suure hoolduskoormusega inimesed tunnevad end tegevuspiirkonnas elades väärtustatud ühiskonnaliikmetena. Muuhulgas saavad eelise projektid, mis on suunatud soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise ning ligipääsetavuse tagamisele erinevate ühiskonnagruppide lõikes.

3. Üleriigiline planeering Eesti 2030+

Üleriigilise planeeringu põhisuunad ja eesmärgid on järgmised (Rahandusministeerium, 2023):

- a) tasakaalustatud ja kestlik asustuse areng;
- b) head ja mugavad liikumisvõimalused;
- c) varustatus energiataristuga;
- d) rohevõrgustiku sidusus ja maastikuväärtuste hoidmine.

Käesolev strateegia panustab üleriigilise planeeringu eesmärkidesse läbi visiooni, milleks on ühtse kohadentiteedi ja tiheda sotsiaalse koostöövõrgustikuga elujõuline tegevuspiirkond, kus on atraktiivne elukeskkond, areneb eeskätt kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinev konkurentsivõimeline väikeettevõtlus ja tegutsevad tugevad kogukonnad. Tegevuspiirkonna eakad, erivajadusega ja suure hoolduskoormusega inimesed on hoitud. Eelnevat arvestades on oluline kujundada tasakaalustatud ja kestliku arengu teel tegevuspiirkonnast terviklik elukeskkond, kus on head ja mugavad liikumisvõimalused ning mis on varustatud energiataristuga. Rohevõrgustiku sidususe ja maastikuväärtuste säilitamine muudab piirkonna looduslähedasemaks.

4. Eesti riiklik turismi arengukava 2014–2020 (kehtiv seisuga 06.07.2022 MKM kodulehe põhjal)

Arengukava visioon: Aastaks 2020 on Eesti turistidele tuntud ja hea mainega Põhjamaade turismisihtkoht, mis pakub meeldejäädavat reisielamust ning kust on soovi korral mugav reisida teistesse Läänemere piirkonna riikidesse (Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, 2013).

Võrtsjärve Ühenduse strateegia panustab turismi arengukava visiooni täitmisesse meetme 1 kaudu. Strateegiaga toetatakse uute turismiteenuste ja -toodete välja arendamist, mis suurendab Võrtsjärve ümbruse piirkonna tuntust turismimaastikul.

5. Kultuuri arengukava 2021–2030

Arengukava üldeesmärk on järgmine: Eesti kultuur on elujõuline, arenev ja maailmale avatud ning kultuuris osalemine on loomulik osa iga inimese elus. Eesti kultuurielu on tugev ja toimiv. Kultuuri ja loovuse roll ühiskonna arengus on väärtustatud. Eesti kultuurimälu on hoitud ja hinnatud (Kultuuriministeerium, 2021).

Võrtsjärve Ühenduse strateegia panus kultuuri arengukavasse tuleneb eelkõige meetmest 2, mis käsitleb kogukondade edendamist ning võimaldab näiteks ka muuseumivõrgu jätkusuutlikkuse tagamise. Ent kultuuri vallas ettevõtluse arendamisel on seos ka käesoleva strateegia meetmega 1, võimaldades taotleda toetusi näiteks loomemajanduse arendamiseks ja vastava ettevõtluse soodustamiseks.

6. Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030

Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 eesmärgid on (Sotsiaalministeerium, 2023):

- a) Eesti inimeste keskmine oodatav eluiga kasvab 2030. aastaks meestel 78 ja naistel 84 eluaastani ning keskmine tervena elada jäänud aastate arv kasvab meestel 62 ja naistel 63 eluaastani;
- b) tervena elada jäänud aastate arv kasvab kiiremini kui oodatav eluiga ehk inimesed elavad suurema osa oma elust tervisest tulenevate piiranguteta;
- c) ebavõrdsus tervises (sugude, piirkondade ja haridustasemetel vahel) väheneb vähemalt selliselt, et 2030. aastaks ei ole eluiga üheski maakonnas Eesti keskmisest lühem kui kaks aastat ning põhiharidusega inimeste keskmine oodatav eluiga ei jää kõrgharidusega inimeste keskmisest oodatavast elueast maha rohkem kui kaheksa eluaastat.

Võrtsjärve Ühenduse strateegia panustab rahvastiku tervise arengukavasse eelkõige koostöömeetme kaudu. Pikemas perspektiivis soovib Võrtsjärve Ühenduse tegevusrühm sillutada teed tegevuspiirkonna elanike tervisliku eluviisi edendamiseks, soodustades spetsiifilisemalt näiteks liikumisharjumuste tekkimist või tervislikust toitumisest teadlikkuse tõstmist. Selleks on võimalik toetada näiteks väljõusaalide, madalseiklusradade või muude sarnaste rajatiste loomist, et propageerida tervislikku eluviisi juba varasest east alates.

7. Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 (Keskkonnaministeerium I, 2023) väärtustab loodusvarade säästlikku kasutamist. Keskkonnastrateegia põhieesmärgiks on inimesi rahuldava tervisliku keskkonna ja majanduse arendamiseks vajalike ressursside tagamine ilma loodust oluliselt kahjustamata. Arengukava toob välja, et turismi ja puhkemajanduse areng on teiste majandussektorite seas üks kõige enam maastike ümberkujundamist mõjutavatest tegevustest. Seega on ka arengukava üheks ülesandeks maastikuliste väärtuste säilitamise ja turismi arengu vahel tasakaalu leidmine. Täiendavalt on turismisektoriga seotud metsamajanduse planeerimine koos puhkemaastike kavandamise ning kultuuri- ja loodusväärtuste säilitamisega.

Üks Võrtsjärve Ühenduse põhikirjalisi eesmärke on loodushoid ja keskkonnasäästlik majandamine. Sellest tulenevalt eelistatakse käesolevas strateegias projekte, mis on suunatud keskkonnasäästlikkusele või kliimamuutuste leevendamisele või nendega kohanemisele. Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkond piirneb Võrtsjärvega ning on rikas loodus-, ajaloo- ja kultuuriobjektide poolest. Väljakutsena on kaardistatud vajadus kasutada ära külgnemine kõrget puhkemajanduslikku potentsiaali omava järvega ning seda ümbritseva looduskeskkonnaga.

8. Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“

Eesti säästva arengu eesmärgid aastani 2030 on strateegias „Säästev Eesti 21“ järgmised (Keskkonnaministeerium II, 2023):

- a) Eesti kultuuriruumi elujõulisus;
- b) inimese heaolu kasv;
- c) sotsiaalselt sidus ühiskond;
- d) ökoloogiline tasakaal.

Võrtsjärve Ühenduse strateegia panustab Eesti säästva arengu riiklikku strateegiasse meetme 2 kaudu. Tegevuspiirkonna kogukondade identiteedi ja seega ka kultuuriruumi kujundajaks ja kandjaks on peamiselt külad. Meede 2 on suunatud kogukondade tegevuse arendamiseks, et tugevdada kogukondlikke sidemeid ja tõsta inimeste heaolu oma piirkonnas. Soodustatud on ka koostöövõrgustike tegevuse hoogustumine, tegevuspiirkonna elukeskkonna parandamine ja maaelu põhiteenuste kvaliteedi tõstmine. Inimese heaolu kasvu ning sotsiaalselt sidusa ühiskonna eesmärki panustab käesolev strateegia ka meetme 4 kaudu, millega soovitakse, et eelkõige just eakad, erivajadusega ja suure hoolduskoormusega inimesed tunneksid end tegevuspiirkonnas elades väärtustatud ühiskonnaliikmetena. Ühtlasi pööratakse meetmes 4 tähelepanu soolise võrdõiguslikkuse, võrdse kohtlemise ja ligipääsetavuse tagamisele.

9. Heaolu arengukava 2023–2030

Heaolu arengukava (Vabariigi Valitsus, 2023) suunab töö- ja sotsiaalvaldkonna sihte ning katab tulemusvaldkonda „heaolu“, mis on üks 17-st riigi eelarvestrateegia tulemusvaldkonnast. Dokumendis on „heaolu“ defineeritud Sotsiaalministeeriumi pädevusse kuuluvate poliitikavaldkondade kaudu: laste ja perede heaolu, sooline võrdsus ja võrdne kohtlemine, tööhõive, pikk ja kvaliteetne tööelu, abivajadusele vastav sotsiaalhoolekanne, sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähendamine ning vanemaealiste toetamine. Heaolu arengukava eesmärgiks on Eesti, kus inimesed on hoitud, ebavõrdsus ja vaesus väheneb ning toetatud on kõikide inimeste pikk ja kvaliteetne tööelu. Eesmärgi saavutamiseks on arengukava seadnud viis alaeesmärki, millest käesoleva arengustrateegiaga on enim kooskõlas punktidega 2, 3, 4 ja 5:

- 2) Tööjõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed töötingimused toetavad pikaajalist tööelus osalemist.
- 3) Vanemaealised (alates 55+) on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud võrdsed võimalused ning nad on majanduslikult hästi toimetulevad.

- 4) Eesti sotsiaalhoolekande korraldus toetab inimeste heaolu ja sotsiaalse turvatunde kasvu.
- 5) Eestis on naistel ja meestel kõigis ühiskonnaelu valdkondades võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus ning vähemusrühmadele on tagatud võrdsed võimalused eneseteostuseks ja ühiskonnaelus osalemiseks.

Võrtsjärve Ühenduse kohaliku arengu strateegia panustab punkti 2 meetme nr 1 kaudu. Tegevuspiirkonnas soovitakse edendada ettevõtete tegevust, et tagada tööhõive kõrge tase ning soodustada seeläbi pikaajalist tööelus osalemist. Punktidesse 3, 4 ja 5 panustab käesolev strateegia meetme nr 4 kaudu. Sotsiaalvaldkonna eesmärk on iga elaniku väärtustamine ühiskonnaliikmena, luues piirkonda lisandväärtust. Eesmärgi saavutamiseks soovitakse, et eelkõige just eakad, erivajadusega ja suure hoolduskoormusega inimesed tunnevad end tegevuspiirkonnas elades väärtustatud ühiskonnaliikmetena. Ühtlasi on ootus, et projektides kavandatud tegevused on suunatud eelnimetatud fookusgruppides soolise võrdsuse edendamisele ja võrdse kohtlemise tagamisele, luues seeläbi tugeva vundamendi sidusale ühiskonnale.

6.3. Sidusus regionaalsete ja kohalike arengudokumentidega

1. Viljandi maakonna arengustrateegia 2035+

Viljandi maakonna arengustrateegia (Viljandimaa Omavalitsuste Liit, 2018) visiooni kohaselt on Viljandimaa elanikele tagatud kestav heaolu. Maakonnas on säilinud jätkusuutlik asustus ja arenev kohalik kultuur ning selleks on piisavalt inimesi. Viljandimaa elukeskkonna arendamine toimub kestva arengu põhimõtete kohaselt. Viljandimaa elanike arvu vähenemise peamine põhjus on atraktiivsete töökohtade vähesus maakonnas. Konkurentsivõime tõstmine väärtuslikke töökohti luues on Viljandimaa arengu peamine tee. Soovitud seisundi saavutamiseks on kavandatud neli strateegilist arengusuunda: inimkapitali arendamine, ettevõtluskeskkonna ja majanduse edendamine, maine tõstmine, elukeskkonna ning tehnilise ja sotsiaalse taristu arendamine.

Võrtsjärve Ühenduse strateegia visiooniks on ühtse kohaidentiteedi ja tiheda sotsiaalse koostöövõrgustikuga elujõuline tegevuspiirkond, kus on atraktiivne elukeskkond, areneb eeskätt kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinev konkurentsivõimeline väikeettevõtlus ja tegutsevad tugevad kogukonnad. Tegevuspiirkonna eakad, erivajadusega ja suure hoolduskoormusega inimesed on hoitud. Selleks toetatakse ettevõtlust, kogukondade arengut ja sotsiaalse heaolu edendamist. Seega panustab Võrtsjärve Ühenduse strateegia Viljandi maakonna visiooni täitmisesse.

2. Tartumaa arengustrateegia 2040

Maakondliku arengustrateegia 2040 (Tartumaa Omavalitsuste Liit, 2018) visiooniks on Tartumaa kui Eesti kultuuri ja hariduse keskus. Teadmine Tartust kui rohelist ülikooli- ja Euroopa kultuuripealinnast levib 2024. aastal üle Euroopa. Tartumaa on koht, kus saab elada kauem ja tervemalt, kasvatada lapsi turvalises ja puhtas keskkonnas, omandada head haridust, teha huvitavat ja tasuvat tööd ning osaleda aktiivsete kogukondade tegemistes. Arengustrateegia keskendub

viiele põhivaldkonnale: haridus ja elukestev õpe, ettevõtlus, taristu, tervis ja heaolu, kultuur ja turism.

Võrtsjärve Ühenduse strateegia visioonis on kajastatud sarnased põhimõtted. Käesolevas strateegias toetatakse lisaks ettevõtlusele ja kogukondade arengule ka sotsiaalse heaolu edendamist. Viimased kaks projektitoetuse liiki on heas kooskõlas Tartu maakonna visiooniga, mille järgi on tegemist kohaga, kus saab elada kauem ja tervemalt, on hea elukeskkond ning kogukonnad on aktiivsed. Ka ettevõtluse ning kultuuri ja turismi toetamine on käesolevas strateegias väga olulisel kohal.

3. Elva valla arengukava 2019–2025

Elva valla arenguvision on külalislahke ja abivalmis Elva vald, mis on inimestele ning ideedele avatud, parima elu- ja ettevõtluskeskkonnaga vald, kus väärtustatakse head haridust, rikkalikku kultuuri ja sporti (Elva vallavolikogu määrus 01.10.2018). Valla arengukava strateegilised eesmärgid on järgmised:

1. Elva vallas väärtustatakse õppijakeskset haridust;
2. Elva vald toetab elanike heaolu, tervist ja iseseisvat toimetulekut;
3. Elva vallas on mitmekülgsed ja kättesaadavad vaba aja veetmise võimalused;
4. Elva vallas on parim elu- ja ettevõtluskeskkond;
5. Elva vald on tuntud positiivse mainega sihtkoht;
6. Elva vald on hästi juhitud, aktiivse kogukonnaga vald.

Võrtsjärve Ühenduse strateegiast toetavad meetmed panustavad otseselt Elva valla strateegiliste eesmärkide täitmisel. Käesoleva strateegia meede nr 1, mis on suunatud ettevõtluse arendamisele, panustab eelkõige Elva valla arengukava strateegilisse eesmärki nr 4. Kogukondade ning seejuures ka hea elukeskkonna edendamisele suunatud meede nr 2 panustab peamiselt Elva valla arengukava strateegilistesse eesmärkidesse nr 3 ja 5. Käesoleva strateegia sotsiaalse heaolu edendamisele suunatud meede nr 4 panustab eelkõige Elva valla arengukava strateegilisse eesmärki nr 2.

4. Põhja-Sakala valla arengukava aastateks 2019–2025

Põhja-Sakala valla arenguvision on õnnelike inimestega, hooliv, kaasav, toimekas ja kaunis vald, kus on rõõm elada. Lisaks on sätestatud strateegilised eesmärgid järgmistele valdkondadele: valla valitsemine, haridus, noorsootöö ja sport, kultuur, kodanikuliikumine ja kodanikuühendused, sotsiaalne turvalisus ja tervishoid, ettevõtluskeskkond ning taristu ja elukeskkond (Põhja-Sakala vallavolikogu, 2020).

Võrtsjärve Ühenduse strateegiast toetavad meetmed panustavad otseselt mitme Põhja-Sakala valla arengukava strateegilise eesmärgi täitmisel. Käesoleva strateegia meede nr 1 on suunatud ettevõtluse arendamisele, mis panustab eelkõige Põhja-Sakala valla ettevõtluskeskkonna valdkonna eesmärkide täitmisel. Käesoleva strateegia meede nr 2 on suunatud kogukondade edendamiseks, panustades seeläbi otseselt nii spordi, noorsootöö, kultuuri, kodanikuliikumise ja kodanikuühenduste ja elukeskkonna valdkondade eesmärkidesse. Käesoleva strateegia meede nr

4 on suunatud sotsiaalse heaolu edendamisele, panustades seeläbi sotsiaalse turvalisuse valdkonna eesmärkidesse. Ühtlasi, käesoleva strateegia meede 3 peab omakorda panustama kõikide meetmete eesmärkidesse.

5. Viljandi valla arengukava aastateks 2019–2025

Viljandi valla arenguvisioni kohaselt on tegu paikkonnaga Eestimaal, kus inimesed saavad ennast teostada – luua vaimseid väärtusi ja ettevõtteid, töötada, lapsi kasvatada ja mitmekülgset vaba aega veeta (Viljandi Vallavolikogu, 2018). Arengukava strateegiline arengusuund on teha kõik selleks, et inimestel oleks piirkonnas nende võimetele vastav ja vääriliselt tasustatud töö, mis võimaldab inimeste jäämise ja tulemise Viljandi valda. Konkurentsivõime tõstmine tööturul väärtuslike töökohtade loomise kaudu on aluseks kõigele muule. Püstitatud eesmärgi täitmise peavad tagama tegevused neljal strateegilisel suunal: 1) inimkapitali arendamine; 2) ettevõtluskeskkonna ja majanduse arendamine; 3) maine tõstmine; 4) elukeskkonna, tehnilise ja sotsiaalse taristu arendamine.

Viljandi valla arengukava strateegilisse arengusuunda panustab Võrtsjärve Ühenduse strateegiast eelkõige meede nr 1, mis on suunatud ettevõtluse arendamisele ning seeläbi nii töökohtade loomisele, et inimesed tuleksid ja jääksid piirkonda elama, ja ettevõtete konkurentsivõime tõstmisele. Ühtlasi panustab käesolev strateegia meetme 2 kaudu elukeskkonna arendamisele ning meetme 4 kaudu sotsiaalse taristu arendamisele.

6. Viljandi valla arengukava aastateks 2022–2030 eelnõu

Arengukava eelnõu (Viljandi Vallavolikogu, 2022) visioon aastaks 2030 on järgmine: Viljandi vald – kestva heaoluga kodu. Viljandi vallas on inimestel hea elada. Kestva heaolu kindlustavad neile elanikusõbralik, nüüdisaegne ja turvaline keskkond, puhas loodus ning avatud kogukonnad. Heatasemelised teenused katavad inimese terve elukaare. Elanikud on tervislike eluviisidega, terved, enesega toimetulevad ja traditsioone väärtustavad. Viljandi vald on uuemeelne ja julge tulevikulooja, kus paistavad silma targad ning inimesekeskised lahendused. Viljandi valla arenguks on kavandatud 4 strateegilist suunda: 1) hea ja arenev elukeskkond; 2) kvaliteetsed ja kättesaadavad avalikud teenused; 3) aktiivne ettevõtluskeskkond; 4) tõhus juhtimine.

Võrtsjärve Ühenduse strateegia panustab Viljandi valla arengukava visiooni ja strateegilistesse suundadesse eelkõige meetme 1 kaudu, panustades aktiivse ettevõtluskeskkonna tekkimisse. Samuti meetmete 2 ja 4 kaudu hea ning areneva elukeskkonna loomisesse.

7. Lõuna-Eesti turismistrateegia 2021–2025

Turismistrateegia (Civitta Eesti AS, 2020) visiooni kohaselt on Lõuna-Eesti aastaks 2025 omanäoliste kogukondade ja loodusega hästi kooskõlas toimiv pusle, hea olemise paik, mille loovad üheskoos suur ja väike tegija. Turismistrateegias on sätestatud viis eesmärki:

1. Lõuna-Eesti kui reisisihi eripära on selgelt nähtav ja tunnetatav;
2. Lõuna-Eesti turismitooted on ühtlaselt kõrge kvaliteediga;
3. Lõuna-Eesti on mainekas reisisihtkoht nii sise- kui välituristile;

4. Lõuna-Eesti aastaringne külastatavus on suurenenud;
5. Lõuna-Eesti turismiettevõtete vaheline koostöö on suurenenud ning loob lisandväärtust.

Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkond kattub Lõuna-Eesti turismistrateegiaga Tartu maakonna piires. Tartu maakonna arendamise laiemad eesmärgid turismivaldkonnas on muuhulgas turismi koordineeritud arendamine ja turundamine, maakonna positsioneerimine eriilmelisteks teineteist täiendavateks piirkondadeks ning Lõuna-Eesti kui turismipiirkonna ühine turundamine. Võrtsjärve Ühenduse strateegia üheks fookusteemaks, mis kajastub ka visioonis, on Võrtsjärve piirkonna ühtse identiteedi loomine ja ühisturunduse arendamine. Turismivaldkonnas on väljakutseks võimaluste leidmine aastaringse teenuse pakkumisel. Selleks toetatakse mikro- ja väikeettevõtlust.

8. Rannu rahvamaja arengukava 2021–2025

Rannu Rahvamaja arengukava (Rannu rahvamaja, 2021) visioon aastaks 2025 on olla kõigile elanikele võimaluste pakkuja neile huvitavaks, loovaks ja harivaks tegevuseks. Arengukavas on sätestatud kolm põhilist eesmärki:

1. Rannu Rahvamaja poolt korraldatud sündmused on piirkonda tutvustavad, suunatud erinevatele sihtgruppidele ja hästi kommuniqueeritud;
2. Rannu Rahvamaja on arvestav koostööpartner kohalikule omavalitsusele ja osaleb aktiivselt erinevates võrgustikes;
3. Rannu Rahvamaja hooned on kaasajastatud, ruumidele on leitud maksimaalne rakendus, töökeskkond on turvaline.

Võrtsjärve Ühenduse strateegia panustab Rannu rahvamaja arengukava eesmärkidesse eelkõige meetme nr 2 kaudu. Meede 2 on suunatud kogukondade tegevuse arendamiseks, et tugevdada kogukondlikke sidemeid. Soodustatud on ka koostöövõrgustike tegevuse hoogustumine, tegevuspiirkonna elukeskkonna parandamine ja maaelu põhiteenuste kvaliteedi tõstmine. Eesmärkide saavutamiseks soovitakse tagada tugevad kogukonnad, mis on toimekad ning avatud koostööle. Soovitakse elavdada eestvedajaid ning kaasata tegevustesse noori. Ühtlasi panustab strateegia Rannu rahvamaja arengukavasse meetme 4 kaudu, soodustades sündmuste korraldamist ja nende kommuniqueerimist erinevatele sihtgruppidele. Käesoleva strateegia raames on toetatavad tegevused, mis panustavad vähemalt ühte järgmistest eesmärkidest: pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine; inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

9. Rõngu rahvamaja arengukava 2021–2025

Rõngu rahvamaja arengukava (Rõngu rahvamaja, 2021) visiooniks on olla hubane kultuuripesa Elva vallas, pakkudes kogukonnaliikmetele vaheldusrikast, eesmärgipärast ja väärtust loovaid huvi- ning vabaajategevusi ning mitmekesiseid kultuurielamusi. Rahvamaja missioon on luua kultuuriharrastajatele soodsad tingimused erinevate kultuuri- ja pärimus valdkondadega tegelemiseks ning väärtustada kohalikke sädeinimesi ja rahvamaja personali, kellega koostöös arendada piirkonnas kultuuritegevust. Samuti soovitakse pakkuda kogukonnale vajalikke teenuseid ja inkubatsioonipesa ideede loomeks. Sätestatud on viis strateegilist eesmärki:

1. Rõngu rahvamaja pakub kohaliku kogukonna jätkusuutlikkuseks vajalikke teenuseid;
2. Rõngu rahvamaja on kogukonna kultuurivedur, pakkudes mitmekesiseid tegevusi (koolitused, seminarid jne), sündmusi ja ajaveetmise võimalusi;
3. Rahvamaja osaleb erinevates võrgustikes, nii kohalikud kui rahvusvahelised, tuues seeläbi piirkonda uusi ettevõtmisi, sündmusi ja arendusi;
4. Rõngu rahvamajas on tagatud rahvatantsu, puhkpillimuusika, rahvamuusika ning rahvateatri toimimine ja järelkasv ning käsitöötraditsioonide talletamine;
5. Rõngu rahvamaja tegevused on hästi kommuniqueeritud ja info kasutuses olevates sotsiaalmeediakanalites on värske ning ajakohane.

Sarnaselt Rannu Rahvamaja arengukavaga, panustab Võrtsjärve Ühenduse strateegia ka Rõngu rahvamaja arengukava eesmärkidesse eelkõige meetme nr 2 kaudu. Meede 2 on suunatud kogukondade tegevuse arendamiseks, et tugevdada kogukondlikke sidemeid. Soodustatud on ka koostöövõrgustike tegevuse hoogustumine, tegevuspiirkonna elukeskkonna parandamine ja maaelu põhiteenuste kvaliteedi tõstmine. Eesmärkide saavutamiseks soovitakse tagada tugevad kogukonnad, mis on toimekad ning avatud koostööle. Soovitakse elavdada eestvedajaid ning kaasata tegevustesse noori.

10. Võrtsjärve Kalanduspiirkonna strateegia

Võrtsjärve kalanduspiirkonna strateegia (MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkond, 2016) visioon aastaks 2025 on turvaline Võrtsjärve kalanduspiirkond, mainekas ja keskkonnasõbralik elu- ning külastuskoht, kus on välja arendatud toimiv väikesadamate võrgustik ning toimib kohaliku kogukonna koostöö. Piirkonnas tegutsevad tuntud ja tunnustatud kalatoodete tootjad ning pakutakse mitmekesiseid, piirkonnale omapäraseid teenuseid. Võrtsjärve kalanduspiirkonna algatusrühma missioon on olla piirkonna arengu oluline eestvedaja, aidates kaasa Võrtsjärve kalanduspiirkonna elukeskkonna arengule ja kalurkonna tegevuse jätkusuutlikkusele.

Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonnast kattuvad Võrtsjärve Kalanduspiirkonnaga Elva vald ning Viljandi valla Kolga-Jaani piirkond, mis on ka MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkond liikmed. Võrtsjärve Ühendus peab oluliseks koostööd MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkonnaga, et tõsta maaelu arengutoetuste positiivset mõju tegevuspiirkonnas. Sarnaselt Võrtsjärve Kalanduspiirkonna strateegia visioonile on käesolevas strateegias kajastatud tegevuspiirkonna kohaliku kogukonna koostöö edendamine ning kohalike ettevõtjate ning nende teenuste ja toodete toetamine.

7. 2023–2027 KOHALIKU ARENGU STRATEEGIA JUHTIMINE JA SEIRE

MTÜ Võrtsjärve Ühendus on registreeritud mittetulundusühing, mille tegevus on kõigile avatud. Võrtsjärve Ühenduse kohaliku arengu strateegia elluviimine koosneb järgmiste tegevuste kogumitest:

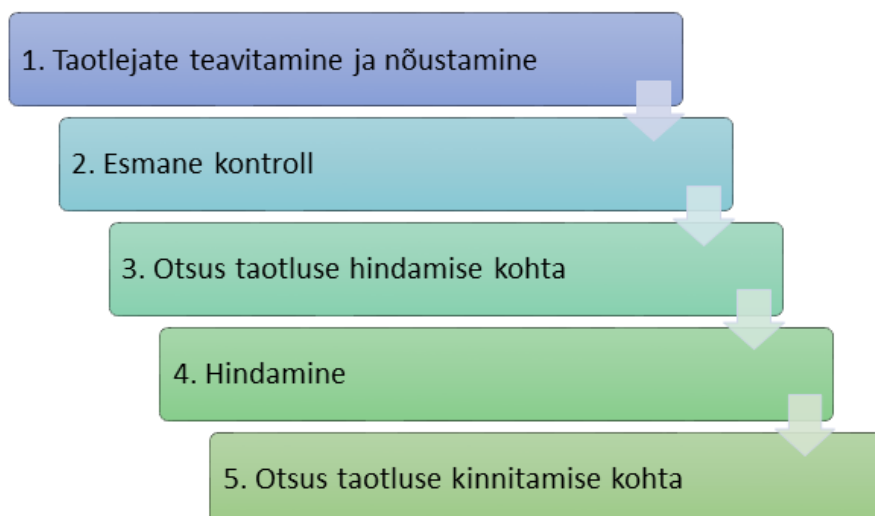
1. Organisatsiooni liikmeskond, juhtimine ja töökorraldus (kirjeldatud peatükis 1.2): strateegia elluviimise tagamine ja vajadusel fookuste korrigeerimine.
2. Taotluste menetlemine ja hindamine (kirjeldatud peatükis 7.1): strateegia elluviimiseks ette nähtud LEADERi vahendite suunamine projektidesse, mis vastavad kõige paremini Võrtsjärve Ühenduse strateegilistele eesmärkidele ja seeläbi visioonile.
3. Teavitamine: potentsiaalsete taotlejate informeerimine Võrtsjärve Ühenduse pakutavatest võimalustest ja nende nõustamine kvaliteetsete projektide koostamiseks.
4. Võrgustumine ja koostöö (kirjeldatud peatükis 7.3.): uute pädevuste omandamiseks.
5. Koolitused ja õppereisid: tegevmeeskonna ja ühingu liikmete võimekuse suurendamiseks.
6. Strateegia elluviimise seire (kirjeldatud peatükis 7.2.): strateegia tulemuslikkuse hindamiseks, vigadest õppimiseks ja vajadusel strateegia täiendamiseks.

7.1. Taotluste hindamine

7.1.1. Hindamisprotsess

Võrtsjärve Ühenduse projektitoetuse taotluste vastuvõtu, menetlemise ja hindamise, hindamiskomisjoni moodustamise ja hindamiskomisjoni töökorra kinnitab Võrtsjärve Ühenduse volinike koosolek. Esitatavate taotluste hindamine toimub vastavalt tabelile 25.

Tabel 25. Võrtsjärve Ühendusele esitatavate taotluste hindamisprotsessi põhipunktid

1. Taotlejate teavitamine ja nõustamine

Taotluste esitamisele eelneb taotlejate teavitamine Võrtsjärve Ühenduse strateegia meetmetest. Samuti eelneb taotluse esitamisele nõustamine, mille raames jagab ühenduse büroo vajalikku infot strateegia, meetmete, tingimuste ja muu vajaliku kohta. Soovijatel on võimalik tulla nõustamisele. Projektitaotluste esitamine toimub elektrooniliselt selleks loodud keskkonnas.

2. Esmane kontroll

Peale taotluste esitamist teeb nende esmase tehnilise kontrolli ühenduse büroo. Kontrollitakse taotlemise tingimustes nõutud dokumentide olemasolu ning puuduste avastamisel teeb büroo taotlejale ettepaneku selgituste või lisadokumentide esitamiseks.

3. Otsus taotluse hindamise kohta

Esmase kontrolli läbinud taotlused esitatakse hindamiskomisjoni liikmetele, kes hindavad taotluste vastavust strateegia eesmärkidele ning koostavad projektitoetuse taotluste paremusjärjestuse. Tehniliselt mittevastavaid taotlusi hindamisele ei saadeta. Vajadusel võivad büroo ja hindamiskomisjon kaasata eksperte.

4. Hindamine

Hindamiskomisjoni töövorm on komisjoni kinnine istung, mille valmistab ette ja kutsub kokku komisjoni esimees või tema äraolekul aseesimees. Hindamiskomisjoni liikmete hindamislehtedel märgitud hindepunktide alusel koostab hindamiskomisjon vormikohase kokkuvõtte koos põhjendustega, millele kirjutavad alla komisjoni esimees ja liikmed. Projektitaotluste paremusjärjestuse moodustamisel loetakse paremaks suurema hindepunktide summa saanud projektitaotlus, võrdsete hindepunktide korral loetakse paremaks suurema omaosalusega projektitaotlus. Projektitaotluste paremusjärjestuse ettepaneku kinnitab ühenduse juhatuse.

5. Otsus taotluse kinnitamise kohta

Rahastamisele kuuluvate taotluste osas tehakse otsus tuginedes hindamiskomisjoni ettepanekule. Taotlejale väljastatakse projektitaotluste paremusjärjestuse kinnitamise kohta haldusmenetluse seadusele vastav otsus, mis võetakse vastu tegevusrühma juhatuse, volinike koosoleku või üldkoosoleku poolt.

7.1.2. Hindamise korraldus

Esitatud taotluste tehnilisi aspekte käsitleb Võrtsjärve Ühenduse büroo, nende sisulise hindamisega tegeleb selleks volinike koosoleku poolt valitud hindamiskomisjon.

Hindamiskomisjoni moodustamise ja töökorralduse põhimõtted on järgmised:

- Volinike koosolek määrab hindamiskomisjoni, kuhu kuulub vähemalt 5 liiget, põhimõttel, et kohaliku omavalitsuse üksuste esindajate ja riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute esindatus on alla 50 protsendi ning ühegi huvirühma liikmete hääleõigus ei ole esindatud üle 49 protsendi.
- Sotsiaalse heaolu edendamise meetme (nr 4) taotluste hindamisel kaasatakse hindamiskomisjoni sotsiaalvaldkonnas tegev inimene.
- Hindamiskomisjoni võib liikmeid valida ka väljastpoolt Võrtsjärve Ühenduse liikmesorganisatsioone, et kaasata tegevuspiirkonnavälisest ekspertide.
- Hindamiskomisjoni liige allkirjastab enne hindamisprotseduuride algust erapooletuse ja sõltumatuse deklaratsiooni.
- Huvide konflikti korral taandab liige ennast meetme hindamiselt ja tema asemele määratakse asendusliige.
- Hinnatakse kõiki taotlusi, millele on teinud juhatus hindamisele saatmise otsuse.
- Hinnatakse hindamiskriteeriumite alusel (kirjeldatud peatükis 7.1.3.) ning hindamiskriteeriumid avalikustatakse Võrtsjärve Ühenduse veebilehel enne projektitaotluste vastuvõtu algust.
- Hindamiskomisjonil on õigus viia läbi projektide paikvaatlus.
- Taotlused, mis ei vasta strateegiale, ei saa positiivset otsust.
- Taotlused, mille hindepunktide summa jääb alla 50% maksimaalsest, ei saa positiivset otsust.

Hindamiskomisjoniks ei või olla Võrtsjärve Ühenduse juhatus ning samuti ei tohi juhatuse liikmed olla hindamiskomisjoni liikmed. Ühtlasi ei tohi hindamiskomisjoni kuuluda Võrtsjärve Ühenduse tegevusrühma tegevpersonal.

Kohalik tegevusrühm võib jätta projektitaotluse hindamata, kui projektitaotlus või taotleja ei vasta strateegias esitatud nõuetele või kui projektitoetuse taotleja ei ole esitanud meetme määramise alusel nõutavaid andmeid või dokumente määratud tähtaja jooksul. Võrtsjärve Ühenduse tegevusrühm edastab hindamata jäetud projektitaotluse PRIA-le koos märkusega hindamata jätmise kohta. Ühtlasi jätab hindamiskomisjon hindamata projektitaotluse, mille on esitanud kohalik tegevusrühm.

7.1.3. Hindamiskriteeriumid

Projektitaotluste hindamise aluseks on kriteeriumid, mis jagunevad kaheks osaks:

- 1) kõikidele meetmetele kohalduvad hindamiskriteeriumid (tabel 26);
- 2) meetmespetsiifilised hindamiskriteeriumid (tabelid 27, 28 ja 29).

Taotlusi hinnatakse 0–2 punkti süsteemis, kus 2 punkti antakse enim eelistatud projektitaotlusele, 1 punkt vähem eelistatud projektitaotlusele ja 0 punkti antakse puudulikule taotlusele.

1. Meetmetele 1, 2 ja 4 kohalduvad hindamiskriteeriumid

Tabel 26. Kõikidele meetmetele kohalduvad hindamiskriteeriumid

	Hindamiskriteerium	Lävend	Hindepunktid	Maksimum hindepunktid
1	Projektitaotluse tegevuse vastavus strateegiale ja meetme eesmärkidele	- Projektitaotlus on kooskõlas Võrtsjärve Ühenduse strateegiaga ning vastab meetme eesmärkidele.	2	2
		- Projektitaotlus on mõningal määral kooskõlas Võrtsjärve Ühenduse strateegiaga ning vastab osaliselt meetme eesmärkidele.	1	
		- Projektitaotlus ei ole kooskõlas Võrtsjärve Ühenduse strateegiaga või ei vasta meetme eesmärkidele.	0	
2	Projekti panus meetme tulemus- ja väljundnäitajate indikaatorite sihttasemetes täitmisesse	- Projekt panustab kõikide meetme indikaatorite täitmisesse.	2	2
		- Projekt panustab meetme indikaatorite täitmisesse osaliselt.	1	
		- Projekt ei panusta meetme indikaatorite täitmisesse	0	
3	Realistlikkus	- Projekti sisu ja ajakava on teostatav ja taotleja on kompetentne projekti rakendamiseks. Eelarve ja tegevused on põhjendatud.	2	2
		- Projekti sisu on osaliselt teostatav ja taotleja kompetents vähene. Eelarve ja tegevuste põhjendatus vähene.	1	
		- Projekti rakendamise ajakava ja eelarve ei ole realistlik ning taotleja kompetents ei ole piisav.	0	
4	Uuenduslikkus (kohalikul tasandil)	- Projekti läbiviimine lisab piirkonda uusi tooteid ja/või teenuseid ja projekti tulemusel kasutatakse tavapärasest paremat tehnoloogiat või protsessi.	2	2
		- Projekti läbiviimine lisab piirkonda uusi tooteid ja/või teenuseid või projekti tulemusel kasutatakse tavapärasest paremat tehnoloogiat või protsessi.	1	
		- Projektis ei esine uuenduslikke aspekte.	0	
5	Esmataotleja ³² LEADER-meetmest	- Projekti taotleja on LEADER-meetme esmataotleja.	2	2

³² Esmataotleja on organisatsioon, mille juhatuse liikmetest vähemalt 2/3 ei ole olnud ühegi toetust saanud taotleja juhatuses.

		- Projekti taotleja on varasemalt LEADER-meetmest toetust taotlenud.	0	
6	Keskkonnasäästlikkus ja kliimamuutuste leevendamine või nendega kohanemine	- Projekt on olulisel määral suunatud keskkonnasäästlikkusele või kliimamuutuste leevendamisele või nendega kohanemisele. - Projekt on vähesel määral suunatud keskkonnasäästlikkusele või kliimamuutuste leevendamisele või nendega kohanemisele. - Projekt ei ole suunatud keskkonnasäästlikkusele või kliimamuutuste leevendamisele või nendega kohanemisele.	2 1 0	2
7	Taotleja võimekus projekti läbiviimiseks	- Taotleja ei ole varem projektitoetust taotlenud või on taotleja kõik varasemad toetatavad projektid õigeaegselt lõpetanud. - Taotlejal on varasemalt jäänud projektid lõpetamata või on taotlejal vähemalt 2 pooleliolevat projekti.	2 0	2

2. Meetmespetsiifilised hindamiskriteeriumid

Meede 1: Ettevõtluse arendamine

Tabel 27. Meetme 1 projektitoetuse taotluse hindamiskriteeriumid

	Hindamiskriteerium	Lävendid	Hindepunktid	Maksimum hindepunktid
1	Projekti suunatus kohalikule tootele ja teenusele	- Projekt on suunatud kohaliku toote/teenuse propageerimisele. - Projekt ei propageeri kohalikke tooteid ega teenuseid.	1 0	1
2	Noor ettevõtja	- FIE, OÜ või ASi kõik osanikud on taotlemise hetkel nooremad kui 40 aastat. - Vähemalt üks FIE, OÜ või ASi osanikest on taotlemise hetkel vanem kui 40 aastat.	1 0	1
3	Töökohtade loomine	- Projekti läbiviimise käigus luuakse uusi töökohti. - Projekti läbiviimise käigus säilitatakse olemasolevad töökohad. - Projekti läbiviimise käigus ei säilitata ega looda juurde uusi töökohti.	2 1 0	2
4	Projekti tulemusel loodud võimalused aastaringseks turismiks	- Projektiga luuakse lahendusi aastaringseks turismiks. - Projekt ei ole suunatud aastaringseks turismiks lahenduste leidmisele.	1 0	1

Meede 2: Kogukondade edendamine

Tabel 28. Meetme 2 projektitoetuse taotluse hindamiskriteeriumid

	Hindamiskriteerium	Lävendid	Hindepunktid	Maksimum hindepunktid
1	Kogukonna edendamine	<ul style="list-style-type: none"> - Projekt toetab olulisel määral kogukonna edendamist. - Projekt toetab vähesel määral kogukonna edendamist. - Projekt ei toeta kogukonna edendamist. 	2 1 0	2
2	Projekt toetab põlvkondade lõimumist	<ul style="list-style-type: none"> - Projekt toetab põlvkondade lõimumist. - Projekt ei toeta põlvkondade lõimumist. 	1 0	1
3	Taotleja ja läbiviija on noored	<ul style="list-style-type: none"> - Üle poolte juhatuse liikmetest ja projekti meeskonnast on nooremad kui 30 eluaastat. - Vähem kui pool juhatuse liikmetest ja projekti meeskonnast on nooremad kui 30 eluaastat. - Juhatusel liikmetest ja projekti meeskonnast on kõik vanemad kui 30 eluaastat. 	2 1 0	2
4	Noorte koostöö	<ul style="list-style-type: none"> - Projekt on suunatud noorte omavahelisele koostööle ja/või ühistele tegevustele. - Projekt ei ole suunatud noorte omavahelisele koostööle ega ühistele tegevustele. 	1 0	1

Meede 3: Koostöö

Koostööprojektid kiidab heaks üldkoosolek. Hindamiskriteeriume koostööprojektide puhul ei rakendata.

Meede 4: Sotsiaalse heaolu edendamine

Tabel 29. Meetme 4 projektitoetuse taotluse hindamiskriteeriumid

	Hindamiskriteerium	Lävendid	Hindepunktid	Maksimum hindepunktid
1	Pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavus ja kvaliteet	<ul style="list-style-type: none"> - Projekti läbiviimise tulemusel paraneb pikaajalise hoolduse teenuse kättesaadavus ja kvaliteet olulisel määral. - Projekti läbiviimise tulemusel paraneb pikaajalise hoolduse teenuse kättesaadavus vähesel määral. - Projekti läbiviimise tulemusel pikaajalise hoolduse teenuse kättesaadavus ja kvaliteet ei parane. 	2 1 0	2
2	Hoolduskoormus	<ul style="list-style-type: none"> - Projekti läbiviimine panustab hoolduskoormuse leevendamisse olulisel määral. - Projekti läbiviimine panustab hoolduskoormuse leevendamisse vähesel määral. - Projekti läbiviimine ei panusta hoolduskoormuse leevendamisse. 	2 1 0	2
3	Inimväärikuse tagamine ³³ ja sotsiaalne kaasatus ³⁴	<ul style="list-style-type: none"> - Projekt panustab inimväärikuse tagamisse ja sotsiaalse kaasatuse suurendamisse. - Projekt panustab inimväärikuse tagamisse või sotsiaalse kaasatuse suurendamisse. - Projekt ei panusta inimväärikuse tagamisse ega sotsiaalse kaasatuse suurendamisse. 	2 1 0	2
4	Võrdsete võimaluste edendamine (sooline võrdõiguslikkus, võrdne kohtlemine, ligipääsetavus)	<ul style="list-style-type: none"> - Projekti tegevused aitavad kaasa soolise võrdsuse edendamisele ja võrdse kohtlemise tagamisele** olulisel määral. - Projekti tegevused aitavad kaasa soolise võrdsuse edendamisele ja võrdse kohtlemise tagamisele vähesel määral. - Projekti tegevused ei aita kaasa soolise võrdsuse edendamisele ega võrdse kohtlemise tagamisele. 	2 1 0	2

³³ Inimväärikuse tagamise all on mõeldud põhivajaduste täitmist: piisava toidu ja ilmastikule vastava riietuse olemasolu; magamisase, mis peab olema külmal aastaajal kättesaadav ruumis; elementaarsed hügieenitarbed ja pesemisvõimalus; elementaarne meditsiiniabi; toimetulekut võimaldav haridus.

³⁴ Sotsiaalse kaasatusega on mõeldud sihipärast ja otstarbelist koostööd, mille eesmärk on vähendada inimeste tõrjutust ühiskondlikul tasandil (nt huviringid jms).

* Soolõime ja võrdse kohtlemise puhul sisaldab taotlus:

- andmeid eri soost, rahvusest või vanuses sihtrühmasiseste gruppide olukorra kohta sekkumisvaldkonnas, sealhulgas ebasoodsamas olukorras oleva rühma puhul ilmnevate barjääride ja takistuste kohta;
- eesmärged ja tegevusi soolise võrdsuse edendamiseks ja võrdse kohtlemise, sealhulgas ligipääsetavuse tagamiseks;
- teavet võrdsete võimaluste, sealhulgas soolise võrdsuse edendamiseks vajaliku kompetentsi tagamise kohta;
- näitajaid, mis võimaldavad mõõta tegevuste panust soolise ebavõrdsuse vähendamisse ja võrdsete võimaluste edendamisse, sealhulgas enesehindamise tegevused;
- hinnangut projekti tegevuste mõju kohta soolise võrdõiguslikkuse edendamisele ja/või võrdsete võimaluste tagamisele (kavandatud tegevused ja loodetud tulemus on selgelt esitatud).

** Projekti tegevused aitavad kaasa soolise võrdsuse edendamisele ja võrdse kohtlemise tagamisele. Tegevused on asjakohased, tulemuslikud, tõhusad ja jätkusuutlikud.

- projekti tegevused aitavad kaasa soolise segregatsiooni vähendamisele;
- projekti tegevused aitavad kõrvaldada stereotüüpsetest hoiakutest ja eelarvamustest tulenevaid tõkkeid;
- probleemi analüüsi ja kavandatud tegevuste vahel on loogiline seos;
- projekti tegevused vastavad sihtrühmasiseste gruppide vajadustele (nii meeste kui naiste vajadustele kogu nende mitmekesisuses).

7.2. Seire ja strateegia uuendamise kord

Seire ja sisehindamise ülesanne on pakkuda tegevusrühma liikmetele ja elanikkonnale ülevaadet sellest, mida on tehtud ja millise edukusega, milline on ümbritseva keskkonna olukord ja millised muutused toimuvad. Võrtsjärve Ühenduse strateegia seire ja sisehindamine annab ülevaate tegevuspiirkonna ja kohaliku tegevusrühma arengust. Ühenduse seire on jagatud kolmeks: püsiseire, iga-aastane seire ja perioodiseire.

Püsiseiret teostab büroo jooksvalt, hinnates operatiivselt strateegia rakendamist, projektide elluviimist, tekkivaid probleeme ja takistusi.

Iga-aastane seire sisaldab strateegia seiret, heakskiidetud projektide teostamise ja tulemuslikkuse seiret, rakenduskava täitmise seiret ning siseorganisatsioonilist seiret.

Perioodiseire teostatakse rakendusperioodi jooksul kaks korda, perioodi keskel ja lõpus. Hinnatakse strateegia täitmist mõõdikutest lähtuvalt.

Iga-aastase ja perioodiseire läbiviimiseks moodustab volinike koosolek neljaliikmelise seirekomisjoni. Perioodiseire läbiviimiseks kaasab seirekomisjon väliseksperte. Seire kohta koostatakse raport, mis on ka aluseks töö ümberkorraldamiseks või strateegia muutmise vajalikkuse üle otsustamiseks.

Sisehindamine on pidev protsess, mille eesmärk on tagada tegevusrühma järjepidev areng ja vajadusel korrigeerida kavandatud tegevusi, kohandada tööplaani ja õppida kogemustest. Eesmärgist lähtuvalt analüüsitakse tegevusrühma tegevust ja juhtimist ning hinnatakse nende tulemuslikkust.

Vajadust strateegia uuendamise ja muutmise järgi hindab Võrtsjärve Ühenduse juhatus iga-aastaselt vastavalt seire ja hindamise tulemustele. Võrtsjärve Ühenduse üldkoosoleku päevakorras on vähemalt üks kord aastas strateegia elluviimise arutelu. Vajadusel algatatakse volinike koosoleku otsusega strateegia muutmine. Kui tegemist on tehniliste täiendustega töö paremaks korraldamiseks, arutatakse muutmist üksnes üldkoosolekul. Põhjalikemate strateegia muudatuste ettevalmistamiseks moodustatakse komisjon, mis korraldab ettepanekute kogumise, arutelud ja avalikustamise ning esitab strateegia muudatused kinnitamiseks ühenduse üldkoosolekule. Strateegia uuendamise aluseks on seirearuanded, liikmete tagasiside ja ettepanekud. Selleks, et ühenduse liikmed oleksid kursis seire tulemustega, saadetakse neile jooksvalt sellekohane teave ja seirearuanded.

7.3. Võrgustumine ja koostöö

Võrtsjärve Ühenduse eesmärgiks on ühise tegevuspiirkonna arendamine läbi kohaliku initsiatiivi, tuginedes eelkõige kolme sektori – avaliku, era- ja mittetulundusliku sektori – partnerlusele ja koostööle. Senine tegevusrühmaväline koostöö on koostööprojektide raames olnud tagasihoidlik. Aastatel 2021–2022 viidi läbi koostööprojekt „Emajõe ja Võrtsjärve koostöövõrgustik“, mis oli suunatud piirkonna turismiteenuste kvaliteedi tõstmisele. Projekti partnerid olid Tartumaa Arendusselts, MTÜ Võrtsjärve Ühendus, MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkond ja MTÜ Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu.

Koostöö ühistegevusprojektide näol on olnud mitmekesisem ning teemad on suunatud valdavalt elanikkonna terviseteadlikkuse tõstmisele. Projekte, kus juhtivpartneriks on olnud Võrtsjärve Ühendus, on olnud mitmeid, järgnevalt on toodud mõned näited. Läbi on viidud ühisprojekt „Teadliku toitumise ja liikumise propageerimine elukvaliteedi tõstmiseks“, mille partneriteks on Viljandimaa Spordiliit, Tartumaa Spordiliit ja Jõgevamaa Spordiliit Kalju. Ühisprojekti „Võrtsjärve Ühenduse piirkonna turismitegijate koostöö elavdamine ja arendamine“ tegevuste kaudu tõstetakse teadlikkust, milliste toodete ja teenustega toimetatakse tegevuspiirkonnas. Projekti partnerid on MTÜ Valma Käsitöö ja Looduse Selts, OÜ Waide, OÜ Ispre, OÜ Sootamme, OÜ Vehendi. Koostöös Rannu Kultuuri- ja Haridusseltsiga on algatatud projekt kogukondade arendamiseks ja võimestamiseks eesmärgiga analüüsida ja suurendada kogukonna rolli kohaliku arengu juhtimisel. Koostöös Viljandimaa Spordiliiduga on algatatud aga elanikkonna tervislikku eluviisi propageeriva projektiga „Liikumine on tervis“. Rahvusvaheliseks koostööks on tegevusrühm kasutanud LEADERi välist rahastust, nagu Erasmus+ ja idapartnerlus. Koostööpartneriteks on olnud Gruusia, Ukraina ja Läti organisatsioonid.

Lähimate tegevusrühmadega on püütud leida ühiseid kokkupuutepunkte ning paika pandud sarnaseid arengusuundasid, mis võiksid olla edasise ühistegevuse aluseks. Möödunud perioodil on kohaliku ressursi ja energieetika valdkondades tehtud koostööd Tartumaa Arendusseltsi ja Mulgimaa Arenduskojaga. Eelmise perioodi tegevustega on loodud eeldused koostööks paljude tegevusrühmadega ja seda nii Eestis kui rahvusvahelisel tasandil.

Eesti-sisese koostöö edasiseks suunaks on Võrtsjärve piirkonna rikastamine heade ning uuenduslike ideede ja lahendustega, mis põhinevad koostööl teiste tegevusrühmadega. Oluline rõhk on praktikate vahetamisel ning seejärel uuenduslike lahenduste leidmisel ja rakendamisel kohalikul tasandil. Rahvusvahelise koostöö eesmärk on suurendada tegevusrühma ja selle liikmete organisatsioonilist võimekust. Väliskoostöö prioriteet on tegevuspiirkonna ettevõtete ja kogukondade võimestamine. Oluline on muuta tegevusrühm tugevamaks organisatsiooniks, soodustades uute võrgustike tekkimist ning seeläbi uuenduslike praktikate toomist piirkonda. Seega on rõhk võrgustumisel teiste tegevusrühmadega nii individuaalsel kui ka organisatsiooni tasemel, et vahetada parimaid praktikaid LEADER-meetme rakendamisel.

Strateegiaperioodil 2023–2027 on võrgustumise ning koostöötegevusi võimalik toetada muuhulgas ka ESF+ valdkonnas. Koostöötegevused võivad olla nii Eesti-sisesed kui ka rahvusvahelised, ent peavad olema kooskõlas käesoleva strateegia eesmärkidega.

Riigisisene koostöö

Tegevusrühma riigisisene koostöö toimub eelkõige kohalikul tasandil, ent koostöö on päevakorras ka regionaalsel ja riiklikul tasandil. Eduka koostöö tagab Võrtsjärve Ühenduse kui tegevusrühma liikmete aktiivne kaasamine ja osalemine partnerite tegevustes. Tabelis 30 on kajastatud peamised riigisisesed koostööpartnerid ja -valdkonnad.

Tabel 30. Peamised riigisisesed koostööpartnerid ja -valdkonnad

Koostööpartnerid	Koostöö valdkonnad
Kohalik tasand – tegevuspiirkond	
<ul style="list-style-type: none"> Kohalikud omavalitsused Kolmanda sektori organisatsioonid Ettevõtted Viljandimaa Ettevõtluskeskus 	<ul style="list-style-type: none"> Kohalike ettevõtete ja kogukondade võimestamine Suuremad ühised sündmused Piirkonna ühisturundus
Regionaalne tasand – koostöö Viljandi ja Tartu maakondades	
<ul style="list-style-type: none"> Tartumaa Arendusselts (LEADERi tegevusrühm) Mulgimaa Arenduskoda (LEADERi tegevusrühm) Võrtsjärve Kalanduspiirkond Viljandimaa Omavalitsuste Liit Tartumaa Omavalitsuste Liit Maakondade spordiliidud 	<ul style="list-style-type: none"> Ühine Võrtsjärve piirkonna arendamine ja tutvustamine Kohalike ettevõtete ja kogukondade võimestamine Tervisliku liikumise ja teadliku toitumise propageerimine
Riiklik tasand	
<ul style="list-style-type: none"> Teised LEADERi tegevusrühmad Eestis Maaeluministeerium Sotsiaalministeerium Riigi Tugiteenuste Keskus 	<ul style="list-style-type: none"> Kogemuste ja informatsiooni vahetamine

<ul style="list-style-type: none"> • Maaelu Teadmuskus (LEADER-programmi tugiüksus) • Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet 	
--	--

Rahvusvaheline koostöö

Rahvusvahelise koostöö peamiseks eesmärgiks on parimate praktikate vahetamine ja silmaringi laiendamine, et tõsta tegevusrühma ja selle liikmete organisatsioonilist võimekust. Koostöö raames otsitakse lahendusi väljakutsetele, mida riigisiselt ei osata lahendada või mille jaoks on mujal paremad võimalused. Tabelis 31 on kajastatud peamised rahvusvahelised koostööpartnerid ja -valdkonnad.

Tabel 31. Peamised rahvusvahelised koostööpartnerid ja -valdkonnad

Koostööpartnerid	Koostöö valdkonnad
<ul style="list-style-type: none"> • Teiste riikide LEADERi tegevusrühmad • Eesti Rahvusvahelise Arengukoostöö Keskus • Turismi / põllumajanduse / tootmise ja ka teiste valdkondade arendamisega tegelevad organisatsioonid • Kogukondade edendamist suunavad kolmanda sektori organisatsioonid 	<ul style="list-style-type: none"> • Turism • Kogukondlik areng • Kogemuste vahetus (sh koolitused, õppereisid jms)

7.4 Kohaliku tegevusrühma jätkusuutlikkus

Tegevusrühma võimekus strateegia elluviimiseks kujuneb kogemustest, teadmistest, organisatsiooni ülesehitusest, selle juhtimisest ning loomulikult rahastusest.

Kogemused tulevad praktikaga, vahel ka ebaõnnestumistest ehk õppetundidest. Strateegiate 2008-2013 ja 2014-2025 elluviimisel on kogunenud meeskonnal nii praktikat kui õppetunde.

Kui perioodil 2008-2014 esitati Ühenduse vastu kahel korral kaebus halduskohtule ja ühel korral kaebus Andmekaitse Inspeksioonile, kusjuures kõikidel juhtudel lahenesid asjad ühendusele positiivselt, siis perioodil 2014-2025 ei esitatud tegevusrühmale taotlejate poolt ühtegi protesti, valet ega kaebust.

Võrtsjärve Ühendusel on ainukese tegevusrühmana moodustatud volinike koosolek. Vastavalt seadusele on volinike koosoleku pädevuses mitmete üldkoosoleku üleannete täitmine. Volinike koosoleku olemasolu muudab Ühenduse juhtimise laiapõhjalisemaks, samas ka operatiivsemaks.

MTÜ Võrtsjärve Ühendust juhivad volinikud, juhatuse liikmed ja tegevtootajad meeskonnana, et saavutada ühine eesmärk. Hästitöötav organisatsioon on üheks komponendiks tegevusrühma jätkusuutlikkuse tagamisel.

Üheks tegevusrühma jätkusuutlikkuse tagamise instrumendiks on strateegia rakendamise seire ja sisehindamise korraldamise reeglistik, mida kirjeldab strateegia ptk 7.2.

Võrtsjärve Ühenduse finantsilise võimekuse ja jätkusuutlikkuse tagab eelkõige määrusega kehtestatud rahastamismudel, kusjuures Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi eelarvest vähemalt 75% jagatakse meetmete raames toetusena välja. Kuni 25% on planeeritud ühenduse tegevuskuludeks tagamaks kohaliku tegevusrühma jätkusuutlikkus ja tegevuspiirkonna elavdamine.

Toetavaks faktoriks on kahtlemata liikmemaksudest laekuvad vahendid ja jätkuv kavatsus ja võimekus kasutada teiste rahastamisallikate, eelkõige ERASMUS+ võimalusi.

8. STRATEEGIA RAHASTAMISKAVA

Võrtsjärve Ühenduse tegevuspiirkonna eelmise perioodi strateegia rakendamise ja tegevusrühma arendamise rahastus tuli Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi eelarvest. Käesoleva strateegia perioodi rahastus põhineb kahe fondi eelarvel: Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond ja Euroopa Sotsiaalfond+. Võrtsjärve Ühenduse käesoleva strateegia perioodi eelarve täpne maht selgub uue LEADER-perioodi käivitamisel.

Käesolevas peatükis on välja toodud planeeritava eelarve põhimõtteline jaotus strateegia meetmete kaupa (tabel 32), projektide toetusmäärad (tabel 33), Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi toetuste eelarve planeeritav jaotus aastate lõikes (tabel 34) ning Euroopa Sotsiaalfond+ eelarve planeeritav jaotus aastate lõikes (tabel 35).

Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi eelarvest vähemalt 75% jagatakse meetmete raames toetusena välja. Kuni 25% on planeeritud ühenduse tegevuskuludeks, et tagada kohaliku tegevusrühma jätkusuutlikkus, ja tegevuspiirkonna elavdamiseks.

Euroopa Sotsiaalfond+ eelarvest eraldatakse Võrtsjärve Ühenduse tegevusrühmale maksimaalselt 126 609 eurot. Seejuures tuleb arvestada, et ESF+ raames viiakse käesolev strateegia ellu miniprojektide kaudu ja toetust antakse ainult miniprojektide elluviimiseks. Kuna miniprojektides on eeldatud väga erinevaid tegevusi, on ühe miniprojekti kohta välja arvatud ühikuhind: 6029 eurot. Seega, lähtuvalt ESF+ eelarvest on Võrtsjärve Ühenduse tegevusrühmal võimalik tegevuspiirkonnas toetada kuni 21 miniprojekti.

Tabel 32. Eelarve jagunemine meetmete vahel ja nende osatähtsus

Strateegilise eesmärgi ja meetme nimetus	Eesmärgi ja meetme osatähtsus eelarvest	Summa
Meede 1: ETTEVÕTLUSE ARENDAMINE	Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond	
Strateegiline eesmärk: Tegevuspiirkonna ettevõtete konkurentsivõime on paranenud tänu mitmekesisele ja hea kvaliteediga pakutavale kohalike toodete ja teenuste valikule ning teadlikult tegutsevatele ning teadmishimulisele ettevõtjale.	60%	622965,00
Meede 2: KOGUKONDADE EDENDAMINE		
Strateegiline eesmärk: Tegevuspiirkonna kogukonnad on tugevad, toimekad, sidusad ja koostööaltid. Eestvedajad on tegusad ning kogukondlikku tegevusse on kaasatud aktiivseid noori. Tegevuspiirkonna asustusüksustes on mitmekesiste võimalustega elukeskkond ning selleks vajalik taristu ja tegevused on läbimõeldult väljaarendatud.	30%	311482,50
Meede 3: KOOSTÖÖ		
Strateegiline eesmärk: Tegevusrühm on koostööle avatud nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel tasandil. Tegevusrühm on aktiivne ning omab teadmiste saamiseks ja uuenduste rakendamiseks sobivat koostööpartnerite võrgustikku.	10%	103827,50
Meede 4: SOTSIAALSE HEAOLU EDENDAMINE	Euroopa Sotsiaalfond+	
Strateegiline eesmärk: Eakad, erivajadusega ja suure hoolduskoormusega inimesed on tegevuspiirkonnas väärtustatud ühiskonnaliikmed.	<i>Meetme osakaalu rahastusest ei määrata, sest antud meetme rahastamine toimub eraldiseisvast allikast.</i>	

Tabel 33. Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist toetatavate projektide toetusmäärad

Võrtsjärve Ühenduse tegevusrühma toimimise ja piirkonna elavdamise kulud	100% abikõlblikest kuludest
Toetusmäär omavalitsuste ja kolmanda sektori asutuste tegevusprojektidele	90% abikõlblikest kuludest
Kogukonnateenuse arendamine (projektitaotlus on vastu võetud Võrtsjärve Ühenduse üldkoosoleku otsusega)	90% abikõlblikest kuludest
Koostöötegevuse elluviimine	90% abikõlblikest kuludest
Ühistegevuse elluviimine	90% abikõlblikest kuludest
Kohaliku tegevusrühma piiriülese koostööprojekti ettevalmistav projekt	100% abikõlblikest kuludest
Toetusmäär ettevõtjale	60% toetatava tegevuse või investeeringu abikõlblikest kuludest
Toetusmäär kolmanda sektori asutustele ja omavalitsustele (kui kavandatud tegevus on suunatud ettevõtluse arendamiseks)	60% toetatava tegevuse või investeeringu abikõlblikest kuludest
Väikelaeva, maastiku- ja mootorsõiduki ostmise ja liisimise toetus ettevõtjale, mittetulundusühingule või sihtasutusele	30% abikõlblikest kuludest

Minimaalsed ja maksimaalsed taotletavad summad on meetmeti erinevad (täpsustatud peatükis 4.2).

Tabel 34. Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi toetuste eelarve planeeritav jaotus aastate lõikes

Aasta	Toetuste eelarve	Summad EUR
2023	5%	69218
2024	44%	609122
2025	22%	304561
2026	4%	55375
2027	0%	0
KOKKU	75%	1038275

Tabel 35. Euroopa Sotsiaalfond+ eelarve planeeritav jaotus aastate lõikes

Aasta	ESF+ toetuste eelarve
2023	0%
2024	48%
2025	29%
2026	23%
2027	0%
KOKKU	100%

MTÜ Võrtsjärve Ühendus võib vajadusel teha rahastamiskavas muudatusi volinike koosoleku otsusega.

9. KASUTATUD KIRJANDUS

- Civitta Eesti AS, 2020, Lõuna-Eesti turismistrateegia 2021–2025, viimati vaadatud 22.03.2023
https://visitsoutheastonia.com/wp-content/uploads/2021/01/LE-turismistrateegia_final-2.pdf
- Eesti Vabariigi Riigikogu, 2021, Üleriigiline strateegia „Eesti 2035“, viimati vaadatud 22.03.2023
file:///C:/Users/Tuuli/Downloads/Eesti%202035_PUHTAND%20%C3%9CLDOSA_210512_1.pdf
- Elva vallavolikogu määrus 01.10.2018 nr 47 Elva valla arengukava ja eelarvestrateegia kinnitamine, viimati vaadatud 10.02.2023
<https://www.riigiteataja.ee/akt/429092021034?leiaKehtiv>
- Euroopa Parlament, 2022, Euroopa Sotsiaalfond+, viimati vaadatud 22.03.2023
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/et/sheet/53/euroopa-sotsiaalfond>
- Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2006, LEADER-lähenemine: üldjuhend, viimati vaadatud 22.03.2023
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6472d1ae-03b1-4b90-ba3f-deab433377ce>
- Keskkonnaministeerium II, 2023, Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“, viimati vaadatud 22.03.2023
<https://envir.ee/ministeerium-kontakt-uudised/strateegia/saastev-areng>
- Keskkonnaministeerium I, 2023, Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030, viimati vaadatud 22.03.2023
<https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/0000/1279/3848/12793882.pdf>
- Kultuuriministeerium, 2021, Kultuuri arengukava 2021–2030, viimati vaadatud 22.03.2023
[file:///C:/Users/Tuuli/Downloads/KULTUUR%202030%20web%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Tuuli/Downloads/KULTUUR%202030%20web%20(2).pdf)
- Maa-amet, 2023, Geoportaal, viimati külastatud 10.03.2022
<https://geoportaal.maaamet.ee/>
- Maaeluministeerium, 2022, Ühise Põllumajanduspoliitika Strateegiakava 2023–2027 versioon 1.2)
- Maaeluministri 02.02.2022 määrus nr 7 LEADERi kohaliku arengu strateegia 2023–2027 ettevalmistamise toetus, viimati vaadatud 22.03.2023
<https://www.riigiteataja.ee/akt/103022022032?leiaKehtiv>
- Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, 2013, Eesti riiklik turismi arengukava 2014–2020 (kehtiv seisuga 06.07.2022 MKM kodulehe põhjal), viimati vaadatud 22.03.2023
<https://mkm.ee/ministeerium-uudised-ja-kontakt/strateegiline-juhtimine/arengukavad>
- MTÜ Võrtsjärve Kalanduspiirkond, 2016, Võrtsjärve Kalanduspiirkond strateegia 2015–2025, viimati vaadatud 22.03.2023
https://www.vortskalandus.ee/vortsjarve_kalanduspiirkond_strateegia_2015_2025/

- MTÜ Võrtsjärve Ühendus, 2021, Strategia aastateks 2014–2025
- Põhja-Sakala vallavolikogu, 2020, Põhja-Sakala valla arengukava 2019–2025, viimati vaadatud 22.03.2023 <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4100/2202/1002/lisa-1.pdf#>
- Rahandusministeerium, 2023, Üleriigiline planeering Eesti 2030+, viimati vaadatud 22.03.2023 <https://www.fin.ee/riik-ja-omavalitsused-planeeringud/ruumiline-planeerimine/uleriigiline-planeering>
- Rannu rahvamaja, 2021, Rannu rahvamaja arengukava 2021–2025, viimati vaadatud 22.03.2023 <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4061/1202/1003/Lisa%201.pdf>
- Rõngu rahvamaja, 2021, Rõngu rahvamaja arengukava 2021–2025, viimati vaadatud 22.03.2023 <https://www.elva.ee/documents/17608326/20122862/R%C3%95NGU+RAHVAMAJA+arengukava.pdf/2c2389eb-959d-496f-8fe3-1968fd82c33c>
- Sotsiaalministeerium, 2022, Kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenused ja toetused, viimati vaadatud 10.03.2023 <https://www.sm.ee/lapsed-hoolekanne-ja-vordne-kohtlemine/hoolekanne/kohaliku-omavalitsuse-sotsiaalteenused-ja>
- Sotsiaalministeerium, 2023, Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030, viimati vaadatud 22.03.2023 <https://www.sm.ee/rahvastiku-tervise-arengukava-2020-2030>
- Statistikaamet, 2023, Tõetamm, viimati külastatud 13.03.2023 <https://tamm.stat.ee/>
- Tartumaa Omavalitsuste Liit, 2018, Tartumaa arengustrateegia 2040, viimati vaadatud 22.03.2023 https://media.voog.com/0000/0046/8927/files/tartumaa_2040_arengustrateegia.pdf
- Vabariigi Valitsus, 2021, Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027, viimati vaadatud 10.03.2023 <https://pilv.rtk.ee/s/j6HZp9QFAjJM7a3>
- Vabariigi Valitsus, 2023, Heaolu arengukava 2023–2030, viimati vaadatud 10.03.2023 <https://sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030#heaolu-arengukava-20> [1]
- Viljandi Vallavolikogu, 2018, Viljandi valla arengukava 2019–2025, viimati vaadatud 13.03.2023 https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4061/0201/8001/ViljandiVVK_m41_lisa.pdf#
- Viljandi Vallavolikogu, 2022, Viljandi valla arengukava 2022–2030 eelnõu, viimati vaadatud <https://www.viljandivald.ee/viljandi-valla-arengukava-aastateks-2022-2030-koostamine>
- Viljandimaa Omavalitsuste Liit, 2018, Viljandi maakonna arengustrateegia 2035+, viimati vaadatud 22.03.2023 https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4301/2202/0026/m62_Lisa2_arengustrat.pdf#

10. LISAD

Lisa 1: MTÜ Võrtsjärve Ühenduse strateegia 2023–2027 ettevalmistamise tegevuskava

Eeldatav aeg	Tegevus	Kirjeldus	Täitmine
2022			
I kvartal	Tegevuskava koostamine ja kinnitamine	Kinnitatud tegevuskava ja taotluse esitamine PRIA-le võimaldab koostada järgmise perioodi LEADERi strateegiat ning asuda tegevusrühma piirkonda edasi arendama.	Tegevuskava kinnitatud ja PRIA-le esitatud.
Aprill–mai	Strateegia koostamise avaüritus	Avaliku ürituse eesmärk on võimalikult laialdase teavitusega kaasata ja motiveerida piirkonna elanikke, ettevõtjaid, omavalitsusi osalema piirkonna LEADERi strateegia koostamises ja arendustegevustes.	Strateegia koostamise avaseminar toimus 11.05.2022 Rannu piirkonnas ja 12.05.2022 Võhmas.
Aprill–juuni	Uuringute/analüüside koostamine eelmise perioodi strateegia rakendamise kohta	Uuringute/analüüside lähteülesannete koostamine, koostöö töö teostajatega. Analüüsid on sisendiks strateegia koostamisel.	LEADERitoetuste teemaline <i>online</i> -küsitlus.
Aprill–juuli	Koostöökoosolekud sidusrühmade ja huvigruppidega	Piirkondlikud koosolekud toimuvad ettevõtjatega, mittetulundus- ja omavalitsussektori esindajatega ning sotsiaaltöö valdkonna esindajatega. Kaasatud on maakondliku arengustrateegia ülevaatamise juhtgrupi esindajad. Eesmärk on saada ülevaade strateegia rakendamisest, piirkonna arenguvajadustest ja võimalustest ning ideekorje. Koosolekute tulem on otsene sisend strateegia koostamisse.	Toimunud kaasamiseminarid: 12.05.2022 kohtumine ja arutelu Viljandi Maakonna Pensionäride Ühenduse juhatusega; 28.06.2022 haridusvaldkonna kaasamiseminar Järvemuuseumis; 29.06.2022 sotsiaalvaldkonna kaasamiseminar Kimeli puhkekeskuses; 30.06.2022 keskkonnavaldkonna kaasamiseminar Oiu sadamas; 18.08.2022 Kultuurivaldkonna ja mittetulundussektori ning ettevõtlusvaldkonna kaasamiseminarid Kolga-Jaani rahvamajas; 06.-07.09.2022 SWOT-seminar Ruunawere hotellis ja Raplamaa LEADERi toetuste taotlejate külastamine; 11.10.2022 töökoosolek Viljandi, Tartu ja Jõgeva maakondade spordiliitude juhtidega tervisekäitumise kujundamise teemadel järgmiseks perioodiks.
Mai–august	Osalemine piirkonna suvistel sündmustel	Osalemine suvistel sündmustel, näiteks kohvikutepäeval ja teistel samalaadsetel sündmustel,	11.06.2022 Rõngu kohvikutepäev Linaski OÜ õuel;

		eesmärgiga tutvustada tegevusrühma tegemisi, strateegia koostamist, korraldada vestlusringe, saada tagasisidet. Tulemuseks on elanike teavitus ja kaasamine arengu kavandamisse.	23.07.2022 Rannu kohvikutepäev Järvemuuseumis.
Aprill–oktoober	Õppe- ja inspiratsioonireisid	Õppereisid on kavandatud nii piirkonnasisesed kui ka teistesse tegevusrühmadesse. Õppereiside täpne sihtkoht ja koolituskava selgub koostöökoosolekute ja analüüside tulemusena. Tulemusena on tegevusrühma liikmed ja sihtgrupid saanud uusi teadmisi ja inspiratsiooni headest praktikatest ja näidetest, mida saab oma piirkonnas ning strateegia koostamisel rakendada.	06.–07.09.2022 SWOT-seminar Ruunawere hotellis ja Raplamaa LEADERi toetuste taotlejate külastamine. 09.–11.08.2022 Võrtsjärve Ühenduse õppereis Limbaži piirkonda –tutvumine Läti LEADER-projektidega.
Juuli–oktoober	Strateegia kavandi koostamine	Eesmärk on piirkonna arendamiseks kvaliteetse arendusstrateegia koostamine ja esialgse hinnangu saamine. Selleks on vajalik koostada strateegia kavand ja esitada see PRIA-le.	Strateegia kavandi koostamine kulges vastavalt tegevuskava ajaraamidele.
September–oktoober	Strateegia kavandi tutvustamine ja arutelu sihtgruppidega	Eesmärk on kogukonna kaasamine strateegia koostamise protsessi ning koostatud kavandi tutvustamine ja kogukonnalt ja sihtgruppidele tagasiside saamine.	Strateegia kavandit tutvustati sihtgruppidele vastavalt tegevuskavale.
2023			
I kvartal (jaanuar–märts)	Strateegia koostamine	Strateegia dokumendi lõplik valimine, strateegia kinnitamine üldkoosolekul, mis võimaldab strateegia esitamist Maaeluministeriumile ja PRIA-le.	Strateegia koostamine kulges vastavalt tegevuskava ajaraamidele. Strateegia võeti vastu üldkoosolekul 30.03.2023.
	2023–2027 strateegia esitamine Maaeluministeriumile ja PRIA-le	Strateegia dokument on valmis ja esitatakse Maaeluministeriumile ning PRIA-le.	Strateegia dokument valmis 2023. aasta märtsi lõpuks, ent tulenevalt PRIA-le esitamise tähtaja edasilükkamisest, esitati strateegia PRIA-le hiljem.